

**Kong Christiern den Førstes Reiser i
Tydskland og Italien i Aarene
1474 og 1475.**

Af

C. Paludan-Müller.

I Fremstillingen af Kong Christiern den Førstes Historie er «Romerreisen» et væsentligt Parti. De ydre Hovedtræk af selve Reisen have ogsaa lige siden Begyndelsen af det 16de Aarhundrede været almindelig bekjendte; men de ældre Forfattere, J. H. Schlegel medregnet, savnede altfor mange Oplysninger til at de kunde indse Reisens egentlige Betydning. Nu er saa meget nyt Stof blevet tilgængeligt, at dette Stykke af vor første oldenborgske Konges Historie krævede en Omarbeidelse. I 7de Bind af H. P. Holst's Tidsskrift For Romantik og Historie, der udkom 1871, gav Hr. Kammerherre F. v. Krogh en saadan. Han havde havt flere Kilder at øse af end nogen af hans Forgængere; men da han i det Hele indskrænkede sig til Reisens Ydre, blev der dog endnu en Efterslæt at indhøste. Naturligst havde det været, at en ny Fremstilling var fremkommen ved vort Universitetsjubilæum i 1879; da var det ogsaa min Agt at levere den som et Bidrag til det philosophiske Fakultets

Festskrift. Tilfældigheder hindrede det dengang, hvorved der imidlertid blev Leilighed til en ny Gjennemarbeidelse af Sagen.

Det har ikke været min Opgave at oplede og sammenstille alle Meddelelser om Kongens Bevægelser paa Reisen, men at forklare dennes Mening og paavise dens Plads i Danmarks Stats- og Kirkehistorie. Flere Gange har jeg navnlig udtalt den samme Opfattelse af denne Konges Forhold til Paven og hans Kurie som her, saa at det er af mit Eget, jeg har taget for at skaffe det bedre Indgang.

Hvad Historikeren mest savner hos Hr. v. Krogh er hans Hjemmel for Fremstillingen. Denne Mangel var vel betinget af det Tidsskrifts Natur, hvori den skulde offentliggøres. Da jeg ikke kunde følge ham heri, maatte mine Sider blive tungere at læse, end hans. For dog ikke at hænge for stor en Byrde af Henvisninger og Biundersøgelser paa dem, er Kritik af Kilderne givet i særskilte Tillæg, der efter Behag kunne forbigaaes eller medtages uden at afbryde Fremstillingens Text.

Mai 1880.

C. P.-M.

Første Afdeling.

1. Kong Christiern den Første af Huset Oldenburg havde i 12—13 Aar Lykken med sig i store Foretagender: han blev Danmarks Konge, han hævdede Gullands Besiddelse for sit danske Rige, han valgtes og kronedes til Norges Konge; af Kong Karl Knudssøns svenske Modstandere indkaldtes han til Stokholm, hvor han ved Valg af det øieblikkeligt herskende Parti og ved Kroning ligeledes blev

Sverrigs Konge. Det saa ud, som om den store Margaretes Union var gjenoprettet, hendes Tanke om et samlet og enigt Norden nu atter virkeliggjort. Endelig vandt Kong Christiern ved Arv og Valg ogsaa Besiddelsen af det danske Lens-Hertugdømme Slesvig og de tydske Grevskaber Holsten og Stormarn. Fra Elben til det ukjendte Ishav, fra Nordhavet indtil Rusland rakte hans Scepter. Siden Knud den Stores Tid havde ingen dansk Konge baaret Navn af Hersker over saa vidtstrakte Lande.

Men Slesvig-Holsten blev denne tilsyneladende store Magts Grav. Erhvervelsen og Bevarelsen af disse Fyrstendømmer lagde Beslag paa alle Kong Christierns Kræfter og gjorde ham saa afhængig af dem, hvis Bistand, Løfter og Laan havde sat ham i Stand til at foie disse Lande til sine tre Kongeriger, at han ikke beholdt Kræfter og Midler, ja ikke engang Tid nok til at opretholde sit Herredømme over Sverrig.

Den 10de Oktober 1471 seirede paa Brunkebjerg ved Stokholm det svenske Uafhængighedsparti, Svcarigets Almueparti ført af den ældre Sten Sture. Men saa afgjort denne Seir var paa Valpladsen, saa blev den som en Parti-seir dog ikke politisk afgjørende nok til at skaffe det svenske Folk den endelige Fred, hvorefter det længtes. Sten Sture havde vel trængt Kongens Person ud af Sverrig, men han havde ikke faaet saadan Magt over det svenske Rigsraad, at han kunde erklære Kongesædet for ledigt og sætte sig selv eller nogen Anden i den Fordrevnes Sted. Han maatte forene sig med Flertallet i Raadet til Underhandlinger om Kongens Gjenindsættelse, hvorved Sverrig vandt kortere eller længere Stilstande, der vel i Almuens Øine kunde tage sig ud som Fred, men som ikke skuffede Kong Christiern og hans danske Rigsraad. Som Sagerne stode efter Brunke-

bjergslaget, var det imidlertid ogsaa deres Ønske at undgaa en Fornyelse af Fjendtlighederne.

Det svenske Rigsraad opfordrede det danske til Underhandling om Forlig. Et Møde i Kalmar af Udsendte fra begge Rigsraad aftalte i Juli 1472 en Overenskomst, der seer ud som et Slags Fornyelse af Unionen mellem Rigerne, og som i det mindste tilveiebragte en Stilstand paa et Aar ved den Bestemmelse, at i Juli 1473 skulde 12 danske og norske Rigsraader med 12 svenske enten ved Mægling tilveiebringe Forlig imellem Kongen og hans svenske Modstandere, eller afsige en endelig Dom imellem dem. Dette kan kun ansees for en Udsættelse og en midlertidig Vaabenstilstand; thi ingen af Parterne kan fornuftigvis have ventet en virkelig Afgjorelse af Striden ved en saadan Voldgift: hvorledes skulde et lige Antal af hver Parts Tillidsmænd kunne enes eller med Stemmeflerhed afsige en Dom, der opløste Partierne og bragte Striden til Ende? Dette viste sig da ogsaa i 1473. Det nye Kalmarmøde enedes vel om Stilstandens Forlængelse, men tillige om at opsætte Afgjorelsen ved Mægling eller Dom indtil Midsommerstid 1474, da saa Kong Christiern skulde være saa nær ved Kalmar, at Underhandlerne kunde faa ham i Tale¹⁾.

I de samme Aar, da Kongen kæmpede for sin svenske Krone, havde han havt næsten lige saa haard, om ikke saa blodig en Strid for Besiddelsen af de to Fyrstendømmer; og ikke langt var det fra, at hans Broder Gerhard havde listet eller vristet dem ud af hans Haand ved kløgtig Benyttelse af Landalmuens Vrede imod Adelen, som sluttede

¹⁾ Fordrag imellem Danmark og Sverrig, Kalmar Tirsdagen efter V. Frue Dag assumptionis (17. August) 1473, Diplomatarium Christierni I, p. 284.

sig til Kongen; men Adelen beredte tillige denne mange Vanskeligheder ved overdrevne Fordringer paa Panter og Rettigheder til Gjengjæld for sin Bistand i Slesvig og de tydske Grevskaber Holsten og Stormarn. Det kom til et aabent Brud imellem Brødrene. Kongen maatte endog i Juli 1470 med egen Haand anholde Gerhard paa Segeberg Slot. Gerhard blev vel nødt til at opgive disse Lande, og Kongen kuede med Magt Modstanden hos Bønderne i Vilster og Kremper Marsk, der ikke vilde opgive Gerhard; men Greven holdt ikke det aftvungne Fredslofte længer, end til han troede at kunne bryde det med Fordel. I September 1472 gjorde han fra Oldenburg over Nordsoen et Forsøg paa at sætte sig fast i Husum og blandt Marskbønderne i Nordfriesland, — et Forsøg, Kongen dog drev tilbage ved sin Raskhed og straffede med stor Strenghed imod Gerhards Tilhængere, medens han lod denne selv undslippe. Det havde atter vist sig, at Gerhard endnu havde talrige Tilhængere især blandt Marskboerne i Egnen ved Eideren og Elben, det frie Ditmarskens Naboer til begge Sider¹⁾. Havde Gerhard ikke været en saa stridslysten og upaalidelig Mand, som skabte sig Fjender paa alle Kanter, maatte det ventes, at han snart vilde have gjentaget Forsøget paa at reise Almuen i Slesvig og Holsten imod sin Broder Kongen og den slesvig-holstenske Adel. Farlig kunde han især blive ved at kaste sig i Armene paa Nederlandenes Herre, Hertug Karl den Dristige af Burgundien, der i Aarene 1470—73 stod i Færd med at vende sin Krigsmagt, som han selv og Mange med ham ansaa for uimodstaaelig, imod de friesiske Lande ved Nordsoen.

¹⁾ De første Konger af den Oldenborgske Slægt, p. 85 f. (Kong Christiern den Første, fjerde Afdeling).

2. Det var den unaturlige Strid mellem Søn og Fader i det Gelderske Hertugbus, der gav Karl den Dristige Leilighed til lægge Hertugdømmet Geldern med Grevskabet Zütphen til sine andre Nederlande. Adolf af Egmond, der i flere Aar holdt sin Fader, den gamle Hertug Arnold, i et haardt Fængsel og tilrev sig selv Regeringen over Geldern, blev af Hertug Karl anholdt og sat i Fængsel, Faderen derimod befriet og gjenindsat, men derefter saa afhængig af den mægtige Befrier og Patron, at han maatte indrømme denne under Form af Pantsættelse en Adkomst til at sætte sig i Besiddelse af Arnolds Lande, da denne døde den 23de Februar 1473. Allerede Visheden om, at den rige Arv maatte falde i hans Hænder, havde hos den ærgjerrige Burgunder fremkaldt Tanker om Herredømmet over alle friesiske Lande lige til Nordsøen. Og hvor vilde en Herskesyge som Karl den Dristiges sætte sin Grændse¹⁾? Alle Magthavere i Mellemeuropa, ikke mindst de nordtydske Stæder og Fyrster, stode spændte paa, hvad der vilde gaa for sig i disse Egne. Blandt Andre tænkte Grev Gerhard paa at fore sig de med Længsel imødesete Omvæltninger til Nytte. Han nærmede sig Hertug Karl, hvad der endelig i det følgende Aar førte til et Forbund, sluttet i den burgundiske Leir for Neuss den 30te November 1474, om at tjene ham med sin Krigsmagt, naar Hertugen angreb Fries-

¹⁾ Ubbo Emmius, *Rerum Frisicarum historiæ Decas III lib. XXVI*. At Hertug Karl gjorde Fordring paa Friesland, sees ogsaa deraf, at han i sin Titel, der indholder en Fortegnelse over hans mange Lande, ogsaa kalder sig dominus Frisiæ. Hvor hans fulde Titel forekommer i Keiserens Aktstykker eller Skrivelser, mangler dette dominus Frisiæ: et Tegn paa, at Keiseren ikke anerkjendte hans Paastand paa de friesiske Lande.

land¹⁾. Kom disse Planer til Udførelse, kunde Kong Christiern vente sig nye Uroligheder i Slesvig og Holsten, om ikke af Hertug Karl selv, med hvem han stod i venskabelig Forbindelse, saa af sin Broder Gerhard.

Men ikke fra den burgundiske Magt og Ærgjerrighed alene truedes Tydsklands Ro i disse Aar; en større Fare for den hele Christenhed beredte Osmannernes seirrige Fremtrængen efter Constantinopels Erobring. Man erkjendte Nødvendigheden af at ruste sig til Modstand. Pave og Keiser forenede sig om at tilveiebringe et stort Korstog nærmest fra Tydskland og Italien; men begge Lande, saa rige paa Kræfter, vare tillige saa sonderrevne af indre Strid, at der ikke kunde tænkes paa noget almindeligt Krigstog, førend Fred tilveiebragtes i Landene selv. Derfor og for andre vigtige Sagers Skyld kom Keiser Frederik den Tredie efter mere end en Snes Aars Forløb ud af sine østerrigske Lande ind i Riget, — dog lige vanmægtig nu som før. Paa Rigsdagen i Regensburg 1471 blev vel en almindelig Landefred i Tydskland paabudt, meget betænkt og talt om en stor national Rustning; men Intet kom til Udførelse. I Aaret 1473 kom Keiseren atter ind i Riget for nu at faa de modstridende Elementer samlede til en fælles Anstrengelse. Men han indvikledes snart i mange andre Sager; og selv var han, som bekjendt, lidet skikket til kraftig Virksomhed eller til magnetisk at drage selv de villige, men spredte Kræfter i Folket til sin Person og fastholde dem. Alle Pave Sixtus IV's indtrængende Opfordringer og Formaninger bragte dog tilsidst heller ikke denne Gang en stor Tyrkekrig i Gang.

¹⁾ Hammelmann, Oldenb. Chronicon, 3die Del, p. 274. Jfr. Wiarda, Ostfriesische Geschichte II, p. 88. v. Halem, Gesch. des Herzogthums Oldenburg, I, p. 368.

3. At Keisermagten ikke gik aldeles til Grunde i denne Keisers Tid, skyldes fornemlig nogle faa mægtige Rigsfyrster, der støttede Keiseren, men som ogsaa derved vandt saa stor Indflydelse paa ham, at det ved mere end een Leilighed saa ud, som om de snarere brugte ham til at udføre deres Hensigter, end at de tjente ham til at skaffe den keiserlige Villie Anerkjendelse og Virkning. Af disse Fyrster stod ingen Keiseren nærmere, eller formaaede mere hos ham, end den brandenburgske Kurfyrste Albrecht, som med urokkelig Hengivenhed sluttede sig til Keiser Frederik, eller maaske rettere til Keiserideen i hans Person. Albrecht var ikke alene en tapper Kriger, men ogsaa en udmærket Minister i Keiserens Raad, indviet i alle Rigets Sager, og en klogtig Leder af vanskelige Underhandlinger. Denne Albrecht, der for sine mange Feider og maaske endnu mere for sit mandige Væsen i det Hele fik Tilnavnet den tydske Achilles, var den tredie Son af den Borggreve Frederik af Nürnberg, der først bragte Markgrevs-kabet Brandenburg med den dertil knyttede Kurværdighed til Huset Hohenzollern. Albrecht besad som Borggreve Familiens frankiske Lande og holdt Hof mest i Onolsbach (Anspach); men efter sin ældre Broder Frederik den Andens Resignation 1470 fik han tillige Brandenburg og Kurværdigheden. En tidligere afdød Broder Johannes, Alchymisten kaldet, havde kun efterladt Døttre, af hvilke Barbara ægtede den italienske Fyrste Ludvig af Gonzaga, Markgreven af Mantua, medens hendes Søster Dorothea blev gift først med den skandinaviske Konge Christoffer af Baiern, derefter med hans Eftermand Kong Christiern den Første. Deres Farbroder Albrecht var nu i de Aar, hvorom her tales, Familiens Overhoved, en kraftig Støtte for Kong Christiern i hans tydske Sager.

4. I Foraaret 1473 holdt Keiser Frederik en Rigsdag i Augsburg. Blandt de Fyrster og Sendebud, her samledes, finde vi Albrecht af Brandenburg tilligemed Kurfyrsterne Adolf af Maintz og Ernst af Sachsen¹⁾. Fra dette Møde var det, at Keiseren udfærdigede et i flere Henseender hoist mærkeligt Aktstykke, der i det væsentlige lyder saaledes:

Keiseren gjør vitterligt, at da Landet »Dytmarn« med alt dets Tilbehør af Slotte, Stæder o. m. gaaer til Len af det hellige (tydsk-romerske) Rige, og da Hertugerne af Slesvig og Holsten have havt det til Len af ældre Keisere, men Beleningen i lang Tid ikke er fornyet, hvorfor Lenet nu er hjemfaldet til Keiser og Rige: saa har han af keiserlig Magt i Kraft af dette Brev forlenet Dytmarn til sin kjære Broder Kong Christiern af Danmark, eftersom han er af samme Stamme og Herkomst. Han og hans Mandsarvinger skulle herefter tage det til Len af Keiseren, hans Efterkommere og det hellige Rige, saa ofte Tilfældet indtræffer, og være forpligtede til Alt, hvad Lensmænd have at præstere Keiser og Rige af dette Len. Kong Christiern skal inden Aarsfrist fra dette Brevs Datum sende sit fuldmægtige Bud til Keiserens Hof, som paa Kongens Vegne og i hans Navn skal gjøre ham sædvanlig Lenspligt af ovennævnte Land. Aktstykket er dateret i Augsburg Onsdag efter St. Urbans Dag efter Christi Fødsel 1473, i »Vort Romerske Riges 34te, Vort Keiserdømmes det 22de og det Ungarskes det 15de Aar«, d. e. den 26de Mai 1473²⁾. To

¹⁾ J. J. Müller, Reichstags Theatrum, wie solches unter Kayser Friederichs V (III) Regierung gestanden, V Vorstellung p. 534.

²⁾ Diplomatarium Christierni I, p. 278. Ogsaa trykt som Bilag II til den danske Oversættelse af Dahlmann's Danmarkshistorie, III, p. 465; og i Michelsens Urkundenbuch zur Geschichte des Landes Dithmarschen Nr. XXXIV p. 65; og flere Steder.

Dage derefter fulgtes dette Lensbrev af en Keiserskrivelse til Ditmarskerne, hvori de underrettes om den Forandring, der nu er skeet med deres Land, og det befales dem at underkaste sig Kong Christiern som deres rette Landsherre¹⁾.

Der er meget gaadefuldt ved disse Keiserbreve. I Bøger og Aktstykker foreligger Intet om forudgaaende Underhandling imellem ham og Kong Christiern derom, eller om at denne har tilkjendegivet nogen Attraa efter at blive Ditmarskens Landsherre. Og Motiveringen frembyder Feil og Besynderligheder, som ikke kunne hidrøre fra Kongen og hans Cancelli, der jo maatte antages at have instrueret de keiserlige Cancellister, dersom denne Sag var sat i Bevægelse fra Kongens Side. De keiserlige Skrivere have ikke engang kjendt det rigtige Navn paa det Land, der bortgaves; at Talen er om et Marskland, kan Ingen see af Ordet «Dytmarn». At Landet siges at gaa til Len af Keiser og Rige, at have været af dem forlenet til Hertuger af Slesvig og Holsten, — at der tales om Hertuger af Holsten før Aar 1474, røber en saadan Uvidenhed om disse Landes Historie og offentlige Forhold, at den ikke kan tillægges Kong Christiern eller hans Mænd. Det antydes ikke engang, at Kong Christiern har forlangt denne keiserlige Naadesbevisning.

Og havde Kongen dog villet gjøre sig til Herre over Ditmarsken ved Keiserens Hjælp, vilde dette i 1473 staa i en paafaldende Modsætning til hans treaars Forsvarsforbund med Ditmarskerne og hans Stadfæstelse paa deres ældre Privilegier om fri Færdsel i Holsten. Ganske kort før Keiseren udstedte sit Lensbrev af 26. Mai 1473, havde Kong Christiern i et fornyet Frihedsbrev af 23. Marts samme Aar

¹⁾ Michelsen, anf. Sted Nr. XXXV p. 66.

erklæret¹⁾, at han af «synderlig Gunst og Naade, saa og for «mangehaande Gunst og god Villie, som de hæderlige, fromme «Mænd, Landet Ditmarskens Fogeder, Slutere, svorne Raad- «mænd og hele Menighed have bevist ham, og som han «fremdeles venter af dem,» har efter sit Raads Raad stad- fæstet det Brev, de afdøde Fyrster Henrik, Alf og Gert, Hertuger af Slesvig og Grever af Holsten, have givet dem paa Frihed og Privilegier i «Vort Land Holsten, at dette «Brev i alle sine Punkter og Artikler til evig Tid skal ved- «vare, være vedtaget, befæstet og confirmeret for Os, Vore «Arvinger og Efterkommere!» — Havde Kongen paa samme Tid, som han viser Ditmarskerne sit venligste Ansigt, ja middelbart anerkjender deres frie Stat som sin kjære Nabo, eller i alt Fald lige strax derefter, bag deres Ryg arbeidet paa at berøve dem denne Frihed og Selvstændighed, som de satte den høieste Pris paa at bevare, saa kunde han ikke frikjendes for en tvetunget Politik, som man ellers ikke har Grund til at tilskrive ham. Nærmere ligger den For- modning, at det paafaldende Skridt er udgaaet fra Keiseren og hans Kabinet, hvor navnlig Kurfyrst Albrechts Stemme har været afgjørende. Hensigten maa have været at drage Kong Christiern bort fra Hertug Karl af Burgundien, med hvem han siden 1466 stod i et Forsvars- og Handelsfor- bund, og at faa ham til at slutte sig til de tyske Magt- havere. I Keiserens Kabinet tænkte man paa at forene Tydskland, Frankrig, Skotland og det skandinaviske Norden til et stort Forbund. Navnlig rettedes 1473 og 1474 Op- mærksomheden paa Kong Christiern som den, der efter sin hele Stilling snarest kunde danne en Modvægt imod den

¹⁾ Kong Christierns Stadfæstelse paa Ditmarskernes Toldfrihed, dat. Rendsborg Tirsdag efter Oculi 1473, i Dipl. Christierni I p. 274. — Bolten, Ditm. Geschichte III, p. 37.

burgundiske Magts Omsiggriben i Tydsklands Nordsølande, dem man da betragtede som nærmest truede af Hertug Karl. Ditmarsken blev saa udseet til Lokkemad for Kong Christiern. Kurfyrst Albrecht maa have været Drivhjulet i denne Politik. Om Kong Christiern har underhaanden været i Forstaaelse med ham, lader sig ikke afgjøre efter de nu foreliggende Oplysninger. Dog er det værd at lægge Mærke til, at Kongen, som i September 1472 havde med stor Kraft dæmpet Oprøret i Slesvig og slaet sin Broder Gerhards nye Forsøg paa at frarive ham Fyrstendømmerne til Jorden, havde derefter i December s. A. en Sammenkomst i Vilsnak med Kurfyrsten. Der kan Albrecht have følt sig for om Muligheden og Midlerne til at drage Kongen ind i den keiserlig-tydske Politiks Kreds¹⁾.

5. Vistnok er dette kun Formodning; men med hvilken anden Gjetning vil man forklare Keiserhoffets uforanledigede og paafaldende Forekommenhed imod Kongen i disse Aar? Naar man seer Keiseren komme ham imøde med et nyt Fyrstendømme, seer den hurtige Villighed, hvorved Kongens Ønsker indrømmes, er det umuligt at afvise Indtrykket af, at det vel saa meget har været Keiseren som Kongen magtpaaliggende at faa Ditmarsken overgivet til denne og overhovedet at understøtte hans Planer. Erindres maa det imidlertid, at her er Tale om Forhold, som først efterhaanden klarede sig ud af Taagen i bestemte Linier, og at Keiser Frederik overhovedet ikke var Manden til skarpe Vendinger og hurtige Beslutninger. Han kunde vakle længe

¹⁾ C. A. H. Burkhardt, Das fünfte merkisch Buch, Quellensammlung zur Gesch. des Hauses Hohenzollern I, Jena 1857, p. 232, 242. Onsdag efter Concept. Mariæ var i 1472 den 9., ikke den 16. December, som Udgaven har.

imellem Indflydelser fra forskjellige Sider, — imellem det, der syntes ham tjenstligst for det habsburgske Hus, og det, som det tydske Riges Tarv tilraadede. Man maa derfor ikke undres over, at der kan paavises Modsigelser i hans Adfærd, saa at det i Aarene 1473 og 74 snart saa ud, som vilde han række den voldsomt fremtrængende Burgunder Haanden, snart, som om han tænkte paa at samle Mellem-europas Magter til Værn imod hans Erobringsplaner.

Opfatter man Situationen saaledes, vil man ogsaa kunne forstaa den paafaldende Stilhed om denne første Forlening med Ditmarsken. Det er, som var den falden dødfødt til Jorden. Keiserbrevene af 26. og 28. Mai 1473 have ikke efterladt sig noget Spor i Historien. De ere ikke forkyndte for Ditmarskerne, deres Tilværelse kan ikke engang ad Omveie eller gjennem Rygter være blevet dem bekjendt, heller ikke for Lybekerne eller andre Nærstaaende. Fandtes ikke selve Aktstykkerne endnu her i Danmark, vilde denne første Forlening have været Efterkommerne ganske ubekjendt. Disse Aktstykkers Betydning har ikke været nogen anden end at gjøre Kong Christiern et lokkende Tilbud og sætte urolige Tanker i Bevægelse i hans Hoved. Men Kongen, eller hans Raadgivere, har upaatvivlelig nok seet, at Lenssagen maatte indledes og begrundes anderledes end i Keiserens Breve. Man tør antage, at derom er gaaet Bud og Breve mellem Kongen og Kurfyrst Albrecht, og at dette har været en af de Grunde, der bestemte Kongen til at søge personligt Møde med Keiseren paa en saadan Maade, at Opmærksomheden aflededes fra dette til et andet og fjernere Maal for hans Reise.

6. Efter Rigsdagen i Augsburg havde Keiser Frederik endnu i Efteraaret 1473 den ofte omtalte Sammenkomst

med Hertug Karl af Burgundien i Trier. De vilde hver Sit. Den Ene vilde bruge den anden for sin Hensigt; derfor blev Tilnærmelsen imellem dem kun halv; og Modet endte med begges Misfornøielse. Keiseren ønskede at faa sin Søn trolovet med Hertugens Datter Maria, Karls eneste Barn, Arving til alle hans store Lande og Rigdomme. Hertugen vilde have Stadfæstelse paa sin nye Erhvervelse Geldern og Zytphen ved at modtage Belening af Keiseren; og dernæst vilde han, at Keiseren skulde give ham Kongeværdigheden. Det Første opnaaede han, det Sidste ikke; Keiseren og de ham ledsagende Fyrster saa ikke uden Grund i et burgundisk Kongedømme store Farer for det tyske Rige. Dog havde Keiseren maaske tilsidst føiet Hertugen, dersom denne havde villet give efter for den Fordring, at Trolovelsen imellem Maximilian og Maria skulle gaa foran Kongekroningen; men hertil var Hertugen, der brugte Udsigten til Datterens Haand til at holde flere store Herrer i Afhængighed af sig, ikke at bevæge. Keiseren og Hertugen have kjendelig nok ikke troet hinanden; og hertil kom, at Hertugen krænkede Keiseren personligt ved at optræde med en overdreven Pragt, der satte Rigets Overhoved i Skygge. De skiltes i uvenlig Stemning, og Burgunderen søgte ad andre Veie at tilfredsstille sin Higen efter Magtudvidelse paa Tydsklands Bekostning. Han kastede sig ind i en Strid, der allerede i nogle Aar havde hersket i Ærkestiftet Köln imellem Ærkebiskoppen Ruprecht af Pfalzgrevernes Slægt og Stiftets andre Magthavere: Domkapitlet, Stiftsadelen, Staden Köln og de fleste af Stiftets andre Byer. Hertug Karl tog Parti for Ærkebiskoppen og lod ham ved en Traktat af 27. Marts 1474 overdrage sig Fuldmagt som Stiftets Skytsherre for at bringe Modstanderne til Under-

kastelse¹⁾. Hertugen har nok anseet dette for en underordnet Forretning, han med sin overlegne Krigsmagt kunde afgjøre i en Haandevending; ellers bliver det ubegribeligt, at han vilde indvikle sig i en vidtudseende Strid paa samme Tid, som han forberedte Alt til et Angreb i Forbindelse med Englands Konge paa sin Hovedfjende Kong Ludvig af Frankrig. Det saa altsaa nu paa det nærmeste ud til en blodig Feide imellem Ærkebiskop Ruprecht og hans Stift; og Ingen, som kjendte Karl den Dristiges Væsen, kunde danne sig en Forestilling om, hvor langt denne Kølnske Strid vilde føre ham ind i Tydskland, eller hvilke Tab og Lidelser den vilde paaføre det tyske Folk og Rige.

Disse to Hovedsager, Tyrkekrigen og Burgunderens Overgreb, foruden mange indre Forviklinger og Stridigheder, var det, der satte Tydsklands Fyrster og Folk i Bevægelse i Aaret 1474. Dog var det først i den sidste Halvdel af Aaret, at Forholdene antog bestemtere Former og droge Kong Christiern ind i deres Hvirvel. Thi Hertug Karl var siden 1466 hans Allierede, men Keiserens og Kurfyrst Albrechts fristende Tilbud drog ham mere og mere over til Modstandernes Side. Og som en af Christenhedens mægtigere Fyrster, tillige Medlem af det tyske Rige, maatte han paa en eller anden Maade have taget Del i Tyrkekrigen, dersom et Korstog var udgaaet fra Tydskland og Italien.

7. Fra Trier var Keiser Frederik efter Sammenkomsten med Hertug Karl seilet nedad Mosel og Rhinen til Köln, hvor han tilbragte Julen, og hvorfra han i Januar 1474 drog til Sydtydskland. Paa Veien mødtes han i Rigsstaden Ro-

¹⁾ Lacomblet, *Urkundensammlung für die Geschichte des Niederrheins*, IV, Nr. 375, p. 468.

tenburg ved Tauberfloden med flere af Tydsklands Fyrster, blandt hvilke vi atter finde de to Kurfyrster af Maintz og af Brandenburg. Paa samme Tid drog Kong Christiern op igjennem Midten af Tydskland, høist sandsynligt efter Aftale med Kurfyrst Albrecht, for som ved et tilfældigt Sammentræf paa Romerreisen at mødes med Keiseren i det nærliggende Rotenburg. Den 9. Januar, Søndag efter Hellig-tre-Kongers Dag Aar 1474 drog Kongen ud fra Segeberg til Reinfeld Kloster og derfra videre med et ridende Følge af omtrent halvandet hundrede Adelsmænd og deres Tjenere¹⁾. Til Kong Christiern sluttede sig Hertug Johan af Sachsen-Lauenburg med 16 Heste, Burchard²⁾ Greve af Mülingen og Herre af Barby med 8 Heste, Ludvig, Greve af Helfenstein, med 5 Heste; af Kongens eget Følge anføres to Lovkyndige: Henrik Sankenstedt, der gjorde Tjeneste som Kongens Orator, og Herman Reinszberger, samt Kongens Læge Johan Heisen, tilsammen med 10 Heste. Som Kongens Kantsler eller Kabinetsskriver medfulgte, med 4 Heste, Provst Albert Clitzing, af en gammel brandenburgsk Familie. Han var mere Kurfyrst Albrechts Mand end Kongens, eller, om man hellere vil: han var Bindeleddet mellem Kongen og Kurfyrsten, der holdt dem i stadig Forbindelse med hinanden paa hele Reisen; han har ogsaa uden Tvivl været Kongens vigtigste Raadgiver paa Reisen. Disse lærde Mænd vare saa meget nødvendigere, som Kongen hverken talte eller forstod Latin

¹⁾ Efter Joh. Petersens Holstenske Krønike; see derom Tillæg Nr. 1. Joh. Petersen siger, at Kongen drog ud fra Segeberg Søndag den 8. Januar. Dette maa enten være Lørdag d. 8. eller Søndag d. 9. Feilen er snarere i Maanedsdagens Tal end i Ugedagens Navn. Kongen maa endnu Lørdag efter Hellig. Trek. (d. e. 8. Januar) have været paa Segeberg. Reg. Dan. I, Nr. 4184.

²⁾ Paven kalder ham Guntherus. Kirkehist. Saml. VIII, p. 563.

eller Italiensk. I Alt har Reiseselskabet dannet en Karavane af omtrent 200 Heste; hvor mange Mænd det har talt, er ikke let at sige, da en Del af Hestene maa have været brugt til at føre Reisegodset. Om Vogne tales ikke.

Rom blev almindelig angivet som Reisens Maal, Opfyldelsen af et gudeligt Løfte som dens Hensigt. En gammel Nürnbergsk Historiekronike, trykt 1493¹⁾, siger, at Kongen drog til Rom solvendi voti gratia. Nogle ville, at Kong Christiern engang i en stor Fare havde lovet sig til den Hellige Grav i Jerusalem og nu søgte hos Paven Afløsning for denne længere Reise. Der kan vist ikke være Tvivl om, at Kongen og hans Følge selv har udbredt dette som Forklaring af det opsigtvækkende Foretagende. Men noget Sikker foreligger ikke om et saadant Løfte, og ihvorvel Kongen selv kaldte det sin Pilegrimsreise²⁾, saa bar Reisen ikke Præg af en Andagtøvelse. Hele Selskabet bar en og samme Dragt: sort med paasyede hvide Striber, Kongen selv dog, i det mindste i Bologna, en rød Baret; men dette var ingen Pilegrimsdragt. Vi høre heller ikke om nogen særlig Andagt, overhovedet ikke om en saadan Holdning og Optræden, der maatte kaldes Pilegrimsfærd. Tværtimod toge Kongen og hans Ledsagere baade i Tydskland og Lombardiet mod de store verdslige Festligheder, Optog, Ridder-spil, Dands, Banketter, hvormed man kom dem imøde, — eller afviste dem af Høflighed og for at spare sig og Andre Uleilighed. Først efter at være kommen over Po ind i det egentlige Italien er det, som om Kongen mindedes, at han jo reiste som Pilegrim. Men alene i Rom havde Modta-

¹⁾ I det store Kgl. Bibliothek. Den har intet Titelblad; see J. H. Schlegel i Samml. zur dän. Gesch. m. m. II, 4, 17.

²⁾ •Vnne pelegrination to Rome• siger Kongen i en Skrivelse fra Florents af 4. Mai 1474 til Kurfyrst Albrecht.

gelsen og Festlighederne kirkelig-katholske Former med Sang og Klang i Kirker, Messer, Aflad, Benediktion, Knæfald; dette forstaaer sig jo af sig selv og kan ikke gjøre den hele Reise til Pilegrimsfærd, endskjøndt Paven naturligvis ogsaa kaldte den saaledes.

Der var ogsaa dem, der havde ganske andre Tanker om denne Reise, og som mente eller sagde, at Kong Christiern var reist ud for at lægge onde Raad op med andre Fyrster mod sine Rebeller og de frie Stæder. I Lybek og Reval findes Afskrifter af en Opsats¹⁾, hvis Original og dens Forfatter ikke kjendes, men som vil gjælde for at være skreven kort efter Kong Christierns Død 1481 af Nogen i hans Kancelli til en eller anden stor Herre. Deri fortælles mærkelige Ting om Kongens skumle Planer: der bestod et almindeligt Fyrsteforbund nærmest imod Sverrig; ved Pavens Hjælp skulde Storfyrsten af Moskau bevæges til Indfald i Finland, saa skulde Kongen af Skotland gjennem Norge trænge ind i Sverrig, Kongen af Polen, Hertugerne af Pommern og Meklenburg møde med en Hær for Stokholm, Kong Christiern selv komme med Danmarks Magt og med sine Skibe hindre al Tilførsel til Sverrig. Sverrigs Rige skulde lyses i Band af Paven og i Achten af Keiseren. Naar man saaledes var bleven Herre i Landet, vilde man jage Ridderskabet fra Arv og Eie. Det var Kong Christierns Agt at ihjelslaa alle Dalekarlene og befolke Dalarne i deres Sted med vilde Skotter, henrette de Ypperste i Stokholm, jage Borgerne i Landflygtighed, besætte Staden med Udlændinger,

¹⁾ Først optaget i Reimar Koch's lybske Krønike ved Aar 1474, trykt hos Grautoff II p. 708. Senere udgivet af C. G. Styffe i 4. Bind af hans Bidrag till Skandinaviens Historia Nr. 55 efter den Revalske Afskrift. Nogle Rettelser til Afskriften hos Grautoff ere meddelte i Nordalb. Studien, neue Ausg., VI p. 119.

nedbryde dens Taarne og Mure. De sammensvorne Fyrster — blandt dem ogsaa Hertugerne af Burgund, af Brunsvig og af Lüneburg — vare endvidere blevne enige om, at naar alt dette var fuldbragt, skulde det gaa ud over den høie Geistlighed: Kongen og Fyrsterne, hver i sit Land, vilde fratage alle Biskopper deres verdslige Magt, ingen Biskop skulde have Borge eller faste Pladser, en Ærkebiskop ikke større Indtægter end til at holde 12 eller 15 Heste, en Biskop 8 eller 10; de skulde spise med Domherrerne ved et og samme Bord, af en og samme Gryde o. s. v. Man vilde ogsaa underkue de frie Stæder, ingen Stad skulde selv raade for Told, Cise og Ret, enhver Herre have Magt over de Stæder, der laa i hans Land, sætte et nyt Raad hvert Aar efter eget Behag, kort sagt, Alt afskaffes, hvori disse Stæders Frihed bestod. Det lader til, at Forfatteren af denne Opsats har hørt en Fugl synge om, at der paa Kongens Romerreise har været Tale om Forbund imellem Keiseren og de tre Konger af Frankrig, Skotland og Danmark. Men de Planer, han tillægger dem imod Sverrig, er rent Hjernesvind. De dunkle Antydninger, der findes i Kurfyrst Albrechts Brevskaber¹⁾, vise netop, at et Forbund endnu ikke var kommet i Stand, som da et Forbund med slige Formaal aldrig kom i Stand, og det Forbund af 1. Juli 1474, der virkelig sluttedes imellem Keiseren og Kong Christiern, var blot et betydningsløst Venskabsforbund i almindelige Udtryk²⁾. Det paatænkte Kongeforbund, hvortil Initiativet var Keiserens, ikke Kong Christierns, var rettet mod

¹⁾ Const. Höfler, Fränkische Studien IV, i Archiv für Kunde österreicherischer Geschichts-Quellen, VII p. 96 og 97. De to Nummere 84 og 85 burde have byttet Plads; thi det er aabenbart, at den •Keyserisch zedel• Nr. 85 indeholder Spørgsmaalene, hvorpaa •Ansuchung• Nr. 84 svarer.

²⁾ Diplomatarium Christierni I, p. 305.

Hertugen af Burgundien og hans Svoger Kong Edvard af England. Om Sverrig, Biskopperne, de frie Stæder er ikke et Ord eller Vink. Derimod opfordrede Keiseren den danske Konge til at overtage et Protektorat i Tydsklands Navn over Friesland, hvortil Kongen var villig paa visse Betingelser; men denne Plans Hensigt var at træde hindrende i Veien for Hertug Karls dengang ventede Anfald paa de friesiske Lande i Nordtydskland; og heller ikke den er kommen til Udførelse. Hertug Karls Ærgjerrighed tog kort efter Kong Christierns Besøg i Rotenburg en anden Retning, end man da kunde vide, idet han kastede sin hele Magt ind i den kølnske Strid.

I Sverrig selv synes man i den friske Seirfølelse at have tillagt Kong Christiern andre Planer: han havde, mente man, efter sit Nederlag paa Brunkebjerg et slaat alle Tanker om Sverrigs Erobring af Hovedet, da han nu vidste, at naar Sten Sture og de Svenske vare enige, vilde det være dumdrigt at angribe dem; thi det er Mænd, som alene kunne overvindes, naar de ere indbyrdes uenige. Det har Kongen tilstrækkelig forklaret for de mod Sverrig forbundne tyske Fyrster, som han besøgte paa sin Romerreise, og erklæret, at han ikke vilde paakalde Forbundets Hjælp, førend de Svenske vare blevne uenige indbyrdes; thi saa burde man anstrænge al Kraft, for at de enige Fyrster kunde faa Bugt med de uenige Folk¹⁾. Det kan jo vel være, at Kong Christiern har yttret Sligt eller Lignende paa sin Reise; men ligesaa nær ligger det, at disse Ord ere vaticinia post eventum; thi det danske Kongehuses Politik efter Kong Christierns Død gik jo netop i den her angivne Retning.

¹⁾ Joh. Magnus Gothus, Gothorum Sveonumque historia. Basilea 1558. Lib. XXIII. cap. XI p. 858.

8. I de første Dage af Februar 1474 finde vi Kongen i Ansbach hos Kurfyrst Albrecht. Onsdag den 9. Februar droge de i Forening til Rotenburg med 400 Heste¹⁾. Keiseren sendte dem sin Søn Maximilian imøde med et lignende Antal, saa at det har været et meget anseeligt Indtog i den lille Rigsstad. Efter de første Høflighedsbesøg havde Keiseren i Kongens Logi den 10. Februar en lang og hemmelig Samtale med Kongen. «Siden de havde endt deres «Ærinder», siger En af Kongens Følge, «blev Keiseren sidende til mørk Nat og gjorde sig ganske hemmelig med «min Herres Naade.» I maa og for Sandingen vide, vedbliver han, at hvad han der handlede, det var ikke vort Rige til Forfang i nogen Maade. Item om Hertugen af Burgundiens Ærinde var Eder for langt at skrive hvad Prang og Hoffart der var i Trier, men det fik en daarlig Ende; da han ikke kunde blive Konge, skiltes de uens ad. Item, siden dette Brev var skrevet, da haver Keiseren forhøiet Grevskabet i Holsten og Stormarn og gjort deraf et

¹⁾ Joh. Petersen p. 153 siger: d. 8. Februar, altsaa Tirsdag; men ifølge Rosenholmsbrevet, som strax skal omtales nærmere, var Indtoget om Onsdagen. J. J. Müller meddeler i sit Reichstags-Theatrum unter Kaiser Friedrich V (III) p. 612 af sachsiske Archivalia et Brev fra Kurfyrst Albrecht til den sachsiske Hertug Vilhelm, skrevet i Ansbach den 4. Februar 1474, hvoraf det ses, at Keiseren kom over Würzburg til Rotenburg d. 4. Februar, hvorhen han ledsagedes af 400 Heste, som Kurfyrsten sendte ham imøde. «Saa», vedbliver han, «ville Vi med Vor Svoger Kongen af Danmark samt de bøhmiske og polske Sendebud komme til Rotenburg paa Mandag (d. 7. Februar), hvis ikke Kongen forlanger en Dag eller to til at udhvile sig og sine Heste her. Og eftersom Sagerne ere rask afgjorte («und nachdem die ding gewalttraiffit sind»), formode Vi, at Kongen af Danmark med de polske og bøhmiske Sendebud blive affærdigede i Rotenburg i 8 eller høist 10 Dage, og at Keis. Majestæt vil holde Fastelavn her hos Os og Anna, og Askeonsdag (23. Febr.) begive sig til Augsburg.»

Hertugdømme og lagt dertil Ditmarsken, og haver draget disse tre Lande i eet Navn og kalder dem alle tre Hertugdømmet af Holsten; dermed forlenede han min Herres Naade igaar, Tirsdag før Fastelavn, paa sin keiserlige Stol i sin Majestæt, nærværende de Kurfyrster, som da tilstede vare, dog vort Rige og Sønderjylland uden Forfang¹⁾.

9. Man overraskes ved det Hastværk, hvormed den ellers saa betænksomme Keiser Frederik her handlede og hans Kancelli arbeidede: den 9. Februar havde Kongen sit første Møde med Keiseren, den 15. var Forleningen, og allerede den 14. er Lensbrevet med det gyldne Majestætssegl udfærdiget; i det mindste er det dateret fra denne Dag. Forklaringen maa søges deri, at det er Kurfyrsten, der har drevet hele Sagen og dens Expedition hos Keiseren og hans Kancelli baade før Kongens Ankomst og ved Mødet i Rotenburg, saavel som efter dette. Paa dette Tidspunkt, da det trak op til et Sammenstød mellem Keiseren og Hertugen af Burgundien, var Albrecht Achilles mere indflydelsesrig end nogensinde; han var Keiser Frederiks eneste kraftige Støtte, uden hvis Hoved og Arm der ikke var at tænke paa alvorlig Modstand imod Burgunderens Overgreb. Mærkeligt bliver det dog altid, hvor hurtigt og fuldstændigt han fik Kongens Sager gjennemdrevne. Vi have endnu det Skriftstykke²⁾, hvorefter der blev holdt Foredrag for Keiseren i denne Anledning. Kurfyrsten forlangte, eller lod forlange paa Kongens Vegne:

¹⁾ Af et Brev, som endnu i forrige Aarhundrede fandtes i det Rosenkrandsiske Familiearchiv paa Rosenholm, men nu maa være brændt med dette i Norge 1826 (C. Molbech, Nordisk Tidsskrift I p. 163). See videre Tillæg Nr. 2.

²⁾ See Tillæg Nr. 3.

1. At den Told, der hæves ved Rendsborg, Pløn og Oldeslo i Holsten, maa sættes op til samme Høide som Kongens Told ved Gottorp i Slesvig, det er, at Tolden ved de tre tydske Toldsteder maa forhøies til omtrent det dobbelte af det hidtilværende Beløb, da, som det hedder, Kongen maa anvende store Omkostninger paa Veienes Vedligeholdelse og Sikkerhed;
2. at det maa paalægges Lybek, Hamborg, Lyneburg og Vismar at slaa bedre Sølv mønt. Tidligere vare 23 af deres Skillinger lig en Rhinsk Gylden, men i de sidste tre Aar have de møntet dem saa meget slettere, at en Gylden er stegen til 24 à 25 Skilling, hvorved baade Kongen og Andre lide Tab i deres Oppebørsler (nemlig naar disse ere satte i lybske Sølvpenge);
3. at der maa tilstaaes hans tydske Undersaatter privilegium de non evocando, saa at de ikke kunne drages for nogen Domstol udenfor deres eget Land;
4. at Biskoppen af Lybek (Kong Christierns tro Mand og forhenværende tydske Kantsler Albert Krummedike) maa erholde sine Regalier og faa sine Privilegier stadfæstede, samt at det maa overdrages Kurfyrst Albrecht at modtage Troskabseden af ham (nemlig paa Keiserens Vegne);
5. at Keiseren vil udnævne Kommissærer til at gjennemsee de Privilegier, Kongen har af romerske Keisere og Konger, og derefter stadfæste dem;
6. at Keiseren vil under høi Straf forbyde Søstæderne at tilføre Kongens ulydige Undersaatter Noget eller at handle med dem;
7. at han vil formaa Kongen af Polen og Ordensmesteren i Livland til at forbyde Danzig, Riga, Reval og Dorpat det Samme;

8. at han vil paalægge Hertug Erik af Pommern-Volgast og hans Stænder at udlevere til Kongen og hans Rige uden længere Opsættelse den store Skat af Helligdomme, rede Penge, Klenodier og Brevskaber, som den afdøde Kong Erik har ført ud af Danmark.

Efter ethvert af disse Punkter staaer det keiserlige fiat: Keiseren har uden Betingelse sagt Ja til Alt, hvad der forlangtes paa Kongens Vegne. Derefter følger endnu en Artikel, der lyder saaledes:

«Item, naar Kongen anmoder derom, vil Keiserens
 «Majestæt, efter Forbøn og Raad af mine naadige
 «Herrer af Maintz og Brandenburg som det hellige
 «Riges Kurfyrster, ophøie alle hans Grevskaber og
 «Lande i det romerske Rige til et Hertugdømme og
 «forlene ham med dette.»

Endnu tre Item staa derefter paa samme Papir, men hvert af dem har kun et enkelt Ord, alene forstaaeligt som Hukommelseshjælp ved et Referat. Det kan ikke sees, hvorvidt disse Ord staa i nogen Forbindelse med Kong Christierns Sager.

Papiret er udateret; men da Foredraget for Keiseren maa være ældre end selve Forleningen med det nyoprettede Hertugdømme Holsten, maa det altsaa ligge foran den 15de Februar. Mærkeligt er det, at Ditmarsken ikke nævnes i dette Foredrag, og heller ikke Lensbrevet af 26de Mai 1473 omtales. Mon man er kommen til Erkjendelse af, at dette Lensbrev havde større Feil og Mangler end at det kunde fremlægges for Offentligheden? I saa Fald kan man deri see en medvirkende Grund til de tre Landes Forening og Ophøielse til et Hertugdømme; thi saa maatte der udstedes et nyt Lensbrev, hvori det ikke var fornødent, at det ældre omtaltes. At et Fyrstendømme i det tyske Rige

oprettedes af Keiseren ved at Besidderens Lande gjordes til et Rigslen med Tillæg af Lande, som hidtil ikke havde tilhørt ham, hvorved han paa en Maade fik en Adkomst til at lægge disse under sit Herredømme, om han kunde, var ikke uhørt; en Begjæring derom kunde ikke være Keiser Frederik fremmed eller paafaldende. Han havde selv i Aaret 1454 ophøiet de friesiske Lande mellem Ems og Vesper — Lande, hvis Afhængighed af hans Rige kunde være mange Indsigelser underkastet — til et Rigsgevskab, hvormed han forlenede Høvdingen Ulrik Zirksena, som kun var virkelig Herre i omtrent den halve Del af Ostfriesland.

Ved denne Ophøielse af Holsten til et Hertugdømme opnaaede Kong Christiern altsaa den samme Forlening med Ditmarsken som ved Belening med dette Land alene. Saaledes forklares det, at det første Lensbrev, det af 26de Mai 1473, hverken er kasseret eller givet Keiseren tilbage, men endnu findes her i uskadt Stand, og dog aldrig er blevet benyttet. Men denne Form af Belening ved Kassering af de holstenske Landes Egenskaber som Grevskaber og deres Ophøielse til et Hertugdømme havde ogsaa en anden Betydning for Kong Christiern og hans Arvinger. Kongen var i Aaret 1460 af Slesvigs og Holstens Prælater og Ridderkab valgt til Landsherre som Hertug Adolfs Arving, han havde afkjøbt det Schauenburgske Grevehus dets tvivlsomme Arveret, han havde ved Løfte om Penge bevæget sine to Brødre, hvis Ret til Arven i sig selv var den samme som hans egen, til at vige til Side for ham; men han havde dog længe maattet stride med sin Broder Gerhard om den virkelige Besiddelse af Slesvigs Hertugdømme og de holstenske Grevskaber. Her var fuldt op af uklare Retsforhold, der i Fremtiden maatte føde Paastande og Stridigheder, hvis Betydning og Virkning ikke lod sig forudsee. Disse

mislige Muligheder gjennemskar det nye holstenske Lensbrev umiddelbart for det nye Hertugdømmes Vedkommende, middelbart ogsaa for Slesvigs, for saa vidt dette ikke maatte skilles fra Holsten. Thi til et Hertugdømme Holsten havde Stænderne hverken nogensinde havt Valgret eller nogensinde valgt en Landsherre, lige saa lidt som Schauenburgerne eller de oldenborgske Grever kunde paastaa nogen Ret til et saadant nyt Rigslen. Følgende Keisere kjende heller ikke nogen anden retslig Adkomst til Hertugdømmet Holsten for Kongestammen og dens yngre Sidelinier end den keiserlige Forlening.

10. Hvad der har været Gjenstand for Keiserens og Kongens hemmelige Samtale kan man jo kun gjætte sig til, og har derved intet Andet at gaa ud fra end Situationen i det Hele og Tilbageslutning fra Kongens senere Foretagender. Da Kongen agtede sig til Rom, ere vel Forholdene i Italien komne paa Omtale, og Opmærksomheden derved især fæstet ved Hertug Galeazzo Sforza, der dengang stod i Underhandling med Keiseren om sin Belening med Hertugdømmet i Mailand, som var et Rigslen. Det, som det derved kom an paa, var, om Hertugen vilde indrømme den Pris, Keiseren og Kurfyrsterne forlangte for Beleningen¹). Men ogsaa Kong Christiern selv havde et vigtigt Ærinde til Galeazzo Maria. Kongen tænkte paa at søge en Brud for sin ældste Søn Prinds Hans og havde dertil udseet en af den i Aaret 1465 afdøde Hertug Ludvig af Savoyens mange Døttre, formodentlig den yngste, Johanne²). Om

¹) Jfr. J. J. Müller, Reichstags Theatrum, p. 643.

²) At den „Jomfru af Savoyen“, Kongen havde Øiet paa som Brud for sin Søn, var en Søster til den mailandske Hertuginde, altsaa ogsaa til den franske Dronning, og en Datter af Ludvig, Her-

Kong Christiern har bragt denne Plan med sig fra Danmark, eller om den først er fattet i Rotenburg, kan ikke siges; men var det Keiserens Hensigt at benytte Kong Christiern og hans Reise som Middel til at komme det paatænkte mellemeuropæiske Forbund nærmere med saa lidt Opsigt som muligt, saa maatte et saadant Ægteskab, eller dog Underhandlinger om et saadant Ægteskab, passe udmærket ind i hans Politik. Thi «Jomfruen af Savoyen» opholdt sig ved det franske Hof og stod under Værgemaal af Kong Ludvig den Ellefte som hendes nærmeste Frænde. Hendes ene Søster Charlotte var gift med den franske Konge, en anden, Bona, med Hertug Galeazzo Maria. Dette Svogerskab gav naturlig Anledning til Møder og Underhandlinger, hvorved der ogsaa vilde blive Leilighed til at bringe andre Planer og Combinationer frem. Idet Kong Christiern drog Syd paa, blev det altsaa hans første Ærinde i Italien at opsøge Sforza i Mailand og i Forbindelse med ham at formaa «Jomfruens» anden Svoger Kong Ludvig til et Møde. Allerede i Rotenburg maa dette have været aftalt; thi Keiser Frederik skrev derfra den 16de Februar til Kong Ludvig med Anmodning om at bestemme et Sted, hvor den danske Konge kunde træffe sammen med ham paa Tilbageveien fra Rom ¹).

tug af Savoyen, sees af en Skrivelse af 28de Mai 1474 fra «Antonius Mirabilia», en af Hertug Galeazzo Maria's Udsendte, til Hertugen. Deri omtales leilighedsvis, at Kongen af Danmark er i Underhandling om at faa «la sorella de Madonna duchessa vostra consorte» til sin førstefødte Søn. Mail. Archiv. Hvorledes denne Ægteskabsplan forenes med den dansk-franske Traktat af 7de September 1472 (Diplom. Christiern I, p. 264), der foreløbig bestemte Ægteskab imellem den danske Prinds Hans og Kong Ludvig XI's Datter Johanne, vilde det fore for vidt ud til Siden her at undersøge.

¹) Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen, VII, p. 79.

Denne Opfattelse af den danske Ægteskabsplan som et Middel for Keiser Frederik til at indlede Forbindelse med Kong Ludvig den Ellefte i fjendtlig Retning imod Hertugen af Burgundien understøttes af flere Yttringer i Hertug Galeazzo Marias Brevskaber fra 1474. Saaledes skriver han den 9de April, kort efter Kong Christierns Afreise fra Mailand, til sin Resident Christofforo Bollato ved Kong Ludvigs Hof, at efter hvad han har forstaaet af den danske Konge og af hvad Keiseren har skrevet til Kong Ludvig¹⁾, ønsker Keiseren at komme i Forstaaelse med denne; derfor vilde det være meget tjenligt til Hertugen af Burgundiens Undertrykkelse, at den franske Konge havde et personligt Møde og Samtale med Kongen af Danmark, som det synes at Keiseren sætter Pris paa, siden han har valgt ham til Mellemand i denne Sag.

Andre Gjenstande for den hemmelige Samtale kunne have været Planen om, at Kong Christiern skulde formaaes til at overtage Protektoratet over Friesland, eller Keiserens og Kongens Forhold til Paven og hans Kurie.

II. Strax efter Lensakten den 15de Februar forlod Kong Christiern Rotenburg. Han havde da ikke været der længer, end at hans Ophold kunde tage sig ud som et Høflighedsbesøg ved et tilfældigt Sammentræf. Kongens Reise gik nu Syd paa uden at oppebie, at det keiserlige Kancelli fik alle de Skrivelser og Aktstykker færdige, hvorved de udvirkede keiserlige Resolutioner skulde udføres. Da Kurfyrst Albrecht forblev i Forbindelse med Keiserhoffet og med dette drog til den nye Rigsdag i Augsburg, saa har han uden Tvivl

¹⁾ Herved sigtes vistnok til den ovennævnte Skrivelse fra Keiseren af 16de Februar.

paataget sig at fremskynde alt dette Kancelli- og Expeditions-Arbeide i Kongens Sager. Af dette skal her nærmest kun fremdrages selve det holstenske Lensbrev, der er dateret

«I Vor Stad Rotenburg ved Tauber Mandag den 14de
«Februar i Herrens Aar 1474, Vore Rigers det romerskes
«i det 34te, Keiserdømmets det 22de, men det un-
«garskes i det 15de».

Keiseren siger i dette Aktstykke, at han efter modent Overlæg, med Raad af Kurfyrster, Fyrster, Grever, Friherrer og andre Medlemmer af hans Raad, har udslettet og kasseret Holstens og Stormarns Grevskabstitler, forenet disse Grevskabers Lande og Herskaber, indlemmet med dem Landskabet Ditmarsken, ophøiet de saaledes forenede og inkorporerede Landskaber til et Hertugdømme, som af Alle skal kaldes Hertugdømmet Holsten, og givet dette som Len af det hellige romerske Rige til sin kjære Broder Kong Christiern af Danmark, af hvem han har modtaget den sædvanlige korporlige Troskabsed i Egenskab af Holstens Hertug. — I Forbindelse hermed udfærdigedes, mærkeligt nok under 13de Februar, en keiserlig Skrivelse til Ditmarskerne, hvori de underrettes om, at deres Land er inkorporeret i Hertugdømmet Holsten og med dette forlenet til Kong Christiern, hvem det paalægges dem at anerkjende som deres Landsherre og vise den tilbørlige Lydighed¹⁾.

Hverken i denne Skrivelse eller i selve Lensbrevet er det Skete motiveret anderledes end af keiserlig Magtfuldkommenhed: det har saa behaget Keiserens Majestæt, da Landet Ditmarsken gaaer til Len af det hellige romerske Rige og Kong Christiern har gjort sig fortjent af ham og

¹⁾ See Tillæg Nr. 4.

det — hvorved siges ikke. Keiseren har ladet Motiveringen i Aktstykkerne af 26de og 28de Mai 1473 aldeles falde, han nævner ikke engang denne ældre Forlening eller antyder med et eneste Ord dens Tilværelse.

Anden Afdeling.

1. Kongens Reise gik imidlertid fra Rotenburg til Augsburg, hvor Magistraten modtog ham med sømmelige Æresgaver, og Patricierne — «die Geschlechter» — hædrede ham med en lystig Dands¹⁾. Tre Dage forblev han der. Den 24de Februar kom han til Innsbruck. Hertug Sigismund sendte ham sin Gemalinde imøde med tre forgyldte Karme fulde af Fruer og Jomfruer, og desuden et halvthundrede Damer tilhest; selv kom Hertugen med et Følge af 300 Heste. Og førend Kongen blev ført til sit Herberg, lod Hertugen «tre Par rende skarpt paa Torvet». Her blev Kongen ligeledes i tre Dage. Fra Rotenburg maa Kongen allerede have underrettet Hertug Galeazzo Maria om sit forestaaende Besøg, formodentlig ogsaa om sine Tanker angaaende «Jomfruen af Savoyen»; denne Hertugs Sendebud ved Keiserhoffet har vel heller ikke forsømt at melde sin Herre hvad han kunde faa at vide. Det er tydeligt, at Hertugen har følt sig meget æret derved; et Kongebesøg var en vigtig Begivenhed for et saa ungt Fyrstehus som Sforza's. Hertug Galeazzo Maria sparede da Intet for at modtage den høie Gjest paa en værdig Maade. Af mange Breve og Indberetninger i det Mailandske Archiv seer man, at han allerede fra Midten af Februar havde sine Mænd

¹⁾ E. Werlich, Chronica der Reichsstadt Augsburg. Frankf. a. M. 1595. p. 228.

ude ad forskjellige Veie for betimelig at underrettes om Kongens Reise. Kong Christiern drog fra Innsbruck først ad Hovedveien gjennem Tyrol. Den 4de Marts var han i Botzen; men den 6te i Meran. Han har altsaa villet gaa over et af de vestlige Bjergpasser, formodentlig ned ad Tellinerdalen. Men i Meran sagde man ham, at han paa denne Aarstid ikke kunde komme over Bjergene ad disse Veie. Han vendte da tilbage til Botzen for at følge Hovedveien over Trient; derfra er han saa gaaet enten langs med Gardasøen over Peschiera eller om Nordenden af Søen. Verona nævnes ikke paa hans Vei. Den 11te Marts kom han til Brescia i Lombardiet¹⁾. Denne Stad tilhørte da Republiken Venedig, hvis Besiddelser paa Fastlandet strakte sig fra Adriaterhavet til henimod Addafloden. I Brescia, hvor han modtoges hæderligt af Republikens Befalingsmand, forblev han kun en Nat og kom den 12te Marts til Borgen Malpago ved Seriofloden. Malpago tilhørte dengang Condottieren Bartolomeo Coleone, der som Venetianernes Felt-herre havde et stort Navn i det 15de Aarhundrede. Den næste Dag naaedes over Treviglio Galeazzo Marias Land, hvor Mailænderne modtog Reiseselskabet.

2. Den Modtagelse, Hertug Galeazzo Maria her havde beredt Kong Christiern, viser, hvor vigtigt og hvor velkom-

¹⁾ Den her angivne Reiseroute beroer paa mailandske Archivalier i Cfr. Wegeners Samling, og paa Joh. Petersens Holst. Krønike. Det er Skade, at denne ikke siger andet om Kongens Reise fra Innsbruck, end at han den 11te Marts kom til •Brix•, hvor Venetianernes Hovedsmand kom ham imøde med et stort Antal Folk. Dette Brix kan ikke være det nuværende Brixen i Tyrol, der ikke nævnes i Kongens eller de mailandske Udsendtes Breve, ikke tilhørte Venetianerne, og som Kongen ikke kunde have brugt tolv Dage for at naa fra Innsbruck. Petersen kan ikke

ment dennes Besøg var ham, og hvor gjerne han greb en saadan Leilighed til at udfolde sin Pragt og Rigdom. Johan Petersen, der i alt Væsentligt stemmer overens med et Brev fra Kong Christiern selv til Kurfyrsten og med talrige samtidige Archivalier i Mailand¹⁾, siger, at Hertugen sendte Kongen 400 Drengene imøde, hver med en lille Fane, paa hvis ene Side var malet Kongens, paa den anden Hertugens Vaaben. De raabte først Christierno, Christierno de Dania, Dania, derefter Galeazzo, Galeazzo Duca, Duca, lige til Staden. Saa kom Hertugens Brødre og Raadsherrer, endelig han selv imod Kongen med et meget talrigt Følge. Foran Stadens Port mødte hele Præsteskabet med Sang og i høitideligt Optog, alle Klokker ringede, alt Folket i Staden stod foran Husene i deres bedste Dragt, alle Gader, som Kongen kom igjennem, vare prydede med Kongens og Hertugens Vaaben, med Tapeter, grønne Grene og Urter. Hertugen lod Nøglerne til de Borge og Stæder, Kongen drog igjennem, bæres ham imøde. Han skjænkede Kongen 4000 Dukater og mange andre kostbare Gaver. Selv seilede han med Kongen til Pavia, hvor han gav ham et Halsbaand med en Saphir saa god som eet Tusinde Dukater. Fra Pavia lod han Kongen og hans Følge føre paa sin Bucentauro nedad Floden til Markgreven af Mantuas Land. Hestene gik over Land. Men mere end af alt dette seer man af Hertugens Brevvexling med sine Agenter, hvor magtpaaliggende det var ham at berede Kongen den ærefuldeste og behageligste Modtagelse ikke alene i sit eget Land, men i alle de Stæder paa Reisen til og fra Rom, Kongen pas-

have ment andet end Staden Brixia, nu Brescia i Lombardiet. Ogsaa kun fra denne Stad, ikke fra det tyrolske Biskopssæde Brixina, kunde Kongen over Malpago naa Mailand paa to Dage.

¹⁾ See Tillæg Nr. 5.

serede; Hertugen paalagde sine Sendebud at bidrage hvad de formaaede til at Magthaverne i Bologna, i Florents og andre Steder mødte med sømmelige Hædersbeviser, saasom Processioner af Byraadene og Laugene med deres Faner og Baldakiner, som Kongen dog ingensteds vilde gaa ind under.

«Al denne Ære og Skænk», tilføier Historieskriveren, «gjorde Hertugen Kongen, for at han paa Tilbageveien skulde forsone ham med Keiseren, der var ham unaadig, hvilket ogsaa skete.»

Det var dog ikke just for at forsones med Keiser Frederik, at Hertugen modtog Kong Christiern saa prægtigt, men dels for det paatænkte Svogerskabs Skyld, dels for de store Ting, han mente at opnaa ved Kongens Bistand. Den bedste Oplysning herom faaer man af to Skrivelser fra Pavia, den ene af 18de Marts 1474 fra Kong Christiern til Kurfyrst Albrecht¹⁾, den anden af 20de Marts fra Hertugen til hans Sendebud ved Keiserhoffet Karlo Visconti.

Kongen fortæller først om den venlige og hæderlige Modtagelse, og at han er traadt i Underhandling med Hertugen om «Venskabet imellem Vor Søn og Datteren af Savoyen, hvortil han høiligen har raadet Os med Tilbud om, at var det fornødent, vilde han personlig reise til Kongen af Frankrig, til hvem han just nu havde sendt Bud og Skrivelse. Blandt Andet lode Vi ham vide, at Vi havde været hos Keiserens Majestæt og atter vilde besøge denne paa Hjemreisen. Da han hørte dette, gav han Os at forstaa, at Mailand længe havde været et mærkeligt Hertugdømme, og at hans Land og Undersaatter havde tilkjendegivet ham, at de gjerne vilde have et Kongerige

¹⁾ Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen VII, p. 85.

«deraf, og bedet ham at gjøre det til et Kongerige og be-
 «flitte sig paa, at Keiserlig Majestæt vilde ophøie ham til
 «kongelig Værdighed. Han bad Os at raade dertil og sige
 «Vor Mening om, hvorledes han bedst skulde forebringe og
 «opnaa saadant hos Keiseren. Hvorpaa Vi have svaret ham,
 «at hvad Vi kunde hjælpe dertil gjorde Vi gjerne og vilde
 «skrive derom til Eders Kjærlighed (Kurfyrsten). Vi vidste
 «for sandt, at hvad I kunde hjælpe dertil, gjorde ogsaa I
 «gjerne. Altsaa har han bedet Os at gjøre dette; derfor
 «bede Vi Eder med al Flid venligt, at I ville forebringe
 «saadant for Vor kjære Herre og Broder den romerske Keiser
 «og fremme og anbefale det paa den bedste Maade, I veed
 «og kan, for at erfare hans endelige og afgjorte Mening
 «derom, samt at lade Os den vide snarest muligt med dette
 «Bud, at Vi og Mailænderen kunne vide at rette Os der-
 «efter. Er da Keiseren tilsinds at gjøre ham til Konge, og
 «var denne Sag afgjort, før Vi drog bort fra dette Land,
 «er det hans Mening at begive sig med Os til Keiseren for
 «at hylde ham og vise Hans Majestæt al Tilbørlighed. Vi
 «mærke sandelig intet Andet, end at han bærer al god
 «Villie til ham.»

3. Til denne mærkelige Skrivelse er ikke mindre end sex Efterskrifter eller «Zettel», som de kaldes, hvori Kongen taler om forskjellige vigtige Sager. Han og Mailænderen have sendt Bud til Kongen af Frankrig om at møde dem i Lyon paa Tilbagereisen og bringe «Jomfruen af Savoyen» med sig. Kong Christiern anmoder endvidere Kurfyrsten om at paadrive den frieslandske Sag saaledes, som Aftalen var imellem ham og Keiseren; thi, siger han, foretager Hertugen af Burgundien noget imod Friesland, førend vi faa nogen Befaling derom af Keiseren, vilde det blive

Os svært at komme dertil, og havde Folkene Ingen at ty til, lode de sig desto lettere nøde til Burgunderen. Den sidste «Zettel» lyder saaledes: «Ogsaa, kjære Svoger, lade «Vi Eder i al Hemmelighed vide, at om Vor Broder Keiseren «vil gjøre Mailænderen til Konge, skulle Vi nok formaa «denne til at anvende to hundrede Tusinde Dukater derpaa, «af hvilke tredive eller fyrretyve Tusinde Dukater vilde til- «falde Eder og de Andre, som kunde hjælpe og understøtte «Eders Kjærlighed; dog er det Vor Mening, at den største «Del skulde I beholde. Derefter kan Eders Kjærlighed vide «at indrette sig og drage dem til Eder, der kunne hjælpe «dertil.»

Samme Dag tilskrev Provst Albrecht Clitzing, Brandenburgeren, der, som vi have seet, var hos Kong Christiern som hans Kabinetssekretær, sin Herre Kurfyrst Albrecht om denne samme Sag; han alene havde været med Kongen ved den hemmelige Samtale med Sforza og har sagt denne, at han ikke kunde anvende 30—40000 Gylden bedre end til Kurfyrsterne og Keiserens nærmeste Raader; navnlig var Kurfyrst Albrecht den allermægtigste i disse Ting, uden hvis Raad Intet skete; han kunde med disse Penge vinde Kurfyrsten af Maintz og Keiserens nærmeste og mest formaaende Raader. Hertugen mente vel, at disse Penge skulde tages af de 200,000 Gylden, men man maatte efter Brevskriverens Tanker anvende al Flid paa, at Keiseren beholdt den hele Sum og Kurfyrsten dog fik de 30—40 Tusinde til sig og de Andre.

Det bliver dog et Spørgsmaal, om Galeazzo Maria var gaaet ind herpaa. Han elskede nok sine Penge. Blandt de oftere nævnte maflandske Archivalier have vi endnu hans Skrivelse fra Pavia af 20de Marts 1474 til Karlo Visconti, hans Sendebud ved Keiserhoffet, hvor der allerede i

nogen Tid havde været underhandlet om Beleningen med Mailand. Hertugen udtaler her som et ham magtpaaliggende Ønske, at faa Mailand ophøiet til Kongerige, Pavia med dets Tilliggende til et Hertugdømme, og desuden sin Ret og sine Privilegier til sin Stat stadfæstede; men han vil derpaa ikke anvende mere end 200,000 Dukater i Alt til Kurfyrster, Hoffolk, Kancelli, formodentlig da ogsaa fornemlig til Keiseren selv; til hvem man uddeler dem for at fremme Sagen, ligger ham ikke Magt paa. Han underretter Visconti om sin Samtale med Kong Christiern herom; Kongen har motu proprio, som han siger, skrevet derom til Kurfyrsten af Brandenburg. Visconti bør nu gjøre sit Bedste for at drive Planen igjennem. Vil Keiseren imidlertid ikke lade sig bevæge, skal han fortsætte Underhandlingerne om Beleningen.

Altsaa — der var Flere end Karl den Dristige, som higede efter en Kongekrone! Heldigvis for Keiser og Rige var Galeazzo Maria ikke saa mægtig og krigersk en Herre som hin. Mailænderen synes ligefrem at have anseet Sagen for en Handelsaffære, et Liebhaveeri, han som en hovedrig Mand kunde tillade sig, mærkeligt nok kun nogle faa Maaneder efter, at den langt betydeligere Burgunder havde i Trier hentet sig et Afslag. Det havde været ønskeligt, at den danske Konge havde holdt sine egne tre Kongekroner høiere i Ære, end at han saa villigt rakte den pengestolte Matador Haanden til at gjøre Keiser og Kurfyrster et lidet hædrende Tilbud. Værdigere tog Kurfyrst Albrecht Sagen. Albert Clitzing svarede han omtrent, at han skulde have Tak, fordi han undte ham nogle af Mailænderens Dukater; men den Sag vilde han ikke raade til; hvad han foretog derved, skete alene af Hensyn til Kong Christiern. Fra Augsburg svarede han den 4de Mai Kongen selv, at da

han havde læst Kongens Brev, havde han anseet Sagen for ugjorlig, men for Kongens Æres Skyld dog selv villet forebringe den for Keiseren. Men Keiseren havde svaret: «Der ere fire Kroner i Riget i Tydskland og Vælskland, den første i Aachen, den anden i Arelat, den tredie i Mailand i Lombardiet, den fjerde i Rom, hvilke alle fire høre hen paa hans eget Hoved. Og eftersom han fører Titel af, og er, «Rigets Formerer» (semper augustus), vil han ikke være dets Formindsker eller give sin Værdighed til nogen Anden.» Men vil Mailænderen komme med Kong Christiern til Augsburg for at underhandle om Lenssagen, havde det Keiserens Bifald; Kongen med Kurfyrsterne af Brandenburg og Maintz skulde da faa Fuldmagt til at handle om denne Sag¹⁾.

4. Dette var jo tydelig nok talt. Om Kong Christiern eller Hertug Galeazzo Maria har forstaaet det som et endeligt Afslag, eller om Hertugen har gjort yderligere Forsøg, vide vi ikke. Der er Intet videre kommet til vor Kundskab derom. Men om og Kongens Anbefaling i dette Tilfælde er bleven tilbagevist af Keiseren og Kurfyrsten, saa har dette dog ikke gjort noget Skaar i det gode Forhold imellem dem indbyrdes. Dette seer man blandt Andet deraf, at den samme Dag, som Mailænderens Begjæring om Kongekronen blev afslaaet, fik Kongen ved Kurfyrsten et hædrende

¹⁾ Efter Brevskaberne i Archiv für österreichische Geschichts-Quellen VII, p. 82, 89, 90, 91, og hos Häberlin, Neueste teutsche Reichs-Geschichte II, Vorrede LVII, kjendelig efter de samme Aktstykker, men som da vare i Archivet paa Plassenburg, medens de nu synes at være i Bamberg og andensteds. — F. v. Löher, Die italienische Krone im Jahre 1474, i Fr. v. Raumer's Historisches Taschenbuch, Vierte Folge, 10ter Jahrgang, Leipzig 1869, p. 257 ff.

Bevis paa Keiserens uforandrede Velvillie og Tillid. Provst Albrecht Clitzing havde nemlig ogsaa meddelt Kurfyrsten¹⁾, at Kongen havde faaet flere Anmodninger af store Herrer i Italien om at gjøre dem til Grever, men at han havde svaret dem, at i sine egne Lande og Riger havde han vel Magt dertil, her derimod tilkom dette Keiseren. Nu lader Provsten sin Herre Kurfyrsten vide, at Kongen vel ikke har befalet ham at skrive derom, men at han nok kan mærke, at vilde Keiseren tillade Kong Christiern at gjøre to eller tre Grever, vilde Kongen ansee det for et stort Bevis paa Naade og Venskab. Dette lod Kurfyrsten sig ikke sige to Gange; han udvirkede strax et Patent, hvorved Keiseren gav Kongen Fuldmagt til at creere tre Italienerne til Grever og til at tage Troskabseden af dem paa Keiserens Vegne²⁾.

5. Kong Christierns andet Hovedanliggende i Mailand var, som ovenfor anført, at faa en Sammenkomst med Kong Ludvig af Frankrig for at underhandle om «Jomfruen af Savoyen» og ved samme Leilighed bane Vei til en Forbindelse imellem den franske Konge og Keiseren. Kong Christiern skrev den 16de Marts fra Pavia til den franske Konge om et saadant Møde paa Tilbagereisen fra Rom; han vilde i saa Fald lægge Veien over Lyon eller hvilket andet Sted Kongen betegnede ham. Ogsaa Hertug Galeazzo Maria paalagde Christofforo Bollato at virke til samme Maal. Af dennes Beretning, dateret den 10de April 1474 fra Senlis, hvor Kong Ludvig da opholdt sig, seer man blandt Andet, at Hertugen havde paalagt sin Resident at føle sig for, om den franske Konge vilde blive misfornøiet over, at

¹⁾ Häberlin, anf. St. S. LIII. Archiv für österr. Geschichts-Quellen VII, 83.

²⁾ Häberlin, anf. St. S. LIV ff.

han havde modtaget Kong Christierns «Halsbaand og Orden»¹⁾, hvad Kong Ludvig dog Intet havde imod, saasom han selv ogsaa havde denne. Iøvrigt svarede han, at Kong Christierns Ønske om et personligt Møde havde han meget gjerne opfyldt, havde han kunnet; men han kan ikke, fordi han endnu ikke veed, hvad det bliver til med Krigen (Hertug Karl af Burgundiens og Kong Edvard af Englands Angreb), og ikke veed noget Fast om sine Sagers Stilling. Ægteskabsplanen synes han godt om og ønskede, at den maatte komme til Udførelse. Ogsaa Prindsessen og hendes Moder samtykkede. Kommer den danske Konge derefter ikke gennem hans Land, vil han sende sine Ambassadører til det Mailandske baade for denne Sags Skyld og for at høre, hvad Kongen af Danmark har at sige ham fra Keiseren.

Dette er det Sidste, vi høre om «Jomfruen af Savoyen». Hvorfor hun aldrig kom sin nordiske Brudgom nærmere, kunne vi ikke sige. Det er sandt, at Ægteskabsplanen skulde benyttes ogsaa til at knytte politiske Traade; men den maa dog have været alvorligere ment fra Kong Christierns Side end blot som et Paaskud til at faa den franske Konge sagt fra Keiseren, hvad han i Rotenburg havde paataget sig at sige Kong Ludvig. Dertil var dog i det mindste Frankrigs Konge for anseelig en Fyrste. Og baade han og den mailandske Hertug vare jo villige nok til at besvogre sig med det danske Kongehus. «Jomfruens» personlige Egenskaber kunne neppe have gjort Kong Christiern betænkelig. Vel fik han hende ikke efter Ønske selv at see; men hvad han hørte hos Mailænderen har vist ikke afskrækket ham. I det mindste omtaler Christof. Ballato hende i Beretningen

¹⁾ «Collare et ordine». Der kan vel ikke være ment Andet end den gyldne Kjede, Kong Christiern kaldte sit «Selskab». Mailandske Archivalier.

som den, der i alle Maader passede for en fyrstelig Stilling¹⁾. Muligt er det Døden, der er kommen imellem; den yngste og den ældste af de syv savoyiske Søstre, Hertug Ludvigs Døttre, ere døde ugifte, — naar kunne vi ikke sige.

6. Paa Planer til meer og mindre vigtige Foretagender har det saaledes ikke manglet Kong Christiern i Foraaet 1474, da han foretog sin Reise gjennem Tydskland og Lombardiet. Men disse Planer, der med Undtagelse af det paatænkte Ægteskab imellem den danske Tronfølger og «Jomfruen af Savoyen» have et noget fantastisk Præg og vilde have indviklet Kong Christiern i vidtudseende Foretagender uden Nytte for hans nordiske Riger, bleve heldigvis frugtesløse; kun Forleningen med Ditmarsken laa hen til Efterkommerne som et Frø, der skulde bære Frugter, men rigtignok kun altfor blodige Frugter. Hverken er Keiser Frederiks store mellemeuropæiske Forbund blevet til mere end hundrede andre Planer af denne Keiser, eller Kong Christiern bleven Frieslands Protektor, hvad der altfor let kunde have medført et Sammenstød med Karl den Dristige, eller Møderne med den franske Konge kommet i Stand, eller nogen Italiener, saa vidt vi vide, creeret til Greve af den danske Konge, lige saa lidt som Sforza blev Konge; ja ikke engang Forleningen med Hertugdømmet Mailand har han faaet. Tildels er det Karl den Dristiges voldsomme Anfald paa Tydskland og Krigen om Neuss i 1474—75, der forstyrrede disse som mange andre Planer.

7. Naar Kong Christiern vilde være i Rom til Paasken, som i 1474 indtraf den 10. April, kunde han ikke i Mai-

¹⁾ La domicella de Savoya é digna creatura, bella et benissimo composta de corpo et de virtute, condecante et digna de caduno principe et Re.

land oppebie Svarene paa hans Skrivelser til Keiseren, Kurfyrst Albrecht og den franske Konge. Ned ad Ticino og Po førte Hertugen ham til Viadana, hvor Kongens Svoger Markgreven af Mantua, Lodovico Gonzaga, modtog ham. I Mantua laa Kongen to Nætter og drog derfra den 23. Marts, men kom dog først den 26. til Bologna. En talrig Skare af Borgere og Øvrigheds personer var dragen Kongen flere Mil imøde. Ved Stadens Port modtoges han af en Procession opstillet med Baldakinen, som Kongen dog ikke vilde gaa under. Han steg af ved Paladset (Raadbuset), dinede og hvilte sig. Efter Anmodning af en af sine Undersaatter, der vilde tage Doctorgraden i Civilret, gik Kongen Kl. 22 til S. Peterskirken og var tilstede ved Promotionen. Der var indrettet et ophøiet Sæde for ham, men han vilde ikke modtage det og lod sig ikke uden Vanskelighed overtale til at tage Plads paa de lavere Bænke, hvor Doctorerne sadde. Kongens fordringsløse Adfærd gjorde et fordelagtigt Indtryk paa Folket, som i Begyndelsen havde fattet ringere Tanker om ham for hans prunkløse Dragts Skyld og fordi han ikke forstod Latin. Den 27. om Morgenen hørte han Messen i S. Dominicokirken dels af Devotion imod denne Helgen, dels for at see hans Helgenskrin, og gjorde saa Giov. Bentivoglio's ældste Søn (Hannibal B.) til Ridder. Efter Maaltidet drog han bort¹⁾.

Fra Bologna gik Reisen den 27. Marts over Apennerne til Florents, hvor Kongen ankom den 29. og blev modtaget af Signoriet med Bykollegierne ved S. Gallo-Porten, hvor han maatte høre paa en latinsk Velkomstale af Gon-

¹⁾ Hvad her er sagt om Opholdet i Bologna, er taget af en Indberetning af en vis Gerardus til Hertugen af Mailand, dat. 27. Marts, altsaa skrevet under Kongens Ophold. Om andre Beretninger, trykte og utrykte, see Tillæg Nr. 6.

falonieren Donato Acciaiuoli. Heller ikke her vilde han gaa ind i Staden i Procession eller under Baldakinen, fordi, som han sagde, dette ikke passede for en Konge, der drog til Rom for Religionens Skyld. Han fik Logi i Klosteret Sta. Maria Novella, aflagde den næste Dag Signoriet et officielt Besøg og besaa derefter Byen. Ogsaa her efterlod Kongens hele Optræden et gunstigt Indtryk paa Folket¹⁾. Kun to Dage opholdt han sig i Florents, hvor han ikke traadte i nogen Forbindelse med de to Brødre Lorenzo og Giuliano de' Medici, der allerede vare godt paa Veie til at gjøre sig til Republikkens Herrer. Siena er Kongen uden Tvivl blot draget igjennem; men han slap dog ikke for ogsaa her at maatte døie en latinsk Tale. Meget havde han ikke tabt ved, at han ikke forstod den, da den ikke indeholdt Andet end tomme Komplimenter²⁾. I Viterbo gjorde især hans Følge Opsigt. En samtidig Viterbesisk Krønike siger, at han førte fra sit Land en talrig Skare af unge Mennesker, smukke, belevne, lyse, blonde, vel beredne, alle sortklædte³⁾.

8. Her var Kongen allerede i Pavens Land, som han naaede i Aquapendente den 3. April, og her begyndte den anseelige Modtagelse, Sixtus den Fjerde beredte ham. Kongen havde i Tide, rimeligvis fra Tydskland, meldt sin Ankomst. Pavens Svarskrivelse lød saaledes:

«Som Vi see af din Høiheds (Tuæ Serenitatis) Skrivelse

¹⁾ Om Kongens to Besøg i Florents vil blive givet nærmere Oplysning med dertil knyttede kritiske Bemærkninger i Tillæg Nr. 10.

²⁾ Trykt i Ser. Rer. Dan. VIII p. 332. Udgiverne af denne ottende Tome kunde have brugt Pladsen bedre end til Aug. Dati's intetsigende Fraser, som Dr. Sankenstedt eller Provst Clitzing maa have havt Nød med at oversætte paa taaleligt Tydsk for Kong Christiern.

³⁾ See Tillæg Nr. 7.

er du paa Reise til Apostlenes ved Martyrernes Blod viede Helligdomme, og for at gjæste St. Peders Efterfølger paa denne Jord. Dette Budskab har glædet Os høilig, da Vi see, at et godt og christeligt Forsæt har bestemt dig til din Udenlandsreise, og at du har dine Tanker rettede paa Sjælens Frelse ikke mindre end paa de jordiske Ting. Skjøn er din Tro, allerkjæreste Søn, din Reise fra saa fjerne Egne vidner om en religiøs Følelse, der er desto mere priselig hos dig, jo sjeldnere den er hos store Konger. Du søger Herren den Stund, han er nær. Reisens Møie har du foretrukket for Hvilen i Hjemmet, det verdslige Kongerige har du forladt for at berede det himmelske Rige Vei, agtende Frelserens Udsagn, at Mennesket ikke kan give noget Vederlag for sin Sjæl. Om da dine Synder vare, efter Profeten Jesaias' Ord, som Purpur, skulle de ved dette hellige Værk blive som Sne, og vare de røde som Skarlagen, da som den hvide Uld. Den almægtige Gud, til hvis Tjeneste dette Arbeide er foretaget, bevare dig uskadt i din Indgang og din Udgang; han byde sine Engle at vogte dig paa alle dine Veie. Vi ville med Vore Bud sørge for, at de, der i rette Tid skulle modtage din Høihed og hele dit Følge og ledsage Eder indtil Byen, ere tilstede ved Grændsen af Kirkens Lande. Du skal komme uden Uleilighed, du skal drage bort uden Uleilighed. I din Faders Hus skal du ikke have nogen Fare at frygte. Overalt skal Fryd og Kjærlighed, om ikke som du fortjener det, saa dog saa godt Vi formaa det, komme dig imode. Og naar du drager ind i Byen, ville aabne Arme modtage dig, og din Fader trykke dig til sit Hjerte. Fra Os og Vore høiærværdige Brødre den hellige Romerkirkens Kardinaler maa du være forvisset om alle de faderlige Ømheds og Hengivenheds Beviser, hvormed katholske Konger efter Skik og Brug modtages. Kom da, kjæreste

Søn, med din Faders Velsignelse og fuldfør lykkelig dit fromme Forsæt¹⁾).

9. Selve Modtagelsen svarede til disse venlige og salvesfulde Ord, der maatte give Kongen Indtrykket af, at han virkelig var den hellige Fader velkommen. To Kardinaler sendtes Kongen imøde. Den ene var Franciscus Gonzaga, Kardinal-Diakon af Sta. Maria Nova, almindelig kaldet Kardinalen af Mantua, en Søn af Markgreve Ludvig af Mantua og den danske Dronnings Søster²⁾, altsaa Kong Christierns nære Frænde. De mødte ham i Aquapendente ved Kirkestatens toskanske Grændse, hvorfra de førte ham gjennem Viterbo til Rom. Her kom alle Kardinaler og Prælater, som vare i Byen, ham imøde ved Porta del Popolo tilligemed Byens Senat og Conservatorer samt Adel og Folk tilhest og tilfods. Det var Onsdag den 6. April 1474. Kardinalerne førte ham igjennem Byen til S. Peders Basilica, dernæst til Paven selv i Vaticanets Palads. Kongen knælede for ham og vilde ikke reise sig, før der var svaret paa hans Tiltale (sermonibus suis). Kardinalen af Pavia tilføier³⁾, at naar Paven gik til sit Værelse og atter frem til disse Dages Gudstjeneste, bar Kongen hans Slæb, naar han vaskede sine Hænder, holdt han Bækkenet! Dette lyder noget stærkt: skulde Kongen have gjort Opvartning som en Kammertjener eller Paven have modtaget det? Her maa vel være Tale om, at Paven vaskede sine Hænder efter de tolv Fattiges Fødtvæt, som den

¹⁾ J. J. Müller, Reichstags-Theatrum! unter K. Friedrich, Vorstellung V, cap. 50, p. 653. Brudstykker af denne Skrivelse ere trykte i Od. Raynaldi Annales Ecelesie XIX, an. 1474.

²⁾ Ughelli, Italia sacra. Romæ 1643, T. I, col. 940.

³⁾ See Tillæg Nr. 8.

hellige Fader maa foretage Skærtorsdag. Paa denne Dag var Kongen med Paven i den Loggia ved Peterskirken, hvor Velsignelsen lyses over det forsamlede Folk. Joh. Petersen siger, at her gav Paven alle dem, der vare personlig tilstede for at søge Aflad, af Hensyn til Kongens Nærværelse »Eftergivelse af alle deres Synder fra Pine og Skyld». Dette vil vel sige, at han gav dem det store Aflad, som ellers tjentes ved Korstog eller Pilegrimsgang til den hellige Grav, og som alene Paven kunde give.

Langfredag fandt Korskysning Sted (*osculum crucis*¹⁾. Kongen havde Plads imellem de to forreste Kardinaler. Ved sin Tolk anmodede han dem om, at de vilde tilstede ham at træde op til Korset efter alle Kardinaler. Paa Spørgsmaalet om Grunden til dette Ønske svarede han, at det skete for at vise det høie Collegium den tilbørlige Ære. Ogsaa paa anden Maade, siger Kardinalen af Pavia, har han blot i disse tre Dage lagt sin Veneration for det Apostoliske Sæde for Dagen, saa at denne Konge over tre store Riger er kommen fra det fjerne Norden for at lære os Italianere ved sit Exempel det rette Sind imod det høie Præstedømme.

Paaskedag den 10. April rakte Paven med egen Haand Kongen og alle hans Folk det hellige Sakrament.

Om Mandagen gav Paven foran Peterskirken Kongen den indviede gyldne Rose, det bekjendte pavelige Venskabs- og Ærestegn, som indvies Midfaste Søndag, men denne Gang var tilbageholdt for at gives den ventede høie Gjæst²⁾. Kongen bar samme Dag Rosen i Procession, fulgt af Kar-

¹⁾ Det er vel den Tilbedelse af Korset, Goetho taler om i Brev fra Rom d. 22 Marts 1788? (Paaske ²³/₃).

²⁾ Rosen havde først været bestemt til den venetianske Doge, som nu maatte vente indtil Aar 1476. Martène & Durand, *Veterum monumentorum collectio*, T. II, col. 1532.

dinaler, Prælater og det hele Hof til Kardinalen af S. Peter ad vincula's Bolig. Denne Kardinal var Julian della Rovere, en af Pave Sixtus IV's Nepoter, senere selv Pave ved Navn Julius II. Han havde den Dag bedet Kongen til Gjæst.

Paven og Kongen gave hinanden Æresskjænk: Paven ham en kostbar Gyldenstykkets Dragt, Klenodier af Guld og Sølv, et Guldkors med et Stykke af det hellige Kors, og andre Helligdomme; Kongen Paven Naturfrembringelser fra sine nordiske Riger: Sild, Bergefisk, Hermelin. Synes man, at disse Gaver tage sig noget fattigt ud, røbe de dog større Takt, end om Kongen havde indladt sig i en umulig Kappestrid med Paven for at overbyde ham i Guld og Ædelstene. Af slige Kostbarheder havde Pave Sixtus nok til at han kunde lade sine Nepoter udfolde en Luxus, der forargede Christenheden. I Danmark stod man i uafbrudt Forbindelse med Rom og vidste meget godt hvad man der satte Pris paa. Nogle Aar i Forveien havde Dronning Dorothea sendt sin Søstersøn Kardinalen af Mantua en Gave af 12 Timmer Hermelinskind¹⁾. Det var naturligvis Sjeldenheden og Vanskeligheden ved at skaffe sig dem ad sædvanlig Handelsvei, der gav disse Ting deres Værdi i den hellige Stad. Kongen gav ogsaa et anseeligt Pengeoffer til Pave Sixtus's ny-stiftede Helligaands-Hospital i Borgo.

Kardinalen af Mantua skjænkede Kongen tre Muldyr, der med dem, han fik af Paven og Hertugen af Mailand, vist have gjort god Tjeneste over Bjergene paa Tilbagereisen.

10. Men mer end slige Vennegaver havde de geistlige Gunstbeviser at betyde, Paven ydede Kirkens tro

¹⁾ Ser. Rer. Danic. VIII, p. 435.

og lydige Søn for at knytte ham desto fastere til sig. Hvad Kong Christiern søgte i Rom har han selv eller de af hans Samtidige, der kunde vide det, ikke sagt os. Men der er dog levnet os en Opskrift blandt Kurfyrst Albrechts Papper om de Punkter, Kongen burde søge at udvirke hos Paven¹⁾. Den viser vel ikke ligefrem, hvad Kongen har forlangt i Rom, men man faaer deri Oplysning om den Retning, hvori Underhandlingerne med Kurien kunne antages at have gaaet; og i ethvert Fald kaster den et mærkeligt Lys over den danske Konges Forhold til Høikirken i hans nordiske Riger, hvorfor vi her ville hidsætte den.

«Angaaende de Sager, som ere at handle i det pavelige Hof, er beraadslaet:

I Kongerigerne Danmark, Sverrig og Norge er hoilig fornødent at beholde Fred, god Villie og Enighed imellem begge Stænder, den geistlige og den verdslige, saasom der i dem ligge mægtige Ærkebispedømmer og Bispedømmer, der til sine Tider have meget at betyde i en Konges Raad; ere de Kongen imod, kan deraf opstaa ikke ringe Blodsudgydelse og Ulykke for Landene, hvad ofte er sket. For at hindre sligt Onde og Fordærvelse er raadslaet om at udvirke hos den hellige Fader Paven efterfølgende Artikler og Friheder.

Eftersom der er store og mægtige Ridderskaber i Landene, kræver Nødvendighed, at de maa holdes i god Villie; derfor synes det os fornødent, om vor Herre Kongen kunde opnaa, at i disse efterskrevne Stifter²⁾ ved paveligt Forsyn og Frihed bestemtes, at Ingen der blev antagen til

¹⁾ Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen VII, p. 95.

²⁾ «In diesen hernach geschriben Stiften.» Ordet Stift synes her at være brugt i en usædvanlig Betydning; thi der nævnes ikke i det Følgende noget kirkeligt Territorium.

Domherre eller til noget Prælatur, Dignitet og officium uden den, der er af Adel fra sine fire Aner, eller som er Doctor i den hellige Skrift, i den keiserlige eller pavelige Ret.

Eftersom den tyske Nations Kompaktater blandt andre Artikler medgive, at vor hellige Fader Paven har sex Maaneder, og de andre Ordinariier sex Maaneder; og da vor Herre Kongens Riger og Fyrstendømmer ikke ere udelukkede fra den tyske Tunge og Væsen, saa blive dog samme Riger og Lande mere besværede, saa at Nogle fordriste sig til at afskære Ordinariierne to Maaneder med pavelige Breve og ikke indrømme dem mere end fire Maaneder. Vort Raad er, at vor Herre Konge arbejder hen til, at hans Riger og Fyrstendømmer deri holdes lige med den tyske Nation.

Eftersom der i bemeldte Concordat er en Artikel angaaende Ærkebiskoppers og Biskoppers Confirmation og Provision, at retlige Valg af Kapitlerne skulle tilstedes, med mindre vor hellige Fader Paven kunde give en bedre; og da der ligger Kongen stor Magt paa Biskopperne, saasom en Biskop strax, saasnart han er confirmeret, har sin Plads i Kongens Raad, at da vor Herre Kongen vil arbeide hen til, at (Paven) ikke confirmerer noget Valg af Ærkebiskop eller Biskop i hans Kongeriger, men i Kraft af Artiklen i Kompaktaterne giver min Herre Kongen et Privilegium paa herefter ikke at stadfæste Nogen til Ærkebiskop eller Biskop i samme Kirker uden Kongens Vidende og Villie, saasom Kongen bedre end nogen Anden veed, hvem der er den Bedste dertil.

Angaaende Præpositur og andre særligt reserverede Len at opnaa, at Digniteter, Beneficia eller officia i ærkebiskoplige, biskoplige og collegiale Kirker ikke gives til andre Personer end dem, der ere af Adel eller Doctorer, fødte af den Nation, hvor Lenene ligge.

At vor Herre Kongen opnaaer et Conservatorium for sig, sine Riger og Undersaatter, Geistlige og Verdslige, in meliori forma.

Angaaende Odense Bispedømme og Stift af Benedictinerordenen, at de ændres til verdslige canonici og forsynes med de Friheder, at dermed ikke skal herefter holdes anderledes end ovenfor er skrevet om de andre Stifter.

At erholde literas promotoriales in meliori forma af vor Herre Keiseren over disse Ting til vor hellige Fader Paven.

II. Denne Opskrift er vel funden i Kurfyrst Albrechts Archiv og af Udgiveren anseet for hans Betænkning, afgivet til Kongen, men sandsynligere er det, at vi her have Resultatet af Overveielser i Kongens Raad, eller af hans geistlige Medfølgere paa Reisen, og at det er meddelt Kurfyrsten sagtens for gjennem ham at erhverve Keiserens anbefaling til Paven. Af de her opskrevne Punkter, som ønskes udvirkede hos Paven ved Kong Christierns Besøg i Rom, ere især to mærkværdige. Først at man vil have alle de høieste og næsthøieste Prælaturer i de nordiske Kirker forbeholdte den indfødte Adel eller Doctorer i Theologi og i Keiser- eller Kirkeretten og har troet, at Kurien kunde formaaes til at slaa dette fast med apostolisk Myndighed, — dette, som den aldrig har villet underkaste sig selv, idet endog Pavens Høihed er holdt tilgængelig for Mænd af den laveste Herkomst. Det er da heller ikke trængt lovligt eller faktisk igjennem her i Danmark før 49 Aar efter Kong Christierns Romerreise, da Adelen og adelige Biskopper havde seiret over Adelsfjenden Christiern den Anden og sat Adelskongen Frederik den Første i hans Sæde. Men da de paalagde denne, aldrig at tilstede, at Nogen skal eligeres til noget Biskopsdømme her i Riget uden den, som ind-

født er af Riddere og Svende, eller til noget Prælatedom, uden Rigets indfødte Mænd af Riddere og Svende eller og Doctores i den hellige Skrift eller Kirkeloven, eller værdige lærde Mænd, som dertil dueelige og nyttige ere, som dog danskfødte ere», da hældede den katholske Kirke her i Landet allerede saa stærkt imod Undergangen, at Bestemmelsen i Kong Frederiks Haandfæstning kun kom til Gyldighed i en halv Snes Aar, i hvilke den dog ikke engang kunde vedligeholde Enigheden imellem de to herskende Stænder. Havde Kong Christiern forlangt Bistand af Pave Sixtus til at skaffe Adelen i de nordiske Riger et lovgrundet Monopol paa Kirkens høie Værdigheder, vilde han vist ikke have udrettet Noget; men troligst er det, at Kongen i denne Henseende ikke har fulgt Tilskyndelsen i Opskriften. Man mærker ikke, at Kongen eller hans Efterfølgere i deres Kirkepolitik have havt nogen Tilbøielighed til at virke i denne Retning; thi at Adelige i stigende Antal trængte sig ind i de høiere Kirkeembeder laa ikke i Bestræbelser fra Regenternes Side, men i de nordiske Kirkers hele Udvikling i deres Alderdom.

12. Den anden Mærkelighed er, at her fremtræder en bestemt Stræben efter at bringe Norden ind under Tydsklands Compactater med Pavestolen — eller for at blive ved den sædvanlige Ordform: det tydske Konkordat, og at man seer, hvad der ogsaa ellers er utvivlsomt, at Kurien ligefrem har gjort Konkordatets Bestemmelser gjældende for Norden og tillige har tilladt sig i de nordiske Kirker rent vilkaarlige Overgreb over dette. For at forstaa Betydningen heraf er det nødvendigt at mindes nogle Hovedtræk af dette Konkordats Historie. Det var i 1474, altsaa ikke fuldt tredive Aar efter Baselerconciliets kraftige, men dog tilsidst mis-

lykkede Forsøg paa at opretholde eller tilbageføre den katoniske Orden i den katholske Kirke, som Kurien i de sidste Aarhundreder efterhaanden havde rykket ud af de gamle Fuger for at gjøre Paven fra Kirkens første Embedsmand til dens fyrstelige Overherre og dermed give ham Enevoldsherredømmet over alle dens Ting, især over alt dens Gods og alle dens Personer. Conciliet vilde stille de enkelte Kirkeprovindser selvstændigt i Forholdet til Rom; men det formaaede ikke at trække de to Hovednationer, den franske og den germaniske, bort fra Rom. Derimod lykkedes det Kurien at drage den tydske Nation over til sin Side ad Konkordatveien, idet den hellere rakte verdslige Herrer Haanden ved nogen Eftergivenhed, end den saa Nationalkirker udsondre sig med relativ Selvstændighed af Kirkeprovindserne under deres Ærkebiskopper. At fastholde og udvide sine selvtagne Reservationer og gennem dem faa Besættelsen af de høiere Kirkeembeder og geistlige Beneficier i Christenheden i sin Magt var Roms Hovedstræben i Kampens Tid og efter Seiren over Conciliet, baade for at herske over alt Kirkeligt og for at drage Midler fra alle Lande til Opretholdelsen af Centralregeringen i Rom.

Keiser Frederik den Tredie lod sig vinde ved Løfte om Keiserkroning i Rom og Pengemidler dertil, samt ved Præsentationsretten til 6 Bispedømmer og i Alt 300 geistlige Beneficier i de habsburgske Lande¹⁾. Keiseren drog nogle tydske Fyrster med sig. De opgave den Neutralitet imellem Pave og Concilium, Tydskland havde holdt i ni Aar, og anerkjendte Pave Eugenius IV som Kirkens rette Overhoved,

¹⁾ Man see Pave Sixtus IV's Stadfæstelsesbulle af 8. April 1473 med de deri optagne Buller af Paul II og Nicolaus V, i Jos. Chmel's Monumenta Habsburgica I, 1 p. 316. Jfr. Keiser Frederiks Præsentationsskrivelse af 20. April 1774, sammest. p. 333.

imod at han indrømmede den tydske Nation af pavelig Magtfuldkommenhed adskillige af Baselerconciliets ældre Dekreter. Og nu blev Wienerkonkordatet af 17. Februar 1448 Baandet imellem den germaniske Nation og Paven med hans Kurie. Dets væsentlige Indhold var Bestemmelser om Roms Indtægter af de tydske Kirker og Besættelsen af deres høie Embeder.

Men Kurien lod ikke Forholdet til den germaniske Nation blive staaende paa Konkordatet alene som det endelig Afgjørende; Pave Nicolaus V optog dette helt i Bullen «Ad sacram Petri sedem» af 19. Marts 1448, hvorved tillige enkelte stilistiske Lempelser indførtes¹⁾. Med disse blev Bullen Roms Lovgrund i Fordringerne til den germaniske Nation og tillige Udgangspunktet for vilkaarlige Fortolkninger og Overgreb, der snart skjøde Løfter fra Overenskomstens Tid tilside og satte Paverne i Besiddelse af en mere uindskrænket Magt over Kirkens Personer og Gods, end nogensinde før var anerkjendt. Pave og Keiser rakte hinanden Haanden til at tilbagetrænge den germaniske Kirkes Selvstændighed, der betingedes af den kanoniske Lov og den frie Valgret.

13. Konkordatet havde blandt Andet bestemt, at med Undtagelse af de større, næstbiskoppelige Digniteter i Kathedralkirker og de fornemste i Collegiatkirker, hvilke de sædvanlige Myndigheder skulde vedblive at besætte, maatte Paven ikke ved Reservationer eller med Ventebreve eller paa nogen anden Maade hindre, at der over de Beneficier,

¹⁾ Bullen er trykt i det kgl. danske Videnskabernes Selskabs Skrifter, femte Række, historisk og philos. Afdeling, II, p. 315, efter C. Guil. Koch, Sanctio pragmatica Germanorum illustrata. Argentor. 1789. p. 235 ff.

som bleve ledige i de sex Maaneder Februar, April, Juni, August, Oktober og December, disponeredes frit af Ordinarie¹⁾, hvorimod de, der bleve ledige i de andre sex Maaneder, tilfaldt Paven. Denne Bestemmelse kan selv i Konkordatets skruede Text ikke fornuftigvis forstaaes anderledes, end at Paven frasagde sig Dispositionen over de større næstbiskoppelige Digniteter i Kathedralkirker, altsaa over Domprovstier, Archidiakonater, Dekanater o. fl., og over de principale Digniteter i Collegiatkirker, hvilket nok ogsaa var begge Parters Mening i Overenskomstens Øieblik. Men ved Konkordatets Optagelse i Bullen fik Stedet saadanne ganske smaa Lempelser i Text og Interpunktion, at Meningen blev utydelig, hvad der af Kuriens Talsmænd benyttedes til en Fortolkning, hvorved de nævnte større Beneficier netop forbeholdtes Pavens Disposition²⁾. Dette fremkaldte Uvis-

¹⁾ Stedet er allerede i Konkordatet sat paa Skruer, dog synes dets Mening om de større Digniteter ikke at kunne misforstaaes. Det lyder saaledes: •De ceteris dignitatibus et beneficiis quibuscunque secularibus et regularibus vacaturis ultra reservationes jam dictas majoribus dignitatibus post pontificales in cathedralibus et principalibus in collegiatis exceptis de quibus jure ordinario provideatur per illos inferiores ad quos alias pertinet. Idem sanctissimus dominus noster per quamcunque aliam reservationem gratiam expectativam, aut quamvis aliam dispositionem sub quacunque verborum forma, per eum aut ejus auctoritate factam vel fiendam non impediet, quo minus de illis eum vacabunt de mensibus Februarii etc. libere disponatur per illos, ad quos eorum collatio, provisio, præsentatio, electio seu quævis alia dispositio pertinebit. Interpunktionen er her ladet uforandret, som den staaer i Konkordatets oprindelige Exemplar i Wien.

²⁾ I Pavens Placet-Bulle Ad sacram Petri sedem seer Stedet saaledes ud: •De ceteris vero dignitatibus et beneficiis quibuscunque secularibus et regularibus vacaturis ultra reservationes prædictas, majoribus dignitatibus post pontificales in cathedralibus et principalibus in collegiatis ecclesiis exceptis jure ordinario provideatur per illos inferiores ad quos alias pertinet, Placet etiam nobis quod per quamecunque aliam reservationem gratiam expectativam

hed om Besættelsesretten, saa at man i mange Tvivlstilfælde tyede til i Rom, der saaledes fik Magt og Leilighed til at gennemføre sin Paastand.

Ved en anden snild Vending blev i Bullen indskudt en for Tydskland ligegyldig Ordforklaring, der blev høist betydningsfuld for de nordiske Rigers Forhold til Kurien, idet Ordet *Alamania* som Benævnelse paa Konkordatets Omraade forklaredes som ensbetydende med *natio Germanica*. Da nu Nordboerne paa de store Concilier i det 15de Aarhundrede og overhovedet fra Kirkens Synspunkt regnedes til *natio Germanica*, saa skaffede Kurien sig ved denne Ordforklaring i Bullen en Adkomst til at gjøre Konkordatet gjældende ogsaa i de nordiske Riger. Keiser Frederik og de tydske Fyrster, der gik med ham, sluttede egenmægtigt Konkordatet paa det tydske Riges Vegne. Fra Norden havde han ingen Fuldmagt; og neppe har Nogen i Danmark, Sverrig og Norge anet, at saa vigtige Bestemmelser om deres indre Forhold i Kirke og tildels i Stat afgjordes imellem Wien og Rom uden disse Rigers Deltagelse, ja uden at de fik Noget at vide derom. Men Rom saa i Bullen Hjemmel nok til at betragte og behandle den germaniske Nations nye Kirkeret som gjældende ogsaa for de nordiske Riger, og Kurien opsatte ikke at gjøre Brug af denne Kirkeret. Vi have endnu et Pavebrev af Nicolaus V, dat. Rom d. 23. September 1448¹⁾, altsaa kun sex Maaneder efter Bullen *Ad sacram Petri sedem*, hvori denne Pave bortgiver Archidiaconatet paa Ørkenøerne, der dengang endnu hørte til Norges Rige og Nidaros Kirkeprovinds, i Kraft af,

aut quamvis aliam dispositionem sub quacunque verborum forma per nos vel auctoritate nostra factam vel faciendam non impedimus nos quo minus de illis. etc.

¹⁾ *Diplomatarium Norvegicum* VI Nr. 528, p. 556.

at han nylig har reserveret sig alle næstbiskoppelige Digniteter i Kathedralkirker¹⁾. Dette er Konkordatets og Bullens Ord; og saaledes forstod Kurien disse Akstykker, at nu ogsaa i Norden, langt udenfor Konkordatets Alania, vare alle dignitates post pontificales i Domkirkerne reserverede Paven, saa at alle andre og ældre Rettigheder til at bortforlene saadanne Beneficier forsvandt som Dug for Solen. Fra en Indskrækning af Kuriens Overgreb, som Baselerconciliet havde arbejdet for og Konkordatet paa dette Punkt fastholdt, havde Placet-Bullen gjort Overenskomstens Ord om utallige Beneficier til en Udvidelse af Pavens Disposition ud over alle ældre Skranker.

14. Det nys nævnte Pavebrev af 23. September 1448 falder i de samme Dage, da Grev Christiern af Oldenburg blev tagen til Konge i Danmark. Han har vel neppe faaet det at see, hverken dengang eller da han blev Norges Konge. Vi kjende det nu kun af Vatikanets Regesta. Overhovedet er det tydeligt af de faa Levninger, vi have tilbage af Kongens Brevvexling med Rom²⁾, at han i det mindste i sine ti første Regeringsaar ikke har havt nogen klar Forestilling om sin og sine Rigers Kirkeret, medens Kurien har været sig fuldkommen bevidst, at den ikke vilde indrømme dem nogen anden Ret end den, som nu var fastslaaet for den germaniske Nation ved Konkordatet, saaledes som man læste og fortolkede dette i Rom. Deraf Strid og Spænding indtil omtrent Aar 1457, d. e. indtil Erhvervelsen af Sverrigs

¹⁾ Dudum omnes dignitates in cathedralibus ecclesiis post pontificales maiores tunc vacantes et inantea vacaturas collationi et dispositioni nostræ reservavimus decernentes extunc irritum et inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari.

²⁾ i 8. Tome af Scriptores Rer. Danicarum.

Krone, snart ogsaa af Slesvig og Holsten, forviklede Kongens Stilling saaledes, at Vigtigheden af et godt Forhold til Rom maatte blive ham ret indlysende. En faktisk Stilstand imellem Kongen og Kurien indtraadte da i en Række af Aar. Saa var det, at Kongen selv kom til Rom, hvor Paven havde god Grund til at modtage ham med aabne Arme uden at opholde sig over saadanne Bagateller som, at han ikke forstod Latin. Det vilde jo være en stor Vinding, om tre Kongeriger kunde drages helt ud af en uvis Mellemstilling, rent bort fra Baselerconciliets Standpunkt, som Kong Christiern hældede stærkt over til i det første Afsnit af sin Regering og aldrig havde opgivet udtrykkeligt. Der behøvedes ikke engang en egentlig Udtalelse af ham, end sige nogen skriftlig Forpligtelse, der forlangtes ikke som af Frankrigs Konger Opgivelse af en pragmatisk Sanktion, da Kong Christiern ikke var bunden ved nogen saadan. Det var nok, at han ved sin Holdning overfor Kuriens Udfærdigelser godtgjorde, at han vilde finde sig i den Anvendelse, Kurien gav Tydscklands Konkordatsret ogsaa for Norden. I Kongens Reise til Rom laa allerede en Antydning af, at han nu vilde det!

15. Dette var Kong Christierns Stilling til Paven, da han i Paasken 1474 besøgte Rom. Han kunde da ikke med Rimelighed vente at faa andre kirkelige Begunstigelser end saadanne, der laa indenfor Konkordatsretten. Fuldt berettiget var det altsaa at forlange den lige Deling af Aarets Maaneder respekteret, saa at Kurien opgav at trække to af Ordinariernes sex Maaneder til sig, hvis virkelig et saadant Overgreb har fundet Sted i Danmark. Men da Kongen jo derved middelbart anerkjendte Konkordatet, synes det meget tvivlsomt, om han kan have forlangt, at intet Biskopsvalg

maatte konfirmeres, førend Kronens Samtykke til Valget var indhentet, — om han kan have forlangt dette som en af det apostoliske Sæde anerkjendt almindelig Rettighed for den danske Krone, eller at Præpositurer og andre Digniteter i ærkebiskoppelige, biskoppelige og Collegiatkirker — eller som det hedder i den ovenfor meddelte Opskrift fra Plassenburg: andre specialiter reservede (Kirke-) Len, ikke maatte gives til andre end indfødte Adelige eller Doctorer. Thi det vilde have været at forlange en væsentlig Formindskelse af Byttet fra Seiren over Conciliet. Derimod kunde Paven nok give et ikke traktatmæssigt bindende mundtligt Tilsagn om, at der skulde blive taget muligt Hensyn til Kongens Ønske ved Konfirmation af Biskopsvalg; og som det var sket med Keiser Frederik, kunde der indrømmes Kong Christiern Disposition over nogle Prælaturer i hans tre Riger, for saaledes at vinde ham fuldstændigt for Konkordatet. Saaledes er det sket ved Pavens Bulle af 22. April 1474¹⁾, som Kongen vel neppe havde erholdt uden sin personlige Nærværelse i Rom, da den rører ved det kildne Spørgsmaal om de kirkelige Beneficiers Bortgivelse. Hovedstykket af denne Bulle lyder saaledes:

..... Kongen har personlig forklaret Os, at i hans Riger Danmark, Sverrig, Norge, de Venders og Goters, ere adskillige Kathedralkirker, baade Biskopskirker og andre, i hvilke der skal være nogle baade næstbiskoppelige større og andre Digniteter. Naar der forbeholdes og tilstedes ham og hans Eftermænd Patronat og Ret til at præsentere bekvemme, paalidelige, ham velbehagelige og for hans Kongestilling umistænkelige Personer til deslige kirkelige Digniteter, nemlig at præsentere til saadanne større næstbiskoppe-

¹⁾ Diplomatarium Christierni Primi Nr. 204, p. 300.

lige Digniteter, der ere Os og Vore retmæssige Eftermænd forbeholdte, og til andre Digniteter, der ere forbeholdte Stædernes Ordinariet, da vilde det utvivlsomt være til Gavn for hans og hans Efterkommeres rolige Kongestilling. Hvisaarsag bemeldte Konge har ydmygt bedet Os, at Vi af apostolisk Høihed naadigst ville for stedse reservere og tilstaa ham Patronats- og Præsentationsretten til saadanne Digniteter, naar de herefter blive ledige. Saasom Vi nu gjerne boie vort Øre og Sind til Kongens ydmyge Ansøgning i saa Maade, saa reservere, concedere og assignere Vi, af apostolisk Magtfuldkommenhed, ved dette nærværende aabne Brev Kongen og hans Efterkommere Patronatsret med Ret til at præsentere bekvemme Personer til efterfølgende Digniteter, nemlig Provstierne i Lund, Upsala, Slesvig, Aabo, Linköping, Aaros, og til Dekanaterne i Roskilde, samt til Archidiakonaterne i Aarhus, Ribe og Strengnæs, hvilke i disse Kirker ere de større næstbiskoppelige Digniteter, saa og til Archidiakonaterne i Upsala, til Dekanaterne i Lund, Aabo og Linköping og til Provstiet i Roskilde, hvilke vel ogsaa ere Digniteter, men i disse Kirker ikke de større næstbiskoppelige; endelig til Dekanaterne i V. Frue Kirke i Kjøbenhavn, som i denne er den øverste Dignitet, saa ofte i Fremtiden Vacance indtræffer i noget af dem¹⁾. Saadan Reservation skal gjælde, om og de nævnte Digniteter af en eller anden Aarsag, var det og af Hensyn til de Personer, som nu beklæde dem, ere reserverede det apostoliske Sædes

¹⁾ Det er mærkeligt, at her kun nævnes danske og svenske Prælaturer, ikke norske. Det var dog netop om Kirkeembeder i Norge, Kong Christiern i sine første Aar havde haft Strid med Kurien. Maaske har han ikke villet have noget norsk Prælatur særligt nævnt i denne Bulle af 22. April 1474 for ikke at svække sin oprindelige Paastand paa Patronatet over alle Norges Prælaturer.

eller Stædernes Ordinariers Disposition. Hvorfor disse Digniteters Ordinariere ere forpligtede til at indsætte de Præsenterede formedelst og strax ved selve Præsentationen. Saadan Reservation foretage Vi i Kraft af sikker Kundskab (ex certa scientia), og erklære alle Dispositioner, der i Fremtiden maatte foretages imod nærværende aabne Brevs Ordlyd, eller hvis der paa anden Maade attenteres imod samme af hvemsomhelst, for ugyldigt og uden al Kraft og Betydning . . . Dog ville vi, at Personer til de nævnte Digniteter skulle fremstilles for Paven inden fire Maaneder efter, at Embedet er blevet ledigt, og at den Præsenterede, om Digniteten muligen skulde være paa anden Maade reserveret, inden samme Tids Forløb fra hans Præsentation og Indsættelse skal søge en ny Præsentation hos Os eller Vore Eftermænd, ellers skal den allerede skete Reservation og Indsættelse være ugyldig og uden Betydning¹⁾ osv.

¹⁾ Holberg siger i sin Danmarkshist. I p. 732, 2. Udg., efter at have med stor Møie oversat Kong Christierns latinske Reskript af Franc. Confess. (4. Oktober) 1478, at han har gjort Oversættelsen saa tydelig som muligt, hvorvel jeg bekjender, at den endnu kan tage Svøden af Læseren. Men, vedbliver han, det er fast ikke gjørligt at give bedre Versioner af de Tidens aabne Breve, som ere alle fulde af høitrvænde og affekterede Talemaader, hvis Mening man ikke kan gjætte sig til. Dette gjælder i høieste Maade om det nærværende og andre af Datidens Pavebreve, hvilke Vatikanets Kancelli synes med Forsæt at have gjort saa indviklede, for at der i Tiden kunde komme Uvished og Strid om Meningen, saa at Sagen maatte tilbage til Kurien. For at gjøre det nærværende Aktstykke nogenlunde læseligt, maatte uendelige og indviklede Perioder opløses og uoversættelige Udtryk omskrives; men om den rette Mening overalt er truffen, henstilles til den Læser, der tiltroer sig at kjende Vatikanets Kancellistil tilbunds. Især synes Slutningen af det ovenfor oversatte Stykke af Bullen mistænkelig; den seer ud som en Bagdør, gennem hvilken Præsentationsretten engang i Fremtiden kunde trækkes tilbage ved Hjælp af Finesser i Reservationsretten, der hørte til Hemmelighederne i den hellige Faders Kancelli.

16. Bullen af 22. April 1474 har en stor principiel Betydning, idet den viser, at nu var Kong Christiern gaaet ganske ind paa Placet-Bullens Opfattelse af Konkordatet, rigtignok nærmest kun i Spørgsmaalet om Bortgivelsen af de næsthøjeste Prælaturer i den danske og svenske Kirke, men middelbart derved paa Bullen i det Hele. At Bullen af 22. April først er udfærdiget i de sidste Dage af Kongens Ophold i Rom, tør maaske ansees som et Tegn paa, at denne Sag har givet Anledning til vanskelige Underhandlinger. Lettere har det vistnok været ham at udvirke saadanne Begunstigelser, som faldt indenfor Omraadet af Pavens sædvanlige Administration. Som de betydeligere af disse møde os først Pavens Stadfæstelse og Begunstigelse af det Broderskab, Kong Christiern havde stiftet, og af den Gudstjeneste i de Hellig-Tre-Kongers Kapel ved Roskilde Domkirke, han havde funderet og sat i Forbindelse med Broderskabet. Disse to nøie forbundne Stiftelser havde hidtil ikke modtaget nogen egentlig pavelig Stadfæstelse¹⁾, altsaa heller ikke den Fasthed for alle kommende Tider, alene en saadan Stadfæstelse kunde give dem. Efter Kongens personlige Anmodning udfærdigede Paven en Bulle af 13. April 1474, hvorved Kapellets Stiftelse og Dotation stadfæstedes²⁾. Dernæst den 20. April s. A. to Buller, den første i Form af en Skrivelse til Kongen, der for sig og Dronningen med deres Børn samt Efterfølgere paa Thronen erholdt Tilladelse til at vælge sig en Skriftefader, som, naar de aarlig paa Skærtorsdag besøge Kapellet

¹⁾ Thi Pave Pius II's Bulle af 8. Juni 1462 (*Diplomatarium Christierni Primi* p. 140) er et sædvanligt Afladsbrev til dem, der understøtte Kapellet m. m., ikke, som Werlauff kalder det i sit Skrift om Hel.-Tre-Kgs. Kapel, p. 1, en Stadfæstelsesbulle.

²⁾ *Diplomat. Christ. I.* p. 295.

i Roskilde, maa høre deres Skriftemaal og meddele dem Absolution selv for saadanne Overtrædelser, der ellers skulde indstilles til Paven. Ligeledes kan denne, eller hvilken anden Skriftefader, de vælge sig, en eneste Gang i deres Livstid og en Gang i Dødsstunden give dem fuldstændig Aflad for alle deres Synder paa Betingelse af Anger, Skrifte, Fredagsfaste i et Aar eller et andet Fromhedsværk, samt Erstatning til dem, de maatte have forurettet. Den anden Bulle af 20. April giver 50 Medlemmer af det nu stadfæstede Broderskab en lignende Bemyndigelse til selv at vælge en Skriftefader, som engang i Dødsstunden kan meddele dem fuldstændig Aflad paa lignende Betingelser som Kongeparret. Dog, tilføies der, skal en saadan Absolution ingenlunde komme dem til Gavn, dersom de begaa nogen Synd i Tillid til den¹⁾.

Mærkelig er ogsaa Pavens Stadfæstelse af 13. April 1474²⁾ paa en anden Stiftelse af Kong Christiern. Kongen har sagt ham, at i hans Residents Kjøbenhavn, hvortil saa mange Stormænd, Baroner, Krigsmænd og Væbnere strømme sammen, blive en Mængde uægte Børn udsatte og forladte saa vel som Børn af Fattigfolk. Han havde derfor bygget og stiftet et Hellig-Aands-Hospital til Optagelse af slige Hittebørn. Men da Augustinerreglen hidtil ikke har været ordentlig indført i denne Stiftelse, og Kongen med stor Devotion har lært at kjende Ordnen i det pavelige Hellig-

¹⁾ Diplom. Christierni I, Nr. 200, p. 298. Det følgende Aar udvidedes dette Privilegium til at gjælde for alle Christne i Danmark, Sverrig og Norge, der med Kongens Tilladelse bære hans Selskab, ved Pavens Bulle af 19. Juni 1475. Suhms Samlinger I. 1. p. 66.

²⁾ Kirkehist. Samlinger VIII (N. Kirkeh. Sl. VI) p. 564. Jfr. Pave Alexander VI's Stadfæstelsesbulle af 14. November 1497 i Kjøbenhavns Diplomatarium IV p. 250 og 224.

Aands-Hospital i Saxia i Rom, saa stadfæstede Paven paa hans Anmodning den samme Orden for Kongens Hospital, som er det eneste af den Art i hans danske Rige.

17. Nogle mindre Bevillinger i Kirkesager og til Mænd, som Kongen anbefalede¹⁾, forbigaaes her, da de ikke oplyse Kongens Reise eller hans Forhold til Kurien. Derimod have vi endnu et Par Pavebreve af høi Interesse, der først ere expederede efter Kongens Afreise, men dog rimeligvis ere aftalte eller idermindste forberedte, medens han endnu var Pavens Gjæst. Det første er en Bandbulle imod ublu Aagerkarle i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten, dateret Rom den 1. Juli 1474²⁾. Paven siger deri, at han har udstedt denne Bulle af eget Initiativ og sikker Kundskab, uden Nogens Tilskyndelse, for at forebygge Guds Fortørnelse; men naar man seer, hvor fuldstændigt den passer ind i Kong Christierns økonomiske Stilling i Hertugdømmerne, og hvor nyttig den maatte kunne være netop ham, bliver det vanskeligt at afvise den Tanke, at det dog er ham, der har sat den hellige Fader ind i Forholdene, om han end ikke har villet have Ord for at skaffe sig sine Kreditorer fra Halsen ved Pavens Hjælp. Det er jo noksom bekjendt, i hvilken økonomisk Elendighed Kong Christiern havde indviklet sig ved Erhvervelsen af Slesvig og Holsten, ikke alene ved de store Laan, han maatte optage for at komme i Besiddelse af disse Lande, men fornemlig ved Laanemaaden og Betingelserne. Laanene vare for største Delen Laan imod Pant i Domænegodser, som overdroges Kreditorerne til Brug, indtil Kapitalen tilbagebetaltes. Fornemlig var det Medlemmer af Hertugdømmernes Prælatur

¹⁾ Kirkehist. Saml. VIII (N. K. Sl. VI) p. 562. See Tillæg Nr. 9.

²⁾ Diplomatarium Christierni Primi, Nr. 205, p. 306.

og Ridderskab, der saaledes bleve Kongens Kreditorer. Ikke alene Indtægterne af Pantegodsets Jorder og Bøndergods fik de derved i deres Magt, men i Egenskab af Pantelensmænd eller Amtmænd paa Pantegodset ogsaa Kongens Øvrighedsmagt, som i mange Tilfælde misbrugtes til det ringere Folks Undertrykkelse. Især ødelæggende for alt ordentligt Finantsvæsen blev det, at der ikke betaltes nogen bestemt Rente, men Pantets Indtægter ligefrem gik i Panthaverens Lomme. At Kongen, langt fra at slippe for Rente, kom til at betale ublu Aagerrenter, vil lettelig indsees; og man kan da finde det ganske rimeligt, at han benyttede sit Ophold i Rom til at søge Hjælp, da Kirken og dens Lov for en Del selv bar Skylden for hans Nød. Dekretalerne forbyde at tage Rente af Laan; de ville vide Hjælpen til trængende Medmennesker betragtet som en christen Kjærlighedsgjerning; de tilstode ikke Pantsættelse til Brug anderledes end paa Betingelse af Pantets uskadte Tilbagegivelse, saa snart Kapital og Omkostninger ere erstattede af Pantets Indtægter¹⁾. At et ordentligt Kreditvæsen derved blev umuliggjort, er ligesaa begribeligt, som at Debitorer i Klemme maatte føle stærk Fristelse til at kaste sig i Kirkens Arme for at lade dens Lov tage utaalelige Byrder fra deres Skuldre. To Gange tidligere i det mindste havde Kong Christiern benyttet denne Udvei. Han havde i Aaret 1453 bevæget det danske Rigsraad til en Reduction af pantsat Krongods netop efter geistlig Ret²⁾, og 1458³⁾, da han var kommen paa Sverrigs Throne, fik han det svenske Rigsraad til en lignende Beslutning: i Kraft af «Guds og den hellige Kirkes

¹⁾ Decretales Gregorii, lib. V, tit. XIX de usuris. Jfr. lib. III, tit. XXI, cap. VI.

²⁾ Hvitfeld, Christiern I, Kvartudg. p. 39.

³⁾ Diplomatarium Christ. I Nr. 75, p. 94.

beskrevne Lov og Ret» forlangte og gjennemdrev han en Inddragning af Krongods, der havde været saa længe i Kreditors Haand, at Indtægten havde indløst Kapitalen. I Bullen af 1. Juli 1474 høre vi nu Pave Sixtus IV i de haardeste Udtryk fordømme det Aagervæsen i Slesvig og Holsten, der er kommet ham for Øre. Han kasserer og løser alle Eder, Løfter, Kontrakter om saadanne Laan, og truer enhver Kreditor, der ikke lader sig nøie med Kapitalens Erstatning af Pantets Indtægter, med de skarpeste kirkelige Censurer, Kirkens høieste Band, der kun skal kunne løses af Paven selv undtagen i Dødsstunden, og da dog kun under Betingelse af forudgaaet Satisfaction. Frugter den almindelige Bandtrusel ikke, skulle slige Aagerkarle, om de ere Geistlige, miste alle deres kirkelige Beneficier; er det verdslige Herrer, da erklærer Paven dem for intestabiles, fradømmer dem Æren, gjør dem inhabile til alle verdslige Æresposter og Embeder.

Kong Christiern nævnes, som sagt, ikke i denne Bulle; han har sagtens ikke havt Lyst til at bringe den med sig fra Rom. Derfor er den først udfærdiget efter hans Afreise. Om den er sendt til ham, til Brug ved gunstig Leilighed, eller om Paven har sendt den til de vedkommende kirkelige Myndigheder, Biskopperne af Slesvig og Lybek, der begge stode i saadant Forhold til Kongen, at de kunde bruge den efter hans Ønske og Leilighed, vide vi ikke. Kongen selv sees ikke at have benyttet den før Aaret 1480, da Omstændighederne tillode ham at nøde sine Kreditorer i Hertugdømmerne til en ordentlig Opgjørelse. Da beraabte han sig paa Bullen af 1. Juli 1474 og gjennemdrev virkelig en overordentlig stor Reduction af Pantegods og Fordringer¹⁾.

¹⁾ See herom De første Konger af det Oldenborgske Hus S. 108 ff. og de der anførte Bevissteder.

18. Almindeligt antages, at Pave Sixtus IV's Bulle af 19. Juni 1475 om et Universitet i et af Kong Christierns Riger ogsaa er en Frugt af Kongens Romerreise. Der er heller ikke nogen bestemt Grund til at betvivle det, men Bullen selv antyder det ikke; den siger to Gange, at Ansejningen om en saadan Stiftelse er rettet til Paven paa Kong Christierns Vegne, og den indeholder intet Vink om, at Sagen har været forberedt under Kongens Ophold i Rom for 14 Maaneder siden. Dette er unegtelig paafaldende, da der her ikke som ved Agerbullen af 1. Juli 1474 kan anføres en rimelig Grund til, at Kongen skulde sky at se sin personlige Deltagelse i Pavens Beslutning omtalt. Imidlertid er det dog denne Bulle, hvortil Danmarks Historie fortrinsvis har knyttet sin Interesse for Romerreisen. Men da Bullen nu flere Gange er trykt og navnlig for ikke et Aar siden, i Anledning af vort Universitets Jubilæum, er gjort til Gjenstand for en indgaaende Betragtning, vilde det være Tidsspilde at dvæle ved dens Enkeltheder. Hvad Bullens Redaction angaaer, gjør den ingenlunde Vatikanets Kancelli nogen Ære; man skulde ikke tro, at den hidrørte fra en Tid, da klassiske Studier, især Latin og Latinskrievning, stode saa høit i Italien. Stilen er keitet og indviklet, hele Behandlingen ukorrekt¹⁾.

¹⁾ Bullen af 27. Februar 1477, hvorved Paven stiftede Høiskolen i Upsala, er i sin nuværende Form langt korrektere end den danske Universitetsbulle; men da man ikke har den svenske Original, kunne Afskrifter, deri indbefattet P. A. Munchs Udskrift af Vatikanets Register, ikke sammenstilles med den danske Bulles Original. Det er meget muligt, at de lærde Afskrivere paa et eller andet Stadium have flikket paa Stil og Retskrivning. Iøvrigt er det et disputabelt Spørgsmaal, hvilket af de to Universiteter der bør betragtes som det ældste. Ifølge Bullernes Datum er jo det danske ældst; og skal Spørgsmaalet afgjøres efter Virksomhedens virkelige Begyndelse, saa foreligger intet Bevis

At Kong Christiern skulde i Rom have arbeidet paa at bringe de italienske Magthavere til Enighed om fælles Optræden imod Tyrkerne, blev vel sagt i den nærmeste Tid¹⁾, men er neppe troligt. Saa ubekjendt kan han neppe have været med Forholdene i dette Land, der i Aarhundreder var i alle Kredse gennemfuret af den heftigste Partistrid, at han skulde tro ved Mægling og Forestillinger i et

for, at det svenske er det. I de udtømmende Oplysninger, der ere fremkomne fra svensk Side i Anledning af Upsala-Jubilæet af 1877, er Intet, som viser, at Ærkebiskop Jakob Ulfson, der skyndte sig saa meget med endnu samme Aar 1477 at proklamere Oprettelsen af et Universitet, da har kunnet tilveiebringe en universitas af graduerede Lærere, eller at han har benyttet eller kunnet benytte det pavelige Privilegium til at meddele akademiske Grader, hvilket var det egentlige karakteristiske Kjendemerke paa et Universitet. Uden en universitas magistrorum kunde han jo heller ikke opfylde Betingelsen for Privilegiets Brug, en forudgaaet Prøvelse af promovendi. Og naar begyndte den akademiske Lærervirksomhed? Docent Annerstedt siger i Universitetets Historie I, p. 30 og Ærkebiskop Sundberg i sin Jakob Ulfsson p. 69, at Dr. Ericus Olai allerede i Høsten 1477 holdt theologiske Forelæsninger; men netop theologiske Forelæsninger beviser ikke, at Høiskolens akademiske Forelæsninger da vare i Gang i Upsala; thi theologiske Forelæsninger maa være holdte der længe før 1477. Det maa forudsættes, indtil det modbevises, at den svenske Kirke ikke har undladt at efterkomme det 3die og 4de Lateranconciliums Bud om Ansættelse af en officiel Magister i Theologi ved hver Ærkebiskopskirke (Decretales Gregorii IX. l. V tit. V cap. 4. Mansi, Sacr. conciliorum collectio maxima T. XXII, col. 999). Det er heller ikke let tænkeligt, hvorledes nogen Kirkeprovinds kunde sikkre sig en regelmæssig Besættelse af sine geistlige Embeder uden i det mindste ved Metropolitankirken at have en saadan Lærer, der holdt theologiske Forelæsninger. Vi bemærke endvidere, at Paven i den danske Universitetsbulle udtrykkelig indskærper Pave Clements V's Constitution i Viennerconciliet, cum sit nimis absurdum, om Bekostningerne ved Promotion (Clem. V—1—2), men ikke nævner dette Paabud i den svenske. Om dette har noget at betyde eller er en blot Tilfældighed, vide vi ikke.

¹⁾ See den nürnbergse liber cronicarum anf. St.

Par Ugers Tid at kunne bringe den til Ro, eller at kunne formaa Magthaverne til at tilsidesætte eller glemme deres egne Lidenskaber, eller ærgjerrige Higen efter Udvidelse, eller mistroiske Vaagen over enhver Bevægelse hos Naboer og Rivaler. Og Pave Sixtus selv, der dog til en vis Grad oprigtigt ønskede og arbeidede paa et almindeligt Foretagende imod Tyrkerne, har mere end nogen Anden umuliggjort Enighed i Italien. Netop i 1474 var det, at hans uværdige Nepotisme tændte den Ild, der i de nærmeste Aar greb om sig i Mellemitalien og kaldte det blodigste Had tillive. At Kong Christiern har i Rom taget Del i Samtaler om Tyrkefare og Tyrkekrig, kan rigtignok forudsættes, da dette var Dagens almindelige Æmne; men derfra til alvorlig mente praktiske Forsøg paa en virksom Mægling er et langt Spring. Man kan heller ikke paavise noget Spor efter et saadant Forsøg af den danske Konge.

Tredie Afsnit.

1. I Rom forblev Kong Christiern i tre Uger. Den 27. April tiltraadte han Tilbagereisen ad samme Vei, som han var kommen, over Viterbo, Aquapendente, Siena, Florents¹⁾ og Bologna, overalt modtagen — og man kan vel sige plaget med de samme Ceremonier og Taler som paa Henreisen. Strax efter Afreisen fra Rom modtog han Brev fra Keiseren, der opfordrede ham til at indrette sin Reise saaledes, at han kunde være hos ham i Straszburg Pintsedag den 29de Mai, for da at mødes der med Kong Ludvig af Frankrig²⁾:

¹⁾ Om Kongens to Besøg i Florents see Tillæg Nr. 10.

²⁾ K. Christiern til Kurfyrst Albrecht d. d. Mantua, Torsdag efter Cantate (12. Mai) 1474. Archiv für Kunde österr. Gesch.-Quellen VII p. 94.

i hvilken Hensigt sige Aktstykkerne ikke. For Kong Christierns eget Vedkommende kan der vel kun have været Tale om Jomfruen af Savoyen og om Dannelsen af det store Forbund imod Hertugen af Burgundien, der havde været bragt paa Bane allerede i Rotenburg. Men i Mantua fik Kongen en anden Opfordring fra Keiseren, der nu anmodede ham om at paaskynde sin Reise saa meget som muligt for at træffe sammen med ham i Augsburg. Vi ere ikke i Stand til at angive nogen sikker Grund til denne Foranderlighed i Keiserens Planer, men formode, at den maa være betinget af den rask omskiftende Situation nordfor Alperne, som fastholdt navnlig Kong Ludvigs Person paa Vagt imod Burgunderen og England. For Kong Christiern medførte dette Nødvendigheden af at ændre sin Reiseplan, saa meget mere som ogsaa Kurfyrst Albrecht trængte paa, at han snarest muligt maatte komme til Augsburg. Dog kunde Kongen ikke vælge den lige Vei fra Mantua over Verona, Trient og Brenner Pas; han maatte nødvendig mødes med Hertug Galeazzo Maria for at bringe ham det først nu modtagne Svar fra Kurfyrsten af 4de Mai¹⁾ paa Kongens Skrivelse fra Pavia af 18de Marts om den mailandske Kongekrone, og desuden for at faa Underretning om, hvorledes Underhandlingerne med Frankrig om et personligt Møde imellem den danske og franske Konge med Jomfruen af Savoyen stode i Øieblikket. Kong Christiern gik altsaa fra Mantua til Pavia for at træffe Hertugen. Denne Gang lagde han Veien over Lodi, hvor han uventet modtog et Sendebud fra Kong Ferdinand af Neapel.

2. Iblant Kong Christierns Ledsagere paa Reisen var, som vi have seet, ogsaa Greve Burchard af Mülingen, pro-

¹⁾ See ovenfor S. 276-77.

leptisk kaldet Greven af Barby, der agtedede at fortsætte Reisen videre til det hellige Land. Først vilde han dog see Syditalien. Med Kong Christierns Samtykke gik han med sine 8 Heste fra Rom til Neapel, hvor han søgte og fik Audients hos Kong Ferdinand. Denne modtog ham paa det Bedste, og Greven talte saaledes — Hertugen af Burgundiens tilstedeværende Gesandt gjorde Tjeneste som Tolk —, at Kong Ferdinand antog ham for afsendt af den danske Konge og tillagde hans Ord en politisk Betydning, som Kong Christiern vist ikke drømte om. Greven talte om den danske Konges ældste Søn, der vilde være et godt Parti for en Prindsesse; Kong Ferdinand forstod dette som Indledning fra den danske Konges Side til et Frieri til hans Datter. Kong Ferdinand kan ikke have vidst, at en anden Ægteskabsplan var i Gang, han var den danske Prinds vel tilpas som Svigersøn; han gav Greven af Barby flere Beviser paa sin Gunst og affærdigede et Sendebud umiddelbart til Kong Christiern for at træde i nærmere Underhandling med ham selv om dette Ægteskab. Den danske Konge havde da allerede forladt Rom, Neapolitaneren traf ham først i Lodi. Man kan tænke sig Kong Christierns ubehagelige Overraskelse ved at erfare Greven af Barby's enten Anmasselse eller Fusentasteri. Kongen svarede naturligvis det neapolitanske Bud, at han aldrig havde givet Greven noget saadant Ærinde, og at der ikke paa nogen Maade kunde være Tale om Ægteskab mellem hans Søn og en neapolitansk Prindsesse, da han allerede havde indladt sig i Underhandlinger med Kongen af Frankrig og Hertugen af Mailand om en Søster til deres Gemalinder. Greven af Barby, som imidlertid var gaaet til Venedig for at søge Skibsleilighed til Palæstina, kaldte han til sig. Greven adlød og traf Kongen længere hen paa Reisen. Hvad Kongen

der har sagt ham, behøver vel ikke at forklares. Dog modsatte han sig ikke, at han vendte tilbage til Venedig for at fortsætte sin Reise¹⁾.

3. Hertug Galeazzo Maria havde fulgt Kong Christiern til og fra Rom med Argusøine. Han var ogsaa underrettet om Greven af Barby's Optræden i Neapel, men tillige om hans bestemte Desavouering af Kong Christiern. Dog kunde denne neapolitanske Episode ikke gjøre Mødet med Hertugen i Pavia behageligere. Ubehageligt nok var det jo, at Kongen nu maatte bringe det Svar fra Keiseren i Kurfyrst Albrechts Brev til Kongen af 4. Mai 1474, hvorved Hertugens Onske om den lombardiske Kongekrone blev tilbagevist. Vi høre ikke mere om denne Sag; men rimeligt nok er det, at Kongen har lovet at understøtte Hertugens Sendebud ved Keiserhoffet i deres fortsatte Underhandlinger om Beleningen med Hertugdømmet Mailand. I Pavia erfarede Kongen nu ogsaa, at skjøndt der ikke blev noget af et personligt Møde med Kong Ludvig i Lyon, var dog et fransk Gesandtskab paa Veien til det Mailandske for at træffe sammen med Kong Christiern. Men hvor dette Gesandtskab nu var, og naar det vilde komme, vidste man ikke. To Mænd, Hertug Galeazzo Maria havde sendt ud i vestlig Retning for at træffe Aftale med dem, vare vendte tilbage med uforrettet Sag. Uagtet Hertugen søgte at overtale Kong Christiern til at oppebie Franskmændene i Mailand, besluttede Kongen dog at følge Keiserens og Kurfyrstens indtrængende Opfordring og strax drage over Bjergene. Den 22. Mai var

¹⁾ Dette om Greven af Barby og Kong Ferdinands Sendebud til K. Christiern i Lodi m. m. beroer paa flere Indberetninger til Hertug Galeazzo M.; især er mærkelig en Skrivelse fra Antonius Mirabilia dat. Clavena die XXVIII Maj 1474.

han i Pavia, den 24. i Como efter at have overnattet i Mailand. I Como var det, at Greven af Barby traf Kongen. Derfra gik Reisen tilskibs opad Comersøen, og da Passet ved Bormio endnu var ufremkommeligt formedelst Snee, lagdes Veien over Chiavenna og Chur¹⁾, altsaa over Splügen. Kongen er da gaaet nedad Rhindalen øst om Bodensøen til Augsburg, hvor han indtraf den 3. Juni. Her traf han endnu Keiser Frederik, de to Kurfyrster af Maintz og Brandenburg samt nogle faa andre Fyrster. De fleste af Rigsdagens Medlemmer vare allerede paa Hjemveien.

4. Samtidigt med Kongen var der fra Rom to pave-
lige Sendebud i Augsburg; Marco Barbo, Kardinal Presbyter af S. Marko, Patriark af Akvileja, og Alexander, Biskop af Forli. Den Førstnævnte havde allerede været længere Tid nordfor Alperne som legatus de latere, beskjæftiget med forskellige kirkelig-politiske Sager; nu var han ved Rigsdagen i Augsburg med det Hverv at faa Keiser og Rige til at bryde igjennem alle Hindringer for med samlede Kræfter at vende sig imod Osmanerne. Stemningen i Riget var i sin Almindelighed ikke ugunstig; men naar man traadte nærmere til Spørgsmaalet, reiste der sig en saadan Hærskare af Vanskeligheder og Stridigheder mellem Stænderne indbyrdes, at Keiseren maatte have været en ganske anden Mand end den, han var, og Velvillien imod Paven og hans Kurie langt større, dersom det skulde lykkes disse Førere at samle Tydslands Kræfter til en fælles Anstrengelse. Tværtimod synes man paa Rigsdagen kun at have været

¹⁾ Efter mailandske Archivalier, navnlig Mirabella's anførte Brev af 28. Mai. See ogsaa Kongens Breve fra Mantua og Pavia, og Kurfyrstens Brev til ham fra Augsburg, Torsdag efter Pintse (2. Juni), i Archiv f. österr. G.-Quellen anf. St. Joh. Petersen S. 156.

enig om Klager over Pavehoffets Herskesyge, Rovgjerrighed og Fordærvelse. Kardinalen havde en haard Stand: kun den danske Konge, der nylig kom fra Rom med det friske Indtryk af al den Venlighed, der var vist ham, „gav os et hæderligt Vidnesbyrd imod vore Dadlere“, siger han. Han udrettede da heller Intet for Tydsklands Enighed og Samlingen af dets Kræfter. Hverken kunde han tilveiebringe en Forsoning mellem Pfalzgreven Kurfyrst Frederik I og Keiseren, der tværtimod netop paa denne Rigsdag lyste Rigets Acht over denne ubøielige Modstander, eller standse Striden imellem Ærkebiskoppen af Köln og hans Domkapitel, eller faa Hertugen af Burgund til at nedlægge Vaabnene¹⁾. For denne sidste Sag sendte Paven endog særligt Biskoppen af Forli som sin Nuncius til Tydskland, der tilsidst dog var heldigere end Kardinal-Legaten.

5. Imedens Kong Christiern var i Italien, havde det keiserlige Kancelli ikke været ledigt i hans Sager. Kurfyrst Albrecht havde paadrevet Expeditionen af de Bevillinger, Kongen erholdt under sit Ophold i Rotenburg (S. 262 ff.). Der var udfærdiget keiserlige Befalinger til Kurfyrst Albrecht og Ærkebiskoppen af Magdeburg om at vidimere den danske Konges ældre Keiserbreve og meddele ham retsgyldige Afskrifter af dem; til Lybek, Hamborg og Lüneburg udgik Befaling om at sætte deres Sølvmont til den gamle Værdi af 23 Skilling paa den rhinske Gylden; til Kongen om Toldens Forhøielse ved Oldeslo, Pløn og Rendsborg, samt Privilegiet for hans tyske Undersaatter *de non evocando*, m. fl.

¹⁾ See det mærkelige Stykke om Kardinalens Regnskabsafreggelse i Konsistoriet, som efter et Brev fra Kardinalen af Pavia er optaget i Od. Raynaldi *Annales Ecclesie* XIX, col. 253.

Alle disse Aktstykker ere daterede den 13de Februar¹⁾, hvilket ikke kan være den virkelige Udfærdigelsesdag. Stor og varig Interesse have af disse Aktstykker dog kun Alt, hvad der vedrørte Holstens Ophøielse til Hertugdømme og Kongens Belening med Ditmarsken.

6. Kong Christiern har godt erkjendt, at han i denne Sag kunde vente sig haard Modstand af Ditmarskerne. Han havde derfor, strax efter at have forladt Rotenburg, i en Skrivelse af 20. Februar fra Augsburg anmodet Kurf. Albrecht om at udvirke en streng keiserlig Befaling til Ditmarskerne om Underkastelse, og et Paalæg til den brandenborgske Marskalk Ridder Busso van Alvensleben om at bringe denne Befaling til Ditmarskerne og til Lybek, som Kongen vidste var i Forbund med disse²⁾. Kurfyrsten havde opfyldt Kongens Anmodning. Keiserbrevet til Ditmarskerne var, som ovenfor berørt, udfærdiget under 13. Februar, den keiserlige Befaling til Marskalken fra Nürnberg den 23. Marts³⁾. Og

¹⁾ Dipl. Christierni I. p. 287.

²⁾ Kong Christierns Brev af 20de Februar 1474, fra Augsburg, til Kurf. Albrecht, i Archiv für Kunde österr. Gesch.-Quellen VII, 80.

³⁾ B. v. Alvensleben og Lybeks Raad lode den 6. Oktober optage en Notarialbeskrivelse af deres Fremgangsmaade. Denne findes trykt som Bilag E. til tredie Del af Dahlmanns Danmarkshistorie, den danske Oversættelse III p. 448. I dette Aktstykke ere flere hidhørende optagne, først Keiserbrevet af 13. Februar 1474 til Ditmarskerne; dernæst Keiserens Commissorium til Ridder B. v. Alvensleben og Lybek, d. d. Nürnberg Onsdag efter Lætare d. e. 23. Marts 1474; endvidere Commissærernes Beretning om Bøddets Reise og Brevets Modtagelse i Ditmarsken. Til denne Sag hører desuden i Archiv für K. österr. Gesch.-Quellen VII p. 86 en Udfærdigelse af Keiserens Commission af 23. Marts til Ridder B. v. A. alene; Brev fra Kurf. Albrecht til Ridder B. v. A. af 27. Marts; Ridderens Svar og Beretning til Kurfyrsten af 7. Mai; alle i det nævnte Archiv anf. St. p. 86—92 passim. Biskop Albrecht til Kurfyrsten,

Kurfyrsten havde selv paalagt v. Alvensleben at udføre det ham overdragne Hverv med al Omhu, men tillige advaret ham om den Fare, der kunde være forbunden dermed. Han havde derfor sendt ham to Udfærdigelser af Keiserens Befaling, den ene til ham selv alene, den anden til ham og Raadet i Lybek i Forening, at han kunde bruge den, der efter Omstændighederne viste sig tjenligst. Marskalken havde strax givet sig paa Reisen til Holsten til Sagens Overveielse med Kongens hjemmeladte Raader i Hertugdømmet, og var derefter redet til Lybek for at meddele Stadens Raad Keiserens Ordre til at staa ham bi ved Udførelsen af hans farlige Hverv. Lybekerne gjorde Vanskeligheder. Dem var den hele Sag hellig imod, og overhovedet det meste af, hvad Kongen havde udvirket hos Keiseren; som frie Borgere i en Rigsstad saa de med Uvillie en Forøgelse af Fyrstemagten i deres Nærhed, navnlig af Kong Christierns saa store Landomraade; og de vare høist misfornøiede over, at deres Allierede Ditmarskerne nu skulde miste deres i Aarhundreder hævdede Frihed. De forsøgte derfor at blive fritagne for det paalagte Hverv, især da de fik at vide, at ogsaa Hertug Karl af Burgundien optraadte imod Ditmarskerne, saa at de maatte formode Udbrud i deres nærmeste Nærhed af blodige Krigsuroligheder, der let kunde blive farlige for deres egen Stad¹⁾. Men da de Intet

d. d. Segeberg d. 7. Mai 1474 smstds. p. 93. Saa skjødesløst ere disse Aftryk behandlede, at ikke alene Texten paa flere Steder er uforstaaelig, men Biskop Albrecht kaldes i Overskriften: •Biskop af Bremen•, medens han selv underskriver sig aldeles tydeligt •Albertus tho Lubich Bishop•.

¹⁾ See Lybekernes udaterede Brev til Keiseren, hvori Hertugen af Burgundiens Truselsbrev til Ditmarskerne omtales; det maa altsaa være yngre end d. 25de Juli 1474. Dahlmanns Udg. af Neocorus II, p. 557.

udrettede dermed, kunde de dog tilsidst ikke ligefrem undslaa sig for at efterkomme Keiserens bestemte Befaling. I Forbindelse med den keiserlige Kommissær opfordrede de Ditmarskernes Forstandere til et Møde i Neumünster den 28. April for at modtage Keiserens Skrivelse af 13. Februar, og meddelte dem samtidigt foreløbig Underretning om den Forandring, der var foregaaet ved Holstens Ophøielse til Hertugdømme og deres eget Lands Indlemmelse i samme. Men Ditmarskerne nægtede at komme, de skyede Keiserbrevet som Pesten, de vilde ikke mødes med dem, af hvem de skulde modtage dette. Ridder Busso havde Lybekerne mistænkte for, at det var dem selv, der underhaanden havde fraraadet Ditmarskerne at modtage dette. Selv vovede han sig ikke ind i Ditmarsken med Keiserbrevet og ansaa det for raadeligst at afvente Kong Christierns egen Tilbagekomst til Holsten. Biskop Albrecht Krummedicke af Lybek fik dog i Sommerens Løb en Samtale i Rendsborg med Ditmarskens Høvdinger om Sagen¹⁾; han var jo ikke keiserlig Kommissær, saa de ikke risikerede at faa Keiserbrevet af ham. Men paa Biskoppens Formaninger til godvillig Underkastelse svarede de, at Ditmarsken fra gamle Dage hørte til Ærkestiftet Bremen; derved vilde de blive og ikke have nogen anden Herre, og de haabede, at naar Keiseren blev undervist derom, vilde han ikke bortgive dem til nogen verdslig Herre eller med Rette kunde gjøre det, da han ved sin Keiserkroning havde lovet og svoret at forsvare den

¹⁾ Detmars Fortsætter i Grautoff's Udgave af de lybekske Kroniker II, p. 360. Tiden for denne Sammenkomst, der er interessant som den første Leilighed, hvor Ditmarskerne udtalte sig om deres Stilling til Keiserens Bortforlening af deres Land til Kongen, er i Kroniken ikke angivet anderledes, end at den fandt Sted 1474 før Vor Frue Himmelfart og før Kong Christiern kom hjem fra Paven og Keiseren; altsaa før den 15. August.

hellige Kirkes Frihed og Gods, som alle Herrer pleie at sværge, naar de modtage Keiserkronen af Paven. Derfor lode de Hans Naade bede, at han vilde lade dem blive ved deres gamle Rettigheder; dem vilde de forsvare med Sværdet indtil Døden. — Om nu end deres Paaberaabelse af Bremerkirken snarere maa kaldes et Paaskud end en Grund, saasom de ikke indrømmede Ærkebiskoppen nogensomhelst virkelig Regeringsmyndighed i deres Land, saa kan man dog ikke lægge det lille Folk til Last, at da det saa sin Frihed truet af den romerske Keiser og en mægtig Konge over to eller tre Riger, brugte det ogsaa en i sig selv tom Form som Skjærm imod Fyrsternes Anmasselse. Keiserens Forlening havde ingen anden Retsgrund end den rent vilkaarlige Paastand, at et Folk uden Fyrste var retløst. Og hvo kan nægte det haarde — om man vil: raa Bondefolk, der havde vundet Mod og Kraft i Landets strenge Forsvar imod Nordseens aldrig endende Anløb og imod Naboadelens ofte fornyede Anfald, — hvo kan nægte det sin Deltagelse, naar de med mandigt Mod erklærede at ville kæmpe, saalænge der var dem varmt om Hjertet; thi bag Ordene stod en fast Villie til at ofre Liv og Blod for den Frihed, der var dem det Dyrebareste paa Jorden. Det have Ditmarskerne viist ved Hemmingsted og Heide som Schweitzerne ved St. Jakobs og Hollænderne i Leiden.

7. Men som Tingene stode i 1474 maatte dog Ridder Busso v. Alvensleben og Lybekerne for Alvor nu see at faa udført deres utvivlsomme Overherre Keiserens Paalæg om at afgive til Ditmarskerne hans Skrivelse af 13. Februar. Selv vovede de sig ikke ind til dem med dette farlige Ærinde; men da Kongen var kommen tilbage til Holsten, saa at Sagen ikke kunde opsættes, antog de en edsvoren

Mand Peter Palants dertil. Han red den 25. September fra Segeberg til Heide med Keiserbrevet, men traf ikke der de Otteogfyrretyve samlede. De tilstedeværende nægtede at modtage Brevet, dog gave de ham Sikkerhed for Liv og Gods i fire Dage, da de vilde sammenkalde deres Lands «Fogeder, Raader, Slutere og fuldmægtige Otteogfyrretyve» til Meldorp; disse kunde da overlægge, om de vilde modtage Brevet. I Meldorp lod vel Forsamlingen En af sin Midte modtage det; men Peder Palants fik haarde og truende Ord at høre: han var kommen ilde an med dette Brev, han havde ikke mere end eet Liv, som han let kunde miste, han skulde vogte sig for at bringe saadanne Breve fra Keiseren eller andre Herrer og Fyrster ind i deres Land, ellers gjældte det hans Hoved; nu kunde han ride sin Vei, de skulde nok sende deres eget Bud med Svar til Ridder Busso og Raadet i Lybek. Glad var Brevbringeren, at han slap levende ud af det farlige Land. Ditmarskerne kunde nu ikke længer nægte at have modtaget Keiserens Skrivelse; men den rokkede ikke deres Standhaftighed¹⁾.

8. Denne Ditmarskernes afvisende Holdning kunde ikke øvraske Kong Christiern. Han havde aldrig ventet, at han vilde faa dem til at underkaste sig med det Gode; og nu da han kom tilbage til Augsburg, saa han af Ridder Busso v. Alvenslevens Indberetning af 7. Mai, at Ditmarskerne endog havde vægret sig ved at kømme til Møde med ham og det lybekske Raads Sendebud. Han henvendte sig da med sin Klage til Keiseren og udvirkede en lang Række af Skrivelser, der skulde støtte ham i Striden med de gjenstridige Marskbønder. Den til Kurfyrsten — som

¹⁾ See den ovenfor S. 313 Anm.³⁾ citerede Notarialbeskrivelse.

naturligvis selv har bestilt den — hidsættes her som en Prøve paa dem alle; den er dateret Augsburg den 22. Juni og lyder nogenlunde læseligt oversat i Hovedpartiet saaledes¹⁾: «Vi have incorporeret Landet Ditmarsken i Hertugdømmet Holsten og forlenet det til Vor Kongelige Broder Kongen af Danmark, saa og ved keiserligt Brev under følelig Straf alvorlig befalet dem herefter at være ham lydige, som tro Undersaatter ere deres rette Herre skyldige. Desuagtet have samme Ditmarskere trodsig ringeagtet Vort keiserlige Bud, Os og Riget til mærkelig Foragt og ham til Skade, hvorfor han har henvendt sig til Os med flittig Begjæring om Bistand. Da det nu ikke sømmer sig for Os at taale saadan Foragt af Vort keiserlige Bud, men Vi ved andre Vore og Rigets mærkelige Sager selv ere forhindrede, saa byde Vi dig alvorligt og fast med dette Brev af romersk keiserlig Magtfuldkommenhed og under Tab af alle dine Regalier, Benaadninger, Friheder og Rettigheder, som du har af Os, Vore Formænd og det hellige romerske Rige, og dertil under en Bøde af hundrede Mark lødigt Guld, halv at indbetale til Vort Kammer, halv til Kongen af Danmark, at du, naar bemeldte Vor Broder forlanger det af dig, paa Vor og det hellige Riges Vegne gjør ham trolig Bistand imod disse Ditmarskere; og at du ikke tilsteder dem, eller om Nogen hjælp dem imod Vor kjære Broder af Danmark, at handle og vandle gennem dine Fyrstendømmer og Lande, eller tillader dine Folk at have nogen Samfærdsel med dem, eller lader dem gennem dine Lande tilkomme Næringsmidler eller Andet.»

Et fuldkommen ligelydende Keiserbrev af samme Dag udgik til Staden Lybek²⁾. Dette var saa meget vigtigere

¹⁾ Jos. Chmel, Monumenta Habsburgica I, 1, p. 413.

²⁾ Trykt i Boltens Ditm. Geschichte III, p. 52 i Anmærkningene.

for Kong Christiern, som han maatte opgive alt Haab om at boie Ditmarskerne uden Krig, dersom han ikke kunde skille Lybekkerne fra dem og derved afskære dem Handel og Tilførsel med Østersølandene. Dette havde allerede Ridder Busso yttret i sin Beretning til Kurfyrsten af 7. Mai 1474¹⁾. De andre omtalte Keiserbreve ere i samme Form. Hvor mange der ere udfærdigede i denne Sag, er ikke let at sige. Lybekkerne havde i denne Sommer en betroet Agent Dr. Milwitz ved eller i Nærheden af Keiserhoffet, der vidste at knytte Forbindelse i Rigskanselliet, hvorved han sattes i Stand til at sende Raadet i Lybek mangan interessant Efterretning. Blandt andet kunde han i en Skrivelse af 26. Juli fra Erfurth meddele det en Fortegnelse, han selv havde seet, over 33 Keiserbreve, som Kong Christiern havde forhvervet til tydske Fyrster, Grever, Herrer og Stæder som Executorer²⁾. Man seer, at kunde Ditmarskens Overdragelse til Kong Christiern været udført med Pennen, har Keiseren og hans Kancelli hverken sparet Tid eller Flid

¹⁾ Archiv für Kunde österr. Geschichts-Quellen VII, p. 92.

²⁾ Dahlmanns Udg. af Neocorus, II, p. 555. Fortegnelsen er denne: til Markgreve Albrecht af Brandenburg, Kurfyrste; til Biskoppen af Magdeburg; til Hertug Frederik den Ældre af Lüneburg; til Hertug Frederik den Yngre; til Hertug Wilhelm af Brunsvig; til Hertug Hans af Sachsen (d. e. Johan af Sachsen-Lauenburg); til Hertug Ernst og Hertug Albrecht af Meissen, Brødre; til Hertug Vilhelm af Thüringen; til Hertug Henrik af Meklenburg og hans Son; til Ærkebiskoppen af Bremen; til Landgreven af Hessen; til Greven af Hoya; til Staden Bremen; Staden Rostok; Staden Vismar; Staden Stralsund; Staden Danzig; Staden Lüneburg; Staden Stade; Staden Buxtehude. Item ogsaa at tilskrive Kongen af Polen om at foranstalte det med dem af Danzig og andre hans Stæder. Item til Hærmesteren i Livland; til Hertugerne i Stettin og Pommern; til Høimesteren i Preussen; til Staden Riga; Staden Reval.

paa dens Gjennemførelse. Den samme Keiser Frederik, der ellers havde Ord for stor Langsomhed og Mangel paa Beslutsomhed, udmærkede sig i denne Sag ved en Raskhed, der ikke engang tilstrækkelig forklares af Kurfyrst Albrechts Tilskyndelse; thi ogsaa dennes levende Deltagelse forundrer: det kjendes dog ikke paa Kong Christierns øvrige Historie, at Albrecht ellers har været ham en Leder og Støtte af saa stor Betydning, som han viser sig paa denne Kongens Reise i 1474. Det er, som laa det Keiseren og Kurfyrsten lige saa meget paa Hjerte som Kongen, at Ditmarsken kom i dennes Besiddelse. Der maa have været Forhold, vi nu ikke kunne helt gennemskue, som gjorde det af Vigtighed for Keiser og Rige at vinde Kong Christiern helt for sig. Den hurtige Beredvillighed til at imødekomme hans Ønsker lader sig ikke forklare af personlig Velvillie alene. Som et yderligere Bevis paa denne Imødekommen kan endnu tilføies, at Keiseren ogsaa gav Kong Christiern Tilladelse til at hæve en Told ved Hanrau paa Grænsen mellem Ditmarsken og Holsten; og at de to Kurfyrster, der i denne Sommer ledsagede Keiseren, Ærkebiskop Adolf af Maintz og Albrecht af Brandenburg, gave deres officielle Samtykke til Kongens Forlening med Ditmarsken i to saakaldte «Villevre», henholdsvis af 1ste og 5te Juli 1474¹⁾.

9. Kong Christiern havde udført sin Romerreise saa rask, at han endnu kunde komme tidsnok til at være i Nærheden af Kalmar, naar det vedtagne Møde af de tre nordiske Rigers Raad ved Midsommerstid samledes for at afgjøre Striden om Sverrigs Krone. Men i Augsburg indvikledes han i en politisk Situation, der fastholdt ham læn-

¹⁾ Diplomatarium Christierni I, p. 304. 310. 311.

ger i Tydskland, end vel fra først af var paaregnet. Dog vilde han vistnok have frigjort sig, havde Grændsemødet været ham sært magtpaaliggende; at han ikke gjorde det, viser, at han ikke har ventet andet Udbytte af Mødet end det, der ogsaa kunde opnaaes uden hans personlige Nærværelse, maaske endog bedre uden ham: en Forlængelse af Stilstanden mellem Rigerne og Opsættelse af Hovedspørgsmaalet til beleiligere Tider.

Da Kongen kom fra Italien til Augsburg den 3. Juni 1474, havde denne Stad efter Keiserens Opfordring beredt ham en festlig Modtagelse. Blandt andet holdt de patriariske Slægter til hans Ære «en lystig Dands med stor Gravitet»¹⁾. Men alvorligere Ting ventede ham, ikke alene hans egne Anliggender, men ogsaa det tydske Riges vigtigste Sager. Medens Kong Christiern gjennemreiste Italien i Marts, April og Mai 1474, havde Striden i Ærkebispedømmet Köln, som ovenfor er omtalt (S. 254), udviklet sig til et almindeligt tydsk Rigsanliggende ved Hertug Karl af Burgundiens Indblanding. Ærkebiskop Ruprecht kunde have kivedes længe med sit Domkapitel og dets Tilhængere, uden at dette havde havt større Betydning for Riget end de sædvanlige Feider, Tydskland aldrig var fri for, og som i den sidste Del af det 15de Aarhundrede især hjemsøgte Rhinlandene. Men Striden fik en anden Karakter, da Ærkebiskoppen i sin Fortørnelse over, at Kapitlet havde opstillet Domdekanten Herman af Hessen imod ham til Stiftets Administrator, der understøttedes med Vaabenmagt af sin Broder Landgreve Henrik af Hessen, kastede sig i Armene paa Hertug Karl. Egenmægtigen erklærede han, som vi have seet, ved Overens-

¹⁾ Engelb. Werlich, Chronica von Augsburg, Frankf. a. M. 1595, II, p. 229.

komsten af 27. Marts 1474 denne af Alle frygtede Fyrste for Skytsherre over det kølnske Stift, hvilket var et Indgreb i Rigets Høihed og Keiserens Ret. Derved blev den kølnske Strid til en Velfærds- og Æressag for Keiser og Rige; thi Ingen tvivlede om, at Hertug Karl vilde benytte den til at udvide sit Herredømme i Nederlandene og det nys erhvervede Geldern lige til Rhinen, og om muligt over alle det kølnske Ærkestifts Lande ogsaa østfor Floden. Et Øieblik var Karl den Dristige vel bleven standset i sin Fremrykning imod Köln ved Ærkehertug Sigismunds og Schweitzernes Forbindelse, der truede hans Besiddelser i Elsass; men da et Forsøg paa at tilveiebringe Fred imellem Ærkebiskop Ruprecht og hans Kapitel paa et Møde i Maastricht i Mai 1474 blev frugtesløst, og vel heller ikke havde havt anden Hensigt end at skaffe Hertug Karl en kort Tidsfrist til sine Forberedelser, saa var Hertugen nu i Juni og Juli i fuld Bevægelse med sin Hovedmagt i Retningen mod Rhinen¹). Det var dette, der nu ved Kong Christierns andet Ophold i Augsburg drog Keiserens og Rigsstændernes hele Opmærksomhed til sig. Hidtil havde Forhandlingerne i Augsburg væsentlig dreiet sig om Landefreden og Tyrkekrigen. En Betænkning over Stillingen, med et Udkast til en Matrikel over hver enkelt Stands Bidrag til en Rigshær, var bleven forfattet af Kurfyrsterne af Maintz og Brandenburg²); men nu vendte alle Hoveder sig bort fra Tyrkerne imod Vest. Man erkjendte, at nu gjaldt det Forsvaret for

¹) Den kølnske Strid er her fremstillet efter Lacomblet: *Archiv für die Geschichte des Niederrheins*, Band IV, Düsseldorf 1863, S. 278 ff.; Sammes *Urkundensammlung für die Geschichte des Niederrheins*, IV; og Leon. Ennen, *Geschichte der Stadt Köln*, B. 3, Köln u. Neuss 1869, Kapitel 22—24, S. 473—560.

²) Jos. Chmel, *Monumenta Habsburgica*, I, 1. p. 418 ff.

Rigets Helhed. At see Rhinlandene helt eller halvt skilte fra Riget og inddragne i et burgundisk Rige, vilde dog Ingen, saa at den indre Strid forstummede et Øieblik ligeoverfor det Uveir, der trak op fra Nederlandene. Et keiserligt Budskab afsendtes til Ærkebiskop Ruprecht og Hertug Karl, ledsaget af den pavelige Nuncius Biskoppen af Forli. Kong Christiern lod et Sendebud følge med, da han vilde have ogsaa Hertug Karls Understøttelse i Sagen om Ditmarskens Underkastelse. Kongen fik ogsaa en Skrivelse af 25. Juli 1474¹⁾, hvori Hertugen formaner «sine Venner Ditmarskens Regenter og Indvaanere», formedelst det Venkabsbaand, der sammenknytter ham og Kongen, til at underkaste sig denne ifølge Keiserens Befalinger, da Hertugen ellers agter at staa Kongen bi med alle sine Kræfter.

10. Men uden al Tvivl har Kongens Sendebud tillige, og maaske fortrinsvis, havt det Hverv at undersøge, om der var nogen Udsigt til en fredelig Løsning af den kølnske Strid, dersom Kong Christiern optraadte som Mægler. I det mindste berettes det, at Keiseren i Augsburg anmodede Kongen om at sondere Hertug Karl i denne Sag; og at dette er skeet efter Opfordring eller med Samtykke af de ledende Medlemmer paa Rigsdagen, synes de to Kurfyrsters nysomtalte Udkast til en Rigsmatrikel at vise. Kongen af Danmark er her for sine Lande i det Romerske Rige ansat til at stille 1000 Mand til Rigshæren; «men», tilføie Kurfyrsterne, «vi tilraade, at man denne Gang ikke kræver noget Anslag af ham, for at han desto bedre kan udføre den anden Sag». Hvad dette er for en Sag, omtales ikke;

¹⁾ Christiani, *Gesch. der Herzogthümer Schleswig und Holstein unter dem Oldenb. Hause I*, p. 521. Beilage B.

men Ordene maa vistnok forstaaes saaledes, at man ikke bør stille Kongen i de Stridendes Række for ikke at umuliggjøre ham Mæglingen. Hermed stemmer det ret godt, at Kong Christiern, der gennem Italien var reist ganske rask og ved andre Leiligheder havde viist, at han godt kjendte Tidens Værdi, nu drog saa langsomt gennem Tydskland, som om han med Forsæt nølede for at oppebie Virkningen af sit Budskab til Hertug Karl. I Augsburg blev han indtil Slutningen af Juni Maaned; den 1. Juli drog han med Kurfyrst Albrecht til Ansbach og blev der liggende i 17 Nætter. Over Mansfeld, hvor han besøgte sin Svoger og Søster, ankom han i Begyndelsen af August til Brunsvig¹⁾. Der forefandt han det Bud, han havde sendt fra Augsburg til Hertug Karl. Men dette bragte ham den lidet lovende Efterretning, at Hertugen var rykket ustandseligt fremad og allerede den 29. Juli stod med en mægtig Hær ved Rhinen foran Neuss, som var en af de Stæder i Stiftet Köln, der havde taget Parti for Domkapitlet imod Ærkebiskoppen, og som Administratoren Landgreve Herman beredte sig til at forsvare med al Kraft. Dermed var det vel endnu ikke afgjort, at Kong Christierns Mægling vilde blive afvist, men Haabet om at kunne udrette noget svækkedes ikke lidet. I Brunsvig gav Kongen dog netop en Prøve paa sit Mæglertalent, idet han tilveiebragte en Udsoning af Fyrstehusene Meklenburg og Brunsvig, der længe havde stridt om Besættelsen af Bispedømmet Hildesheim. Kong

¹⁾ Man kan efter Joh. Petersen, som her er den eneste Kilde, ikke angive Kongens Tilbagereise gennem Tydskland bestemtere. Det er tydeligt, at Petersen ikke har havt mere end ganske enkelte Optegnelser fra denne Del af Reisen for sig. Hans Tidsangivelser her hænge ikke alene ikke sammen, men modsige tildels hinanden.

Christiern formaaede Hertug Balthasar af Meklenburg, der dengang var Administrator over Stiftet Schwerin, til at opgive sine Fordringer paa Bispedømmet Hildesheim, og hans Broder Magnus til at tilbagegive de hildesheimske Borge og Godser, han i Feiden havde vundet, imod en moderat Affindelsessum¹⁾. Da flere i denne Sag indviklede Fyrster kort efter villigt fulgte Kongen til et vanskeligere Hverv som Fredsstifter, maa han sikkert have vundet dem for sig og bibragt dem store Tanker om sine Gaver til at overtale eller at overbevise, — overhovedet til at løse haarde Knuder.

Den 24. August var Kongen tilbage i sit eget Land, i Klosteret Reinfeld, hvorfra han for syv Maaneder siden var reist ud. Det var fem Dage efterat Forsamlingen af dansk-norske og svenske Rigsraader havde sluttet deres Møde i Kalmar med en Overenskomst om, at da Kong Christiern ikke, som de havde vedtaget i forrige Aar, nu var tilstede i Nærheden, saa forlængedes Stilstanden mellem Rigerne indtil St. Knud Konges Dag den 10. Juli 1476. Kongen sees ikke at have indvendt noget imod denne nye Udsættelse, der jo vel for den nærmeste Tid gav den svenske Rigsforstander Leilighed til at befæste sit Herredømme hos Sverrigs Almue, men ogsaa satte det danske Kongehus i Stand til at oppebie det forudseelige Udbrud af Partistrid mellem Sten Sture og det svenske Rigsraad.

Fjerde Afsnit.

1. To Maaneder opholdt Kong Christiern sig nu i sine Hertugdømmer, mest paa Segeberg og Gottorp, beskæftiget

¹⁾ Rudloff, Mecklenb. Geschichte II, 3 p. 806, nærmest efter Alb. Krantz, Metropolis I. XII, cap. 8—9.

med at bringe sit Mellemværende med sin Broder Gerhard til Afslutning og med Forhandlinger angaaende Ditmarsken. Men uden Tvivl har han fornemlig dvælet saa længe i Grændselandene for at afvente Udviklingen af Keiserens og Rigets Strid med Ærkebiskoppen af Köln og hans selvtagne Protektor Hertug Karl af Burgundien. Kongen var jo allerede halvt indviklet i denne Sag; og han kunde vente, at den Ene eller den Anden af de Stridende, eller begge Parter, kaldte ham til videre Mæglingsforsøg.

Joh. Petersen fortæller¹⁾, at Bartholomæusdag kom Kongen tilbage sund og vel tilfreds, med alle sine Folk. Reisen havde kostet ham 25000 Rhinske Gylden. Saa blev han ved »et herligt Budskab» af Keiser Frederik og Hertug Karl af Burgundien opfordret til at mægle imellem Ærkebiskop Ruprecht og Stiftet Köln.

Denne Fortælling kan vist ikke være saaledes at forstaa, at Keiseren og Hertugen skulde i Forening have forlangt Kongens Mægling. Dette berettes heller ikke af nogen anden Kilde. Men usandsynligt er det ikke, at baade Keiseren og Hertugen have, om og af meget forskellige Grunde, fundet det stemmende hver med sin Fordel, at benytte Kongens Beredvillighed til at optræde som Fredsstifter. Keiser Frederik viste jo rigtignok i den kølnske Strid lidt større Energi end sædvanligt; men nolende lod han sig dog drive fremad af den almindelige Bevægelse i Tydskland. Han vilde ikke opgive Haabet om et Ægteskab imellem sin Søn Maximilian og Maria af Burgund, Hertug Karls eneste Barn og Arving, der aabnede det østerrigske Hus Udsigt til den rigeste Arv. Hvad kunde Keiseren ønske hellere, end at Hertug Karl overtaltes til at trække sig ud af denne

¹⁾ Chronica p. 157.

Strid? Og Hertugen paa sin Side havde for Øieblikket ogsaa Grund til ikke ugjerne at see en venskabelig Fyrstes Mellemkomst, vel neppe som om han tænkte paa at trække Foden tilbage fra den Vei, han var kommen ind paa, men for at vinde Tid til at blive Herre over Staden Neuss, der strax fra først af viste sig at være en haardere Nød at knække, end han eller Nogen havde ventet. Stiftets Administrator Herman af Hessen havde kastet sig ind i den lille Stad og gjorde et saa kyndigt og udholdende Modværn, at al Hertugens Magt og Anstrengelse ikke formaaede at bryde det. Men dog vilde Hertugen ikke opgive Haabet om at naa Maalet ved haardnakket Angreb, blot at Keiseren og Rigshæren ikke kom i Utide.

2. Kong Christiern fulgte Opfordringen, i hvilken Form og fra hvem den nu er kommen til ham. Simonis & Judæ Dag den 28. Oktober drog han atter ud fra Holsten ad Rhinen til med et Følge af 120 Heste. Til ham sluttede sig Hertugerne Frederik af Brunsvig-Lüneburg og Magnus af Meklenburg, de to Modstandere, som Kongen nylig havde forligt i Brunsvig; desuden Hertug Johan af Sachsen-Lauenburg, hans Ledsager paa Romerreisen, samt hans egen nu med ham forsonede Broder Gerhard og dennes Søn Adolf, og endnu et Par andre fornemme Herrer. De rede igjennem Vestfalen til Düsseldorf i Grevskabet Berg ligeoverfor Hertug Karls Leir. Paa Veien var Kongen i en stor Fare. I Nærheden af Staden Soest var lagt et Baghold af kølnske og vestfalske Ryttere, som agtede at fange eller fælde ham; men advaret i Tide undslap han til Lipstadd, skarpt forfulgt. En almindelig Bande af Stratenrøvere kan det ikke have været, dertil var Kongens Reiseselskab altfor stort; det maa have været en eller anden Fyrste, hvem

Kongens Reise var utilpas. Neppe kan der da tænkes paa nogen Anden end Ærkebiskop Ruprecht, hvis Interesse det nok kunde være at forpurre Kongens Mægling.

Midt i November kom Kongen til Düsseldorf, hvor han den 17de havde sin første Sammenkomst med Hertug Karl. Derom siger en samtidig Beretning, at Torsdag efter Martinsdag ankrede Kongen af Danmark midt i Rhinen paa Hertugen af Cleve's Skib, og hos ham vare Junker Gerhard af Oldenburg, hans Broder, Hertugerne af Lauenburg, Brunsvig og Meklenburg samt andre Adelige. Da kom Hertugen af Burgundien ned til Floden med 1500 Ryttere; med megen Pragt og i sit fulde Harnisk steg han af Hesten overfor Kongens Skib og foer i en Baad til dette med Ærkebiskoppen af Köln og flere fornemme Herrer. Hertugen bøiede Knæ for Kongen, som strax løftede ham op. To Timer vare de sammen, hvorefter Hertugen tog tilbage til sin Hær, Kongen og hans Følge til Düsseldorf. Nogen egentlig Underhandling foretoges ikke ved dette første Møde; men den næste Dag havde Hertug Karl Kongen til Gjæst i sit prægtige Telt paa den venstre Rhinbred. Kongen foreslog ham at trække sin Hær tilbage og saa lade mægle i Striden med Keiseren. Mæglingen tilbageviste Hertugen ikke, men drage sig tilbage vilde han paa ingen Maade: hellere vilde han dø end vige Marken for Keiseren¹⁾.

¹⁾ Müller, Reichstags - Theatrum p. 672—673. I 2den Tome af Lenglet du Fresnoy's Udgave af Mémoires de Ms. Philippe de Comines, Londres 1747, findes iblandt Bilagene p. 173—221 et Stykke, der er overskrevet: Extrait d'une ancienne chronique commençant en 1400 et finissant en 1467, imprimée dans les histoires des Roys Charles VI et Charles VII. I en Anmærkning tilføier Udgiveren: cette chronique a été augmentée depuis 1461 et continuée jusques en 1476 sur les notes des journaux tenus par les maitres d'hotel des ducs de Bourgogne. I disse

3. Imedens Rigshæren langsomt samlede sig ved Frankfurt, Koblenz og Andernach, tilbragte Kong Christiern Slutningen af Aaret og de første Dage af 1475 i Düsseldorf og Köln med Forsøg, som dog alle viste sig frugtesløse. Han kunde ikke bringe Hertugen videre end til at afgive sine Fredsforslag, hvilke imidlertid vare saadanne, at da Kongen bragte dem til Keiseren i Andernach, tilbageviste denne dem strax og lod sig ikke bevæge videre end til at opstille sine Modfordringer. Men disse gave heller intet Haab om, at de kunde blive antagne af Hertug Karl. Da Kongen nu den 25de Januar 1475 seilede fra Andernach til Köln, blev han atter Gjenstand for et Attentat, uagtet han var forsynet med Leide fra begge de stridende Parter. Fra Slottet Rolandseck blev skudt tre Kanonskud efter ham, heldigvis uden at træffe, og i Taarnet, hvorfra Skuddene faldt, skete en Explosion, der kostede 30 Mand Livet. Slottet var besat af Hertug Karl og Ærkebiskoppen, som hver havde sin Befalingsmand der. Da Kongen klagede til Hertugen, lod denne begge føre til Leiren og hænge. Han har da vistnok ikke havt Del i Forræderiet, men desto snarere Ærkebiskoppen, naturligvis af Frygt for, at det dog tilsidst skulde lykkes Kongen at unddrage ham den mægtige Protektor og derved ethvert Haab ikke alene om Hævn over sine Fjender, men ogsaa om at kunne bevare sin kurfyrstelige Stilling.

Notitser finder man fra p. 214, d. 17. November 1474, Optegnelser om alle de Modtagelser, hvor Hertugen af Burgundien beværtede Kongen af Danmark eller Mænd af hans Selskab og hans Følge, sidste Gang den 26de Februar 1475. Disse Optegnelser ere ikke uden kronologisk Betydning, men indeholde ellers Intet til Oplysning om Underhandlingerne eller Begivenhederne. Dog hidsættes her den Notits, at medens Kongen opholdt sig i Düsseldorf eller Omegn, sendte Hertugen ham i tre Gange (en trois fois) 4340 Gylden (florins) 1 sol til hans Udgifter.

Fra Köln gik Kong Christiern den 28de Januar ned til Düsseldorf, medens de Hertuger og fornemme Herrer, der fulgte ham paa denne Reise, forbleve i Köln. Kongen opholdt sig nu i Düsseldorf beskæftiget med fortsatte frugtesløse Mæglingsforsøg indtil ind i Mai. Man kan undres over, at Kongen vedblev Mæglingen saa længe; men hvad der bragte ham til at holde ud har vel været, at der ikke var nogen fornuftig Grund for Hertug Karl til at fortsætte Beleiringen af Neuss. Det var jo aabenbart, at han ved at fastholde saa haardnakket denne Sideinteresse forstyrrede sine egne vigtigste Planer og arbeidede sin Hovedfjende Kong Ludvig XI i Hænderne, istedet for at han havde al Udsigt til en Seir over ham med Englændernes Hjælp. Uden Skade for sin Ære kunde han have hævet Beleiringen, da Modstanden voxede hver Dag, og Tydslands og Frankrigs forenede Kræfter truede med at knuse ham¹). At han virkelig skulde være saa betagen af en tom Forfængelighed, at han ikke kunde see, eller ikke vilde agte paa den øiensynlige Undergang, kunde Kong Christiern have Grund til at betvivle og altsaa Haab om at trænge igjennem ved utrættelig Udholdenhed. Det er jo ogsaa fortrinsvis ved Neuss at Karl den Dristige har viist Verden den blinde

¹) Ph. de Commines' Memoires l. IV chap. 2, siger: •Hertugen af Burgund var halsstarrig; Gud havde forstyrret hans Vid og Forstand. Thi hele sit Liv havde han arbeidet paa at faa Englænderne over Vandet, og i den Stund, da de vare beredte og al Ting var godt i Lag for dem baade i Bretagne og andensteds, forblev han halsstarrig ved en Ting, som ikke kunde tages. Med Keiseren var en apostolisk Legat, der daglig gik fra den ene Leir til den anden for at handle om Fred; og ligeledes var Kongen af Danmark der indlogeret i en lille By nær ved de to Hære, som ogsaa arbeidede for Freden, saa at Hertugen af Burgund godt kunde med Ære have trukket sig bort henimod Kongen af England. Han vidste ikke at gjøre det og undskyldte sig hos Englænderne med, at hans Ære vilde blive traadt flad, om han brød op, og med andre fattige Undskyldninger. •

Halsstarrighed, der forbausede Alle og ikke længe efter førte ham selv i Undergang. Havde han blot givet efter i dette ene Punkt, at hæve Beleiringen, vilde Kongen uden Vanskelighed have tilveiebragt en Fred, Ingen mere end Keiser Frederik ønskede. Keiseren rykkede saa langsomt frem med sin Rigshær, at det bestandig saa ud, som var det ikke ret hans Alvor, hvad det da vistnok i Grunden heller ikke var. Men fremad maatte han alligevel, da Hertugen haardnakket fastholdt Beleiringen af Neuss, som Keiseren i Spidsen af en mægtig Hær dog umuligt kunde lade tage lige for sine Øine. Dog vilde Hertug Karl, som han havde sagt, ikke gaa af Veien for Keiseren. Den 23de Mai 1475 kastede han sig over Rigshæren; men Angrebet blev afviist med Kraft. Keiseren benyttede imidlertid ikke sin afgjorte Overmagt til at knuse Modstanderen: hvorfor, viste sig senere. Thi da Hertugen af Lothringen og Fransk-mændene rykkede frem imod de burgundiske Lande, maatte Hertug Karl dog høre paa deres Røst, der mæglede imellem ham og Keiseren. Men det blev ikke Kong Christiern, der fik den Tilfredsstillelse at standse Blodsudgydelsen ved Rhinen. Samme Dag som Burgunderne og Rigshæren kæmpede ved Erftfloden udenfor Neuss, da han altsaa maatte ansee al Tale om Mægling for endt, forlod han Düsseldorf og seilede nedad Rhinen til Staden Kampen ved den høire Flodarms Udløb, hvorfra han efter at have maattet anvende fjorten Dage paa at skaffe sig de fornødne Penge og Transportmidler vendte gjennem Elben og Støren tilbage til Holsten. Han skal paa denne kølnske Reise have fortæret 45000 Gylden med de Herrer, der fulgte ham, — ikke utroligt, da han her ikke som paa Reisen til og fra Rom blev holdt frit, eller for en Del frit, de fleste Steder. Hans Ledsagere droge over Land fra Köln til deres Hjem.

4. Imidlertid førte den pavelige Nuncius Biskoppen af Forli, der var fulgt med Keiseren, Mæglingen imellem ham og Hertugen; og nu, da denne var villig til at opgive Beleiringen, hvad Kongen ikke havde kunnet bevæge ham til, blev snart en Vaabenstilstand sluttet og et Forlig vedtaget, hvis Betingelser dog dengang bleve hemmeligholdte. Først i Hertug Karls Leir for Nancy i Lothringen kom den endelige Fred i Stand den 17de November 1475¹⁾. Og den 6te Mai 1476 bekendtgjorde Hertugen fra sin Leir ved Lausanne Trolovelsen mellem sin Datter og Keiserens Son Ærkehertug Maximilian²⁾. Saaledes fik Verden Forklaring af Keiser Frederiks Langmodighed ved Neuss.

Sidst i Juni eller i de første Dage af Juli var Kong Christiern tilbage paa Gottorp³⁾, efter at have tilbragt det Meste af 18 Maaneder paa Reiser gjennem Tydskland i forskjellige Retninger og paa sin navnkundige Romerreise. Udbyttet af hans Anstregelser og Farer var unegteligt mest Skuffelse af de politiske Planer, hvori han lod sig inddrage; men ganske uden Betydning for den danske Stats Fremtid blev det dog ikke. Ditmarskens Indlemmelse i Holsten kostede vel Kong Christierns Eftermænd to blodige Krige, men tilsidst er den dog sat igjennem; og som varige Minder om Romerreisen staa endnu hans to Stiftelser i Kjøbenhavn: hans Hellig-Aands-Hospital og det danske

¹⁾ Fredstraktaten af 17de November er først trykt i Jos. Chmel's Monumenta Habsburgica I, 1, p. 125. Baade i Traktaten og i Tilsætningsartiklen er Dagen skrevet helt ud decima septima mensis Novembris.

²⁾ Monumenta Habsb. I. 1. p. 134.

³⁾ Kan man forlade sig paa Dateringen af et Aktstykke i G. Hilles Registrum König Christian des Ersten, har han været paa Gottorp 1ste Juli 1475. Urkundensammlung der Gesellschaft für Schl.-Holst.-Lauenb. Gesch. IV, p. XLII, n. 393.

Universitet, hvis Virksomhed gennem fire Aarhundreder og Indflydelse paa vort Folks Aandsliv i alle Retninger fandt Kongehusets og Folkets Anerkjendelse i den 1879 feirede Jubelfest.

Tillæg

af længere kritiske Anmærkninger.

Nr. I.

(Til S. 256.) En vigtig Kilde om denne Reise er „Chronica der Lande zu Holsten, Stormarn, Ditmarschen und Wagern, Zeitbuch Wer die Lande Regiert, Was sich darinne „zugetragen etc. Auff's einfältigste und kürzeste beschrieben „durch Herrn Johann Petersen.“ Frankf. a. M. 1557. Ny Udgave Lybek 1599. Forfatteren Johan Petersen var Præst i Oldenburg i Wagrien; han har skrevet paa Plattysk, og endte sin Bog med Kong Christiern den Andens Fængsling; men det er en Feiltagelse, naar J. H. Schlegel i Samlung zur dänischen Geschichte II, 4, 18 siger, at J. Pet. har udgivet sin Bog i Oldenburg 1531. Den plattyske Original er aldrig bleven trykt, men efter Opfordring af K. Christian III oversat af Dominic. Dräuer paa Høitydsk og saaledes udgivet i Frankfurt 1557. Det er denne, eller Lybekerudgaven, der oftere citeres af Hvitfeld under Navn af den „Holstiske Krønike“, ikke, som det jævnlig siges, den saakaldte Presbyter Bremenis, som Hvitfeld vel et Par Gange omtaler, men som „en gammel latinsk Munkekrønike“. Gram i Noterne til Meursius ytrer, at man hos Joh. Petersen har en Dagbog fra Kongens Reise; men dette er for stærkt et Udtryk. Man kan ikke sige mere, end at Petersen har havt nogle Optegnelser fra En eller Anden af de Medreisende for sig; en sammenhængende Dagbog over Reisen er hans Fremstilling ikke. Denne er det, der er gaaet over i senere Beretninger. Hammelmann, i hans Oldenb. Krønike 1599, følger ganske Joh. Petersen i Fortællingen om Romerreisen. I. I. Müller i Reichstags-Theatrum 1713 følger atter Hammelmann. Saaledes er det Joh. Petersen, der er gaaet over i de mange andre tyske Bøger, der i dette Parti hvile paa Reichstags-Theatrum. Hos os giver

Universitet, hvis Virksomhed gennem fire Aarhundreder og Indflydelse paa vort Folks Aandsliv i alle Retninger fandt Kongehusets og Folkets Anerkjendelse i den 1879 feirede Jubelfest.

Tillæg

af længere kritiske Anmærkninger.

Nr. I.

(Til S. 256.) En vigtig Kilde om denne Reise er „Chronica der Lande zu Holsten, Stormarn, Ditmarschen und Wagern, Zeitbuch Wer die Lande Regiert, Was sich darinne „zugetragen etc. Aufss einfältigste und kürzeste beschrieben „durch Herrn Johann Petersen.“ Frankf. a. M. 1557. Ny Udgave Lybek 1599. Forfatteren Johan Petersen var Præst i Oldenburg i Wagrien; han har skrevet paa Plattysk, og endte sin Bog med Kong Christiern den Andens Fængsling; men det er en Feiltagelse, naar J. H. Schlegel i Samlung zur dänischen Geschichte II, 4, 18 siger, at J. Pet. har udgivet sin Bog i Oldenburg 1531. Den plattyske Original er aldrig bleven trykt, men efter Opfordring af K. Christian III oversat af Dominic. Dräuer paa Høitydsk og saaledes udgivet i Frankfurt 1557. Det er denne, eller Lybekerudgaven, der oftere citeres af Hvitfeld under Navn af den „Hølstiske Krønike“, ikke, som det jævnlig siges, den saakaldte Presbyter Bremenis, som Hvitfeld vel et Par Gange omtaler, men som „en gammel latinsk Munkekrønike“. Gram i Noterne til Meursius ytrer, at man hos Joh. Petersen har en Dagbog fra Kongens Reise; men dette er for stærkt et Udtryk. Man kan ikke sige mere, end at Petersen har havt nogle Optegnelser fra En eller Anden af de Medreisende for sig; en sammenhængende Dagbog over Reisen er hans Fremstilling ikke. Denne er det, der er gaaet over i senere Beretninger. Hammelmann, i hans Oldenb. Krønike 1599, følger ganske Joh. Petersen i Fortællingen om Romerreisen. I. I. Müller i Reichstags-Theatrum 1713 følger atter Hammelmann. Saaledes er det Joh. Petersen, der er gaaet over i de mange andre tyske Bøger, der i dette Parti hvile paa Reichstags-Theatrum. Hos os giver

Hvitfeld i Christiern I ligefrem en Oversættelse af Joh. Petersens Reiseberetning; og de yngre danske Historikere, saasom Holberg, Gram, Pontoppidan, Gebhardi, Schlegel staa i alt Væsentligt paa Hammelmann's og Hvitfelds Skuldre, altsaa paa Johan Petersens. Petersens Fremstilling er ikke fri for Huller og Feil, og den giver kun Reisens kronologiske Parti; men i det Hele er ingen Grund til at drage dens Paalidelighed i Tvivl.

Nr. 2.

(Til S. 262, Anm. 1.) I det st. kl. Bibliothek, Ny kl. Samling findes blandt Kvarter Nr. 2019 „Repertorium over det Rosenholmske Archivs gamle Documenter, forfattet 1762“, som har tilhørt Luxdorph. I dettes tredie Bind, 25 Paquet Nr. 21 er en meget slet Afskrift af Brevet fra Rotenburg. Det er tydeligt, at Afskriveren ikke har kunnet læse Brevet ret. Det Aftryk, Schlegel har meddelt i Samlung z. dän. Geschichte I, 2, p. 189, er ikke meget bedre; men i Geheimearchivet opbevares en Afskrift af Langebek, som aldeles tydeligt henlægger den personlige Lenshandling til Tirsdag (ikke Torsdag) før Fastelavn. Denne Dag faldt i 1474 paa den 15. Februar. Kurfyrsterne af Maintz og Brandenburg i deres Willebreve af 1. og 5. Juli 1474 (Diplom. Christierni I p. 310) sige vel, at den offentlige Belening gik for sig Mandag d. 14. Februar; men Rosenholmsbrevet, skrevet Dagen efter denne Lensakt, maa gives Fortrinet i dette Punkt, da Willebrevene ere udfærdigede 4—5 Maaneder senere. De kurfyrstelige Kancellier have formodentlig dateret Lensakten efter Lensbrevet, for at det kurfyrstelige Samtykke kunde fremstaa som givet samtidigt med Keiserens Beslutning.

Nr. 3.

(Til S. 262, Anm. 2.) Vigtige Bidrag til Historien om Kong Christierns Reise og Underhandlinger med Keiser Frederik III i Aaret 1474 ere komne fra det markgrevelige Archiv paa Plassenburg ved Culmbach, der nu er flyttet til Bamberg og andre Steder, da Plassenburg er indrettet til andet Brug. Bidrag derfra finder man paa et Sted, hvor Ingen let falder paa at søge dem, nemlig i en Fortale til et Bind af Häberlins store tydske Rigshistorie, der er udkommet i to Afdelinger. Den første Række, i 12 Bind, har ingen anden Titel end: „Die allgemeine Welthistorie durch eine Gesellschaft von Gelehrten in Teutschland und England ausgefertigt. In einem vollständigen und pragmatischen Auszuge mit zureichenden Allegationen. Verfertiget von Franz Dominicus Häberlin.“ I dette

„Auszug's“ 7de Bind p. 25 handles om K. Christierns Besøg hos Keiseren i Rotenburg paa Grundlag af ældre trykte Kilder; p. 42 om det andet Besøg hos Keiseren i Augsburg. Den anden Række af Häberlins bindstærke Værk har følgende Titel: „D. Fr. Dom. Häberlins Neueste Teutsche Reichs-Geschichte, vom Anfang des Schmalkaldischen Krieges bis auf unsere Zeiten. Als eine Fortsetzung seiner bisher ausgegebenen Teutschen Reichs-Geschichte in den zwölf ersten Bänden des Auszugs aus der allgemeinen Welthistorie.“ I Fortalen til det andet Bind af denne anden Række, der udkom i Halle 1775, har Forfatteren optaget en stor Mængde Tilføielser og Rettelser til den første Række, blandt andre en Del Aktstykker til Kurfyrst Albrecht Achilles' Historie, hvilke Häberlin har modtaget af Archivarius Spiesz i Culmbach, hentede fra Archivet, som da endnu var paa Plessenburg. Blandt dem var ogsaa det her S. 263 oversatte. Efter Häberlin er dette aftrykt i N. Falks Staatsbürgerliches Magazin X, 278, men med den urigtige Angivelse, at det findes hos Häberlin anf. St. Fortalen p. XVIII, istedenfor XLVIII (48), hvilken Fejl er gaaet over i Dahlmann's Danmarkshistorie, og ikke er rettet i den danske Oversættelse af denne. — Senere er en Mængde af det samme Archivs Aktstykker, blandt dem ogsaa de af Häberlin offentliggjorte, trykte i det fjerde Stykke af Constantin Höflers Fränkische Studien i 7de Bind af Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen, men beklageligt i en Skikkelse, der ingenlunde tilfredsstillende billige Fordringer til Udgivelsen af historiske Aktstykker.

Nr. 4.

(Til S. 269.) Den bedste Udgave af det oftere trykte Lensbrev af 14de Februar 1474 findes i Diplomatarium Christierni I p. 292. Det er dels Forholdet imellem de to Forleninger af 1473 og 1474, dels at der intet Tilknytningspunkt til Danmarks eller Ditmarskens Historie kan paavises for den første Forlenings Vedkommende, dels Dateringen i begge Lensbrevene, der har bevæget ældre Historikere som Christiani, Bolten, Molbech til at antage, at der finder en Forvexling Sted mellem de to Lensbreve, eller at Aarstallet 1473 ligefrem er en Feilskrift, saa at Ditmarsken i Virkeligheden kun een Gang, nemlig 1474, er forlenet til K. Christiern. Det viser sig deri, siger Christiani i Gesch. d. Herzogthümer Schleswig und Holstein unter dem Oldenb. Hause I, p. 386, og de Andre efter ham, at begge Lensbreve, det forment af 1473 og det virkelige af 1474, ere daterede i Keiser Frederiks romerske Riges 34te,

Keiserdømmes 22de og ungarske Riges 15de Aar. Dette er ganske sandt og er vistnok ved første Øiekast en forvirrende Omstændighed; men ved nærmere Eftersyn vil det dog findes i Orden. Thi Keiser Frederiks Kancelli daterer hans Romerrige fra den 6te April 1440, da han modtog det paa ham faldne Valg, hans Keiserdømme fra Keiserkroningen i Rom d. 19. Marts 1452, og hans ungarske Kongedømme fra den 4. Marts 1459; altsaa faldt baade Mai 1473 og Februar 1474 i et og samme Aar, saa at baade den 26—28. Mai 1473 og den 14de Februar 1474 maatte henføres til Keiserens 34te, 22de og 15de Aar.

Nr. 5.

(Til S. 272.) De mailandske Brevskaber, der paaberaabes i denne Afhandling, og som for nogle Aar siden ogsaa ere benyttede i Kammerherre F. Krogh's Skildring af Christian den Førstes Romerreise (H. P. Holst, For Romantik og Historie, Syvende Bind p. 339 ff.), hidrøre fra en Afskriftsamling i Hr. Geheimearchivar Cfrd. Wegeners Besiddelse. Disse Afskrifter, som Eieren velvilligt har tilladt mig at benytte, ere ham overdragne af Hofjægermester F. v. Bertouch, der har erhvervet dem hos den keis. kongl. Direction for Regeringsarchiverne i Lombardiet, dengang endnu en Del af Keiserdømmet Østerrig. I en Skrivelse, dat. Milano d. 5. Juni 1858 til Hr. v. Bertouch siger Directøren Osio, at i det mailandske Archiv findes omtrent 300 Numere, der vedrøre Kong Christierns Reise. Af disse indeholder den Bertouch-Wegenerske Samling 149 Stykker; desuden et Par Afskrifter fra Florents. Disse Archivalier give vel ikke Underretning om flere end to eller tre hidtil ubekjendte Omstændigheder af Interesse, naar man da ikke lægger Vægt paa at kjende Kong Christierns Bevægelser i meget stor Detail; men Samlingen i sin Helhed giver et udmærket godt Overblik over den Situation, hvori Kongen befandt sig i Foraaret 1474, og derved et vigtigt Bidrag til den rette Opfattelse af Reisens Hensigt. Den er tillige et ypperligt kritisk Hjælpemiddel til Bedømmelsen og Benyttelsen af navnlig mailandske og bolognesiske Forfatteres Efterretninger om Kongens Reise igjennem Italien.

Nr. 6.

(Til S. 281, Anm.) Med det her benyttede Brev til Hertug Galeazzo Maria stemmer ret godt en Beretning om Kong Christierns første Ophold i Bologna, der ad anden Vei er kommen os tilhænde. Cherubino Ghirardazzi er født i Bologna 1524, død sammesteds 1598 (Giov. Fantuzzi, Notizie degli scrittori

Bolognesi, T. IV, Bologna 1784, p. 136). Blandt andre Skrifter har man af ham *Le storie di Bologna dalla fundazione sino all' anno 1425*. Deraf er den første Del trykt i Bologna 1596, altsaa endnu i Forfatterens Levetid, den anden 1657; men den tredje Del, der gaaer indtil Aar 1500, er endnu ikke trykt, saavidt vides, var det i det mindste ikke i Aaret 1846, da vor Landsmand Hr. Justitsraad Herbst besøgte Bologna. Han afskrev da af Haandskriftet det Stykke, der handler om Kong Christierns Besøg, og har velvilligen stillet det til vor Afbenyttelse. Ghirardazzi's Beretning lyder i Oversættelse saaledes: „Løverdags den 26. Marts (1474) kom ind i Staden Kong Christiern af Danmark og Norge paa Veien til Paven. Han tog ind i Signorerens Palads og blev modtaget med stor Venlighed (*amarevolezza*). Kongen var hel klædt i Sort, med en rød Baret, og bar paa Brystet et saadant Tegn som de, der gaa Pilegrimsgang til St. Jacob i Galicien. Efter Maaltidet blev han af Giovan' Bentivoglio og mange Adelsmænd og Borgere ledsaget igjennem Staden til St. Dominicuskirken, og foran denne Helgens Grav gjorde han Giov. Bentivoglio's Søn Hannibal til Ridder (*Cavaliere aurato*). Derved var nærværende Robert af S. Severino, Hovedsmand for 1200 af Hertugen af Mailands Ryttere. Denne Herre boede i Bologna, og nu tilligemed Carl Anton Fantuzzi spændte han Guldsporerne paa den nye Ridder. Den følgende Dag drog Kongen saa bort.“ — Der ere vel Uoverensstemmelser imellem denne Beretning og Gerardus's Brev af 27. Marts til Hertugen af Mailand; den ene har Noget, som den anden har forbigaaet, og de ere ikke ganske enige om Fordelingen af hvad der forefaldt paa hver af de to Dage. Naturligvis maa Brevet have Fortrinet; men Afvigelserne ere dog ikke større, end man kunde vente imellem en samtidig nedskreven Beretning og en, der er ført i Pennen et hundrede Aar derefter. Med Hensyn til det Kronologiske ere de fuldkommen enige om, at Kongen var i Bologna den 26—27. Marts, hvad der ogsaa bekræftes af Joh. Petersen, og middelbart af de florentinske Beretninger om hans Ankomst til Florents d. 29de. Disse af hverandre fuldkommen uafhængige Kilder ere saaledes enige i dette Punkt. Det er ogsaa rigtigt, at Ghirardazzi kalder den 26. Marts en Løverdags.

Ogsaa af et andet bolognesisk Haandskrift har Hr. Justitsraad Herbst stillet en Udskrift til vor Disposition. Den bolognesiske Kanonikus Ant. Francesco Ghiselli, der døde 1730 i en Alder af 60 Aar, samlede af gamle bolognesiske Kroniker og trykte Bøger Alt hvad der angik Bologna og optegnede Alt hvad der indtraf i hans Tid. „Han efterlod mange Bind af

„slige Optegnelser, hvilke opbevares i Biblioteca del Instituto,“ siger Fantuzzi (anf. Sted T. IV). I det 9de Bind p. 129—131 findes det Stykke, Justitsr. Herbst afskrev 1846. Men vi have ikke voyet at tillægge Ghiselli's Beretning om K. Christierns Ophold i Bologna samme Værd som Ghirardazzi's, dels fordi han, efter den foreliggende Prøve at dømme, synes kun at være en kompilerende Stilist, der med en flydende Pen skrev halvtredie Aarhundrede efter K. Christierns Reise, dels fordi han strax i Begyndelsen gjør en grov kronologisk Feil, idet han lader Kongen passere Bologna paa Veien til Rom den 13. Juli, dels endelig fordi man gjennem ham gjenkjender hans Kilder, nemlig den med Kong Christiern samtidige Girolamo Albertucci, almindelig kaldet Hieronymus de Bursellis, hvis *Annales Bononienses* ere trykte i Muratori's *Scriptores Rerum Italicarum* T. XXIII col. 900, og Bartolomeo Dulcini fra det 17de Aarhundrede i hans Skrift *de vario Bononiæ statu*, trykt i Muratori's *Thesaurus antiquitatum et historiarum Italiæ* T. VII, hvilke Samlinger allerede Gram, og efter ham J. H. Schlegel have benyttet.

Man seer ogsaa af det mailandske Brev, at den Doctor-promotion ved Kongens Gjennemreise, der gjorde saa megen Opsigt, fandt Sted ved det første, ikke som Johan Petersen vil p. 156 ved det andet Besøg i Bologna. Det bør i denne Anledning ikke oversees, at Paven den 13. April 1474 kalder Herman Reinsperger doctor legum; dengang havde han altsaa allerede Graden; Ny Kkhist. Saml. VI, 563. Og det kan heller ikke være rigtigt, at Petersen ogsaa lader Johan Heise samme Dag blive creeret til Doctor; thi Paven kalder ham ikke Doctor.

Nr. 7.

(Til S. 282.) I det 5. Bind af *Documenti di storia Italiana*, pubblicati a cura della R. diputazione sugli studj di storia patria per le provincie di Toscana, dell' Umbria e delle Marche (hvorpaa Hr. Bibliotheksassistent C. Weeke har henledet vor Opmærksomhed) findes *Cronache e statuti della città di Viterbo*, pubblicati ed illustrati da Ignazio Ciampi. Firenze 1872. Det er to Krøniker af Nicola di Nicola della Tuccia, en Borger i Viterbo i det 15. Aarhundrede. Den første af disse Krøniker, S. 1—112, handler om hvad der har tildraget sig i Viterbo fra de ældste Tider indtil 1476. Da det imidlertid kun er sikkert, at Nicola della Tuccia var i Live i Aaret 1473, yttre Udgifveren, at de sidste Aar i denne Krønike maaske ikke er af ham; i alt Fald ere Optegnelserne for de tre sidste Aar dog af en samtidig Viterbeser. Den anden Krønike, S. 113

—272, indeholder hvad der har tildraget sig i Viterbo og andensteds i Aarene 1417—1468. I den første Krønike hedder det S. 111:

„Mandag den 4. April, det er Mandag i Paaskeugen, kom til Viterbo Kongen af Danmark og over Gothere og et andet Kongerige. Han logerede i S. Sisto-Paladset, hvor Kardinalen af Mantua var. Denne Konge var gift med en kjødelig Søster til Markgreven af Mantuas Hustru, Moder til den nævnte Kardinal, og denne Konge førte fra sit Land en stor Mængde unge Mennesker, smukke, belevne, lyse, blonde, vel beredne (bene a cavallo). De havde Mine som Polakker, og alle vare de sortklædte. Og han kom til Rom før et Løftes Skyld; og Markgreven af Mantua hans Frænde lod ham ledsage af alle sine Riddere (cavalli speron d'oro) og lod betale alle hans Udgifter gennem hele Italien frem og tilbage. Dog afholdt Paven Udgifterne fra Aquapendente til Rom, og ligeledes tilbage. Og han kom tilbage til Viterbo Torsdag den 28. i samme April Maaned. Han var i en Alder af omtrent 35 Aar, smuk, med et fyldigt og velskabt Ansigt, og kunde ikke tale vort Sprog.“ Til de sidste Linier føier Udgiveren efter Giov. de Iuzzo, en anden ligeledes samtidig Viterbesisk Krønikeskriver: „Han var „en munter Mand og af rødlig Hudfarve, omtrent et halvt „hundrede Aar. Hans Navn var Christian. Han førte omtrent „100 skønne Heste med sig.“

De kronologiske Bestemmelser om Kong Christierns Ophold i Viterbo ere fuldkommen rigtige. Det er vist, at Kongen kom til Aquapendente den 3die April, til Rom Onsdag den 6te April, altsaa kan der ikke tvivles om, at han kom til Viterbo Mandag den 4de; og denne Mandag er rigtig betegnet som Lunedì santo, Mandag efter Palmesøndag, da Paaskedag i Aaret 1474 faldt paa den 10. April. Det er altsaa ogsaa rigtigt, at den 28. April 1474 var en Torsdag. — Derimod er det vistnok ikke rigtigt, at Markgreven af Mantua betalte Kongens Reise gennem Italien.

Nr. 8.

(Til S. 284.) Jacobi Ammanati cardinalis Papiensis epistolæ findes ikke i de offentlige Bibliotheker i Kjøbenhavn. Det i Texten paaberaabte Brev er baade i Od. Raynaldi Annales ecclesiae XIX og i Müller's Reichstags-Theatrum p. 653, ja hos Gram i Noterne til Meursius, dateret Romæ IV Aprilis. Dette maa være en Skrive- eller Trykfeil: den 3. April kom Kongen til Aquapendente, den 4. til Viterbo, den 6. til Rom,

og Brevet er skrevet 3 Dage derefter. Der skal altsaa læses Romæ IX Aprilis eller maaske IV Id. Aprilis.

Nr. 9.

(Til S. 302, Anm.) Efterretning om Kong Christierns Ledsagere paa denne Reise findes, som anført, hos Johan Petersen. I en af de Munchiske Afskrifter fra Vaticanet, nu trykt i Ny Kirkehistoriske Samlinger VI p. 562, navngives ogsaa en Del Mænd, der for Kong Christierns Skyld fik forskjellige Begunstigelser af Paven, medens Kongen var i Rom. Turde man forudsætte, at alle disse ogsaa vare tilstede der, havde vi her en længere Liste over Kongens Ledsagere paa Reisen end Johan Petersens. En tredie Liste meddeler Hr. von Krogh (For Romantik og Historie VII p. 346). Den staaer kjendelig i Forbindelse med de to ovennævnte; men den afviger ogsaa fra dem begge uden at angive sin Kilde. Denne Liste lade vi her aftrykke for at knytte nogle kritiske Bemærkninger til den:

„Kong Christiern var paa sin Romerreise ledsaget af et stort Følge, bl. A. af Hertug Johan af Sachsen-Lauenburg, Grev Bernhard (Günther) Mühlen af Barby, der ligesom Førstnævnte hørte til de romersk tydske Standsherrer, Grev Ludvig til Helfenstein, der 1471 paa Rigsdagen i Regensburg paa Kongen af Danmarks Vegne havde taget Del i Forhandlingerne om det saakaldte Tyrketog, Magistrene Henrik Sankenstede, en meget lærd Mand, der paa Reisen brugtes som Tolk, Herman Reinsperger og Kongens Livlæge Johan Heise, samt Domprovst Klitzing, Kongens Geheimesecretair. Foruden disse vare flere Riddere og Prælater fra de nordiske Riger blevne opfordrede til at slutte sig til Kongens Følge som Johan Urne, Søn af Jørgen Urne til Rygaard paa Fyen, Albert Grosmann, Johan Mathei paa Hingsgavl, Johan Remstede, Peter Wittorp, Carl Rønnow, senere Biskop i Odense, Niels Ebbesen Galt, tidligere Lensmand paa Aalholm, Werner Parsberger, Lensmand paa Holbekslot, Christoffer og Johan v. Heynssen, Johan v. Campen, Matheus v. Gerwert og Nielasen, Kongens Capellan.“

Hertil bemærke vi: der var i Kongens Følge ingen Grev Bernhard (Günther) Mühlen af Barby, men en Greve Borchard af Mülingen, Herre til Barby. Hr. v. K. siger om ham, at han „ligesom Hertug Johan hørte til de romersk tydske Standsherrer“. Hvad der menes hermed vide vi ikke; Greven af Mülingen var 1474 endnu kun en Anhaltinsk Underlensmand.

Først hans Eftermand Borchard V fik 1497 sit Herskab Barby ophøiet til et Rigsgrevskab, hvorved han dog ikke blev af lige Stand med en Rigsfyrste som Hertugen af Sachsen. Men sandt er det, at de samtidige Kilder om Romerreisen kalde ham Greven af Barby.

Johan Urne kalder Paven Rector parochialis ecclesiae in Tidekoping Rosk. dioc. Hr. v. Krogh maa have forvexlet ham med den Johan Urne, Søn af Jørgen Urne til Rygaard, der 1534 var D. R. R. og Befalingsmand paa Kjøbenhavns Slot.

En „Niels Ebbesen Galt, tidligere Lensmand paa Aalholm,“ kan ganske vist ikke paavises. Her synes at være en Forvexling med Hr. Mogens Ebbesen (Galt), D. R. R., Herre til Tyrrestrup og Rudbjerggaard; men han var Lensmand paa Koldinghus, ikke paa Aalholm, det havde i sin Tid Broderen Anders Ebbesen været. See Stamtavlerne over Slægten Galt i Samlinger til jydsk Historie og Topografi IV, 1 p. 78, 84, og K. Barner, Familien Rosenkrantz I, p. 125. Dersom Hr. v. Krogh ikke har anden Hjemmel for Hr. Mogens Ebbesens Deltagelse i K. Christierns Reise og for den Anekdote, han anfører l. c. p. 347 Anm. *), end J. Friis' omarbejdede Udgave af Rhodes Lolland og Falster I. p. 52, saa er dette ikke noget tilstrækkeligt Bevis.

Hvoraf det vides, at Hr. Werner Parsberger D. R. R. var med paa Reisen, er os ubekjendt.

Johan von Heynssen maatte vel være den samme Person som den kort foran nævnte Læge Johan Heise (Heysen skriver Paven) eller her maa være ment Jørgen v. Heyssen. Johan v. Campen kalder Paven Johan van Kamp. Matheus v. Gerwert kan vel ikke være nogen Anden end den lybske Kanonikus, som Paven kalder Matheus de Czerwest.

Hvem „Niclasen, Kongens Kapellan,“ er have vi ikke kunnet opdage. Af Paven nævnes kun Johannes Mathei de castro Hinegaulis de Grimis de Dacia som K. Christierns Kapellan.

Johannes Petri Kannik i Aarhus, Nicolaus Stugesson (Stigssøn?), Kannik i Lund, Leo Leue, Kannik i Hamborg ere ikke omtalte af Hr. v. Krogh, skjøndt ogsaa de erholdt pave- lige Benaadninger i Anledning af Kongens Nærværelse i Rom.

Og naar man seer, at de fleste af Pavens Dispensationer og Benaadninger ere ydede for K. Christierns Skyld, men til Personer, der havde eller fik kirkelige Beneficier baade i Tydskland og Italien, og der ikke betegnes som Nordboer eller som dem, der vare med Kongen i Rom, saa bliver det meget tvivlsomt, hvorvidt de kunne kaldes „Riddere og Prælater fra de nordiske Riger, der vare blevne opfordrede til at slutte sig til

Kongens Følge“. Hvorfor kan Kongen ikke have anbefalet til Paven Andre end dem, der med ham vare komne til Rom?

Nr. 10.

(Til Side 282.) Om Kong Christierns Besøg i Florents baade paa Hen- og Tilbageveien have vi to samtidige Beretninger, nemlig i Signoriets Protokol over Legationer m. m. og i Alemanno Rinuccini's Optegnelser. Af den førstnævnte Kilde findes i den Bertouch-Wegenerske Samling Udskrifter fra 1858, leverede og attesterede af Forstanderen for det daværende Archivio centrale di Stato. Protokollen er ført paa Latin. Der siges heri, at da Kongen var paa Reisen til Rom for et Løftes Skyld, kom han til Florents den 27. Marts 1474. Dette Datum maa være en Feilskrift, XXVII istedetfor XXVIII, saasom Kongen først den 27de forlod Bologna. Rinuccini har den rette Dag. Signoriets Protokol beretter videre, at Donato Acciaiuoli, vexillifer justitiæ, med Signoriet og de underordnede Myndigheder modtog ham ved S. Gallo-Porten og holdt en latinsk Velkomsttale, som Kongen, der ikke forstod Latin, besvarede saare venligt ved sin Tolk. Han afslog Baldakinen, „fordi denne Ære ikke passede for en Konge, der drog til Rom for Religionens Skyld“. Mange Borgere fulgte ham til Sta. Maria Novella. Den næste Dag, da han vilde aflægge et Besøg hos Signoriet, kom dette med et talrigt Følge af Borgere ham imøde ved Trefoldighedskirken og førte ham til Paladset, hvor der holdtes Taler fra begge Sider. Kongen steg saa tilhest og tilbragte Resten af Dagen med at bese Byen. Han opholdt sig her i to Dage og blev holdt frit af Republiken.

Og videre under den 3die Mai: Kong Christiern af Danmark kom hertil om Aftenen paa Tilbageveien fra Rom. Signoriet m. Fl. modtog ham som sidst ved Porta Catolina, hvor Byskriveren holdt en lang latinsk Tale (i Protokoludskriften fylder den tre brækkede Foliosider). Ogsaa denne Gang frabad han sig Baldakinen og tog hen til Maria Novella. Signoriet gjorde ham sit Besøg den næste Morgen.

Den anden samtidige Optegnelse findes i Ricordi storici di Filippo di Cino Rinuccini dal 1282 al 1460 colla continuazione di Alemanno e Neri suoi figlj fino al 1506. Per cura di G. Aiazzi. Firenze 1840.

Alemanno Rinuccini, der har fortsat Faderens Optegnelser fra Aar 1461 indtil sin Død 1499, siger her p. CXXII: „Den 29. Marts 1474, Tirsdag Kl. 18, indkom i Florents Hr. Christian, Konge af Danmark og Herre over Norge, der var paa Valfart til Rom og gik den største Del af Veien tilføds. Han kom

med omtrent 140 Heste og meget lidt Vogntrain (pocchissimo cariaggio); og Signoriet med alle Amter (tutti li ufficj) gik ham imøde indtil S. Gallo-Porten, med Baldakinen, for at ledsage ham, som Skik er med Konger. Men han vilde paa ingen Maade gaa igjennem Porten, førend Signoriet var vendt tilbage til sit Sæde, og vilde hverken modtage Følgeskab af Amterne eller af andre Personer, eller gaa under Baldakinen.“

„Den 3die Mai vendte den ovennævnte Konge tilbage til Florents, og Signoriet gik ham imøde lige til Porten med Baldakinen, men han vilde hverken tage imod Signoriets Led-sagelse eller gaa under Baldakinen. Siden, den 5. Mai, gik Signoriet hen at aflægge ham et Besøg i S. Maria Novella, hvor han var indlogeret. Kongen blev i Florents indtil den 6., paa hvilken Dag han drog bort til Bologna, meget vel tilfreds og i god Stemning mod vor Stad.“

Disse samtidige Optegnelser ere i al deres Magerhed dog det Eneste, man i denne Sag kan forlade sig paa. Men Mere veed rigtignok den florentinske Historieskriver Scipione Ammirato, der døde 1601, at fortælle et hundrede Aar efter Kong Christierns Tid. I den 2. Del (3. Tome) af hans Istorie Fiorentina læser man: „Donato Acciaiuoli Gonfaloniere
 „modtog med kongelig Pragt i Staden Kong Christiern af Dan-
 „mark, Sverrig og Norge, der drog til Rom ifølge et Løfte og
 „kom fra S. Jacob i Galicien. Denne Konge var af et alvor-
 „ligt (grave) Udseende, han havde et langt graat Skjæg, og
 „ihvorvel ulærd (barbaro) var hans Sind ikke uligt hans Ud-
 „seende. Derfor vilde han Dagen efter, da han havde taget
 „Staden i Oiesyn, komme til Paladset; og da han havde aflagt
 „Signoriet sin Visit, anmodede han om, at man vilde vise ham
 „de græske Evangelier, som for nogle Aar siden vare bragte
 „fra Constantinopel, og Pandekterne. Da han fik dem at see
 „paa de Steder, hvor de vare, yttrede han, efter hvad Tolken
 „sagde, at disse vare de sande Skatte for Fyrster. Disse Ord
 „forstod man som om han dermed sigtede til det, han havde
 „sagt om Guldet, der forevistes ham af Hertug Giov. Galeazzo
 (sic, skal være Galeazzo Maria) i Mailand, nemlig at for en
 „sand og høisindet Fyrste sømmede det sig ikke at opdynge
 „Skatte. Men dette er efter min Mening af de Ting, der ved
 „første Øiekast gribe Tilhørerne, men hvis Urigtighed opdages
 „ved nærmere Betragtning. Thi for Ingen er det mere for-
 „nødent, end for Fyrster, at samle Penge, saavel til Bevarelse
 „af deres Stater, som formedelst de forskjellige Hændelser, de
 „Stores Lykke altid er udsat for. Vidunderligt forekom det
 „Alle, at man saa en Konge reise uden Vaaben og fredeligt

„gjennem Italien, hvis Forgængere ikke alene havde overvundet „Italien, mishandlet Spanien og Frankrig, men endog hærgtet „og vendt op og ned paa det romerske Rige.“

Det vilde jo være et interessant Bidrag til Kong Christiernes Karakteristik, turde man forlade sig paa denne Ammirato's Fremstilling af hans (første?) Besøg i Florents; men uheldigvis gjenkjender man gennem den Mailænderen Bernardino Corio, om hvem strax skal tales nærmere. Det er fra Corio Yttringen om Kongens Ankomst fra S. Jacob i Spanien skriver sig, og hvad Ammirato har om K. Christiernes Udseende; ligeledes de Ord, Ammirato lægger Kongen i Munden om Fyrsternes Skatte. Det om Haandskrifterne og om Kongens smukke Ord ved at see disse har Ammirato ikke af Corio. For dem kan han muligen have havt en os nu ubekjendt Hjemmel; men da de ikke støttes af de samtidige Optegnelser og staa i Forbindelse med bevislige Feil og tendentios Deklamation hos Ammirato, tør man dog ikke forlade sig derpaa, saaledes som Wil. Roscoe i *Life of Lorenzo de' Medici* (cap. III vol. I p. 160 i Heidelberg-udgaven af 1825) har gjort, og efter ham Alfr. v. Reumont i *Lorenzo de' Medici il Magnifico* I. p. 319. Roscoe nævner Ammirato som sin Kilde; det gjør Reumont ikke, og han har heller ikke sagt os, hvorfra han har det Mere, han foier til Roscoes Fortælling. Rinuccinis Ricordi kjender han dog. I ethvert Fald kan der ikke tillægges Roscoe og Reumont større Troværdighed end Ammirato.

Nr. II.

(Til S. 272.) Bernardino Corio, *Storia di Milano*, ed. Egidio de Magri, Milano 1857, III, parte sesta, cap. II p. 277 (i Paduaner Kvartudgaven af 1646 er det p. 827) har et Stykke om K. Christiernes Besøg hos Hertug Galeazzo Maria i Aaret 1474, der giver en alvorlig Advarsel imod blind Tro paa hvad der staaer selv i navnkundige Historiebøger. — Forfatteren er født 1460 og blev i sit 14de Aar ansat ved Hertug Galeazzo M.'s Hof. Efter dennes Død i 1476 blev han Kammerjunker (cameriere) hos Sønnen Giovan' Galeazzo (Sforza). Corio døde 1500. Hans Historieværk er en meget ukritisk Blanding af gode og daarlige Materialier, men er dog middelbart eller umiddelbart Kilden til Adskilligt af hvad der gjælder for italiensk Historie i det 14 og 15. Aarhundrede. Da Corio, om og i en meget ung Alder, kom til Hoffet i samme Aar, som K. Christiern to Gange besøgte det Mailandske, skulde man vente netop i hans Bog at finde paalidelig Oplysning om disse Besøg; men da disse faldt i Marts og Mai 1474, er det ikke givet,

at den unge Corio var ved Hoffet paa samme Tid. Det kan godt være, at han selv ikke har seet Kongen, og at han har sin Kundskab om ham og hans Reise af Andres Snak, som han efter sin Alder og sin Natur ikke har været i Stand til at prøve. Hvad Corio har om K. Christiern er Følgende:

— — — — „Derfor begav han (Hertug Gal. M.) sig til „Pavia, hvor Kongen af Danmark kom til ham den 11. Marts „(1474) fra sin Valfart til S. Jacob i Galicien. Kongen var „en ældre Mand af et alvorligt Udseende, med et langt graat „Skjæg. Indtil S. Jacob lidt udenfor Staden Pavia (d. e. for- „modentlig Kartheuserklosteret Certosa i Parken ved Pavia) gik „Hertugen med sit Hof ham imøde, modtog ham med stor „Høflighed og førte ham ind i Kastellet, hvor han blev kongelig „indlogeret. Galeazzo lod ham forevise sin Skat, som var to „Millioner i Guld foruden Perlerne, der vare lidt mindre end „en Million værd. Saadanne Rigdomme lastede Kongen, der „sagde ved en Tolk, at for en sand og høimodig Fyrste søm- „mede det sig ikke at opdynge Penge. Derefter vistest ham „Relikvierne, som allerede Giovan' Galeazzo (Visconti), den første „Hertug, havde havt, sandelig meget hellige Ting. Blandt „mange Helligdomme var der Haar af Jomfru Maria osv. osv. (blandt Andet ogsaa den Kjep, hvormed Moses slog Vand af Klippen!). Kongen blev ogsaa forevist Bibliotheket, som kan „siges at have været det skønneste i hele Italien, med et „Euhjørningshorn syv Alen langt. Under Navn af Laan fik „Kongen af Hertugen ti tusind Dukater. Og efter at have „opholdt sig der i fire Dage, tog han en god Afsked fra Her- „tugen i Kastellet; og da det den Dag var et stærkt Regn- „veir, steg han ind i en Karet med Overtræk og Hynder af „Guldbrokade, trukken af fire hvide Heste, og tog Veien til „Mailand, fulgt af sine Ledsagere paa 300 Heste, foruden af „dem, der sendtes af Hertugen. Paa kongelig Vis blev han „efter Foranstaltning af Galeazzo Sforza Visconti modtaget i „den berømte Stad og blev holdt frit i Corte maggiore dell' „Arengo. Endelig efter et Ophold af tre Dage tiltraadte han „Reisen til Danmark. Efter nogen Tids Forløb sendte Her- „tugen en af sine Mænd Bernardino Missalia til denne Konge „med en anseelig Pengesum for at købe nogle Heste. Men „da Galeazzo imidlertid døde, glemte Kongen hans Velgjerninger, „holdt Missalia tilbage og fratog ham Pengene, saa at han „med Nød fik sin Frihed. Saaledes gaaer det dem, der vise „et barbarisk Folk Tjenester.“

Alt dette er fuldt af Feil, der vise, at Corio ikke har havt nogenlunde paalidelige Meddelelser for sig. Joh. Petersen,

der skrev i Holsten et halvt Aarhundrede senere, veed langt bedre Besked om hvad der tildrog sig i Mailand i Foraaret 1474 end denne samtidige mailandske Hofmand. Vi kunne sige det med Vished, da vi have Brevene fra og til Hertug Galeazzo M. fra Dag til Dag for os. Her notere vi kun nogle af Corios Feil i denne Sag:

Han har sammenblandet Kongens første og andet Besøg i Mailand; man kan ikke see, at Kongen var der mere end een Gang. Der maa dog i Mailand have holdt sig nogen Erindring endog blandt Folket, end sige blandt Hoffets Personale, om den storartede Modtagelse i Marts, saa at, om Corio havde gjort sig en Smule Umage med at spørge sig for, kunde han ikke have slaaet begge Besøg sammen.

Det var ikke den 11te Marts Kongen kom til Pavia, men den 13de han kom nordfra til Mailand.

Kongens Følge var ikke 300. Florentineren Rinuccini kommer det rigtige Tal langt nærmere.

Joh. Petersen siger, at Kongen fik 4000 Dukater af Hertugen; og at dette Tal er rigtigt sees af en Indberetning fra Augsburg til Hertugen blandt de mailandske Papirer. Formentlig skulde de bruges til at paadrive Lenssagen ved Keiserhoffet. Corio maa være gaaet efter et løst Rygte, der imidlertid er løbet vidt om; ogsaa den lybekske Kronikeskriver (Grautoff II p. 358) havde hørt om et stort Laan i Mailand, som man seer af hans spydige Bemærkning, at Kvitteringen for Tilbagebetalingen er bleven borte!

Corio lader Kongen fra Pavia komme til Mailand og opholde sig der i tre Dage. Af de mailandske Brevskaaber vide vi, at han laa een Nat i Byen. Den 22. Mai var han endnu i Pavia, den 23. Mai i Mailand, den 24de i Como.

Hovedfeilen hos Corio, og saa grov en Feil, at den alene maatte tilintetgjøre Troen paa hans hele Fortælling om K. Christiern, er dog den, at han lader Kongen komme til Pavia paa Tilbageveien fra S. Jago de Compostela i Spanien. Vi kunne med Sikkerhed sige, at Kong Christiern aldrig har været der, mindst paa denne Reise, hvor vi kunne følge ham fra Segeberg til Rom og tilbage igjen igjennem Tydskland og Italien næsten fra Dag til Dag, fra By til By. Corio maa have tænkt sig Kongen kommende fra Spanien gjennem Sydfrankrig eller tilsoes over Middelhavet. Oprindelsen til denne Vildfarelse maa vel søges i det „Tegn“, Kongen bar paa Brystet, og som man ogsaa i Bologna ansaa for det, Pilegrimme til S. Jacob bare, dog uden med Corio at gjøre Kongen til en saadan Pilegrim. Det har vist ikke været andet end hans „Selskab“.

Corios Ord om Hertugens Skat ere ganske vist stærkt overdrevne. Havde Galeazzo M. havt saadanne Bjerge af Dukater og Klenodier liggende, havde han nok gjort et høiere Bud for den lombardiske Kongekrone.

Et er dog rigtigt hos Corio. Af de mailandske Brevskaber see vi, at det virkelig var et stærkt Regnveir den 23. Mai, da Kongen kjørte fra Pavia til Mailand. Vi lade derfor ogsaa Guldkareten og de fire hvide Heste passere uanfægtede!

Hvor megen Tro der efter disse Bemærkninger kan sættes til Corios Beskrivelse af Kongens Person og til de høimodige Ord ved Synet af Skatten, der gennem Scip. Ammirato, Roscoe og Reumont ere naaet frem lige til Aar 1874, ville vi lade vore Læsere selv afgjøre.

Efterat en Del af de foranstaaende Sider var trykt, blev jeg opmærksom paa Dr. P. Hasses Artikel „Zu Christian I Reise im Jahre 1474“ i Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holst.-Lauenb. Geschichte, 7ter Band, Kiel 1877. Denne Afhandling bringer ikke nye Oplysninger, og Rigtigheden af dens mange dristige Gjætninger er høist disputabel; den vilde saaledes ikke have udøvet nogen Indflydelse paa mit Arbeide, selv om jeg havde kjendt den tidligere.

C. P.-M.
